

JAARGANG XIX.

Nº. 4.

DRIEMAANDELIJKSCH
BERICHT

BETREFFENDE DE
ZUIDERZEEWERKEN.

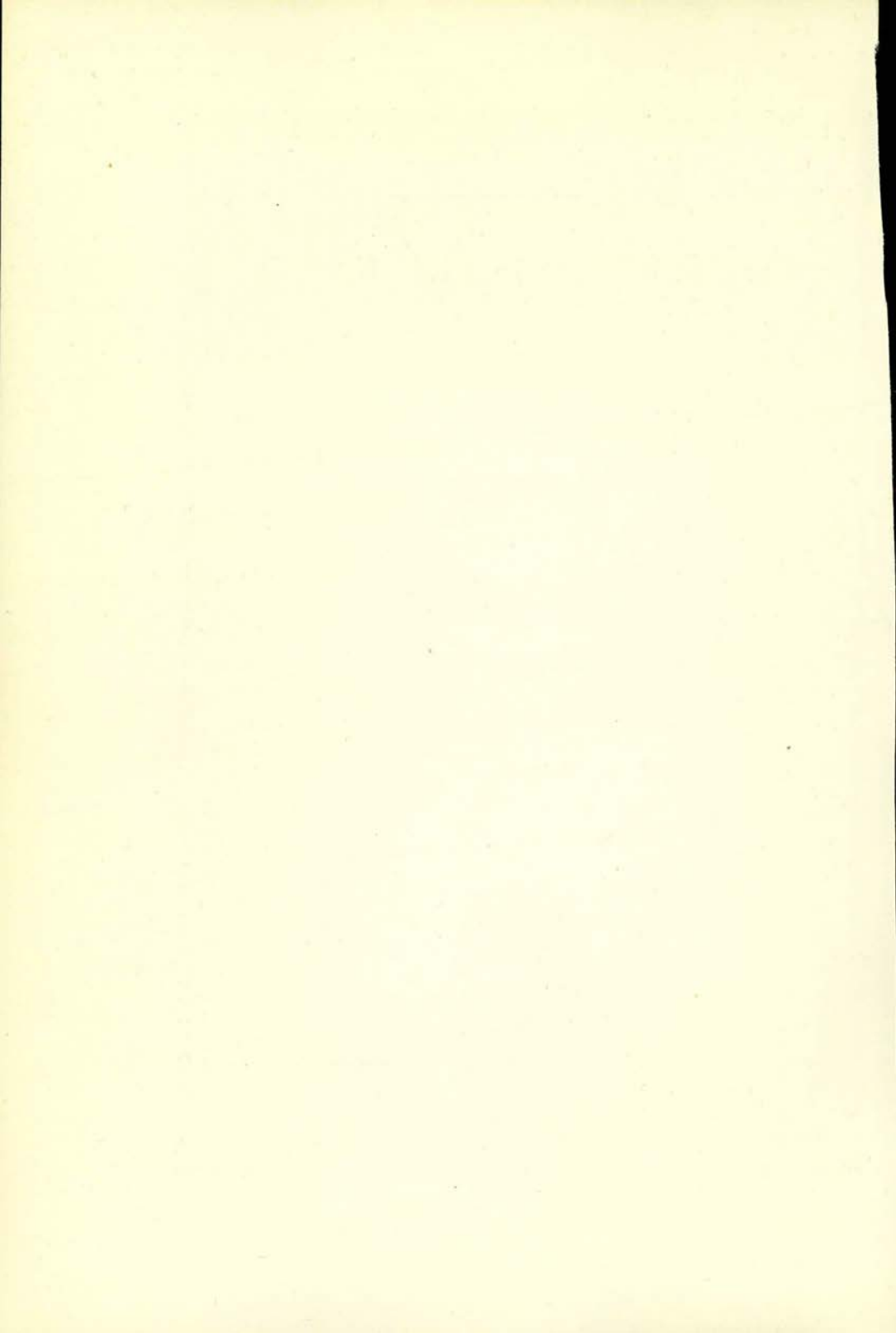
OCTOBER 1938.

RIJKSUITGEVERIJ
DIENST VAN DE
NEDERLANDSCHE
STAATSCOURANT

UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERSTAAT.

PRIJS f 0.35.

DRIEMAANDELIJKSCHE MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE WERKZAAMHEDEN VOOR DE AFSLUITING EN DROOGMAKING VAN DE ZUIDERZEE.

A. Mededeelingen betreffende den Dienst der Zuiderzeewerken.

PERSONEEL.

Benoemd werden:

a. met ingang van 16 Juli 1938 tot Eerstaanwezend-ingenieur, de Ingenieur Ir. L. MONHEMIUS, te 's-Gravenhage;

b. met ingang van 1 September 1938 tot Ingenieur in vasten dienst de Ingenieur in tijdelijken dienst Ir. K. A. BAZLEN, te 's-Gravenhage;

c. met ingang van 1 September 1938 tot Gezagvoerder 1e klasse in vasten dienst, de Gezagvoerder 1e klasse in tijdelijken dienst N. BONS, te Enkhuizen;

te rekenen met ingang van 1 Januari 1938:

d. tot schrijfster 1e klasse op arbeidscontract, de schrijfster 2e klasse op arbeidscontract Mejuffrouw G. W. VAN SPIJK, te 's-Gravenhage;

e. tot schrijver 2e klasse op arbeidscontract, de machineschrijvers op arbeidscontract A. F. A. TUUNTER en A. KAPTEIN, beiden te 's-Gravenhage.

Op arbeidscontract werden tewerkgesteld:

met ingang van 1 Juli 1938:

als opzichter 2e klasse S. SIEGERS, ter standplaats 's-Gravenhage;

met ingang van 1 Augustus 1938:

als opzichter 1e klasse W. WIT, ter standplaats 's-Gravenhage;

als opzichter 3e klasse de voorheen op arbeidscontract tewerkgestelde wakers:

S. L. ABRAHAMSE, ter standplaats Schokland;

R. RAKERS, ter standplaats Urk;

G. STUY, ter standplaats Urk;

W. VERWIJS, ter standplaats Lemmer.

Eervol ontslag werd verleend met ingang van 1 September 1938, in verband met hun benoeming bij den Rijkswaterstaat, aan:

den technisch-ambtenaar B. VAN RENSWOUDE, te Tiel;
 den technisch-ambtenaar P. BAARS, te Gorinchem;
 den technisch-ambtenaar L. VERBOST, te Utrecht;
 den technisch-ambtenaar J. KOST, te 's-Gravenhage;
 den opzichter 1e klasse P. WIT, te Sliedrecht, en
 den opzichter 1e klasse G. J. VAN MEURS, te 's-Gravenhage,
 allen gedetacheerd bij dien dienst.

PEILINGEN, WAARNEMINGEN VAN STROOMEN EN WATERHOOGTEN.

De opnemingen in de Waddenzee, vermeld in het vorig Bericht, kwamen gereed.

In de Doove Balg werden enkele stroommetingen uitgevoerd.

GRONDBORINGEN.

De in het vorig Bericht genoemde, onder leiding van het Rijksbureau voor Drinkwatervoorziening uit te voeren diepe boring in het zuidelijk bekken van het IJsselmeer werd, nadat aan enkele firma's prijsopgaven waren gevraagd, opgedragen aan de firma M. HAITJEMA EN ZONEN te Dedemsvaart. Een stelling werd gemaakt, gevormd door met een drijvende heistelling geslagen palen, voorzien van het benodigde schoorwerk en een plankier op ongeveer 2 m boven den waterspiegel; van deze stelling af werd de boring aangezet op een punt, waarvan de stereografische coördinaten ten opzichte van Amersfoort (volgens het stelsel der Rijksdriehoeksmeting) ongeveer bedragen:

$$x = - 1.425 \text{ m}; y = + 38.125 \text{ m}.$$

Het boren en het trekken van de watermonsters ging zeer vlot, ondanks den hinder, welke op enkele dagen van de, voor de zomermaanden zeer krachtige, winden werd ondervonden. Toen in den loop van Augustus de gestelde diepte van 200 m werd genaderd, bleek het verloop van het zoutgehalte met de diepte zoodanig, dat de hoop mocht worden gekoesterd, dat het voortzetten van de boring tot grooter diepte waardevolle conclusies ten aanzien van de herkomst van het zoute grondwater mogelijk zou maken. Na overleg met den boorondernemer werd daarom besloten, zooveel dieper te boren als met de gebezigde buiswijdten mogelijk was, tot een maximum van 250 m. Op een diepte van ongeveer 230 m bleek voortzetting van de boring niet goed doenlijk, zoodat hier het laatste watermonster werd getrokken. Het boormateriaal werd weggevoerd en de stelling geheel opgeruimd.

Over de resultaten van deze boring zal, na de bestudeering door

het Rijksbureau voor Drinkwatervoorziening, in één van de volgende Berichten een mededeeling worden gedaan.

De in het vorig Driemaandelijksch bericht vermelde boringen voor het op te maken plan voor de zuidelijke inpolderingen kwamen gereed, zoodat na onderzoek van de grondmonsters een goed overzicht van de bodemgesteldheid kan worden verkregen.

De boringen ten behoeve van den Noordoostelijken polder werden voortgezet. Een begin werd gemaakt met het afboren van de volgens het ontworpen verkavelingsplan te baggeren hoofdkanalen.

AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE MET BIJKOMENDE WERKEN.

WATERKEERING LANGS DE NOORDZIJDE VAN WIERINGEN.

Het golfkeerend scherm van gewapend-beton, in de twee voorgaande Berichten vermeld, kwam, op eenig grondwerk na, gereed.

WEG OVER DEN AFSLUITDIJK.

Het werk omschreven in bestek n°. 288 Z.W. nopens het maken van een gefundeerde getrilde klinkerverharding ter lengte van 2 km vorderde zoodanig, dat thans de fundeering van magere beton over de vastgestelde lengte van 1500 m gereed is, terwijl hierop over $\pm$ 400 m lengte de klinkers zijn aangebracht.

Voor de resteerende 500 m fundeering is een gestabiliseerd kleizand-mengsel voorgeschreven. Met dit werk moet nog een begin worden gemaakt, doch bij den aanvoer van de voorgeschreven schelpklei worden moeilijkheden ondervonden.

Het verkeer ter plaatse van het onderhanden zijnde werk wordt over een 2 km langen hulpweg geleid.

HULPMIDDELEN VOOR HET ONDERHOUD VAN DE KUNSTWERKEN IN DE AFSLUITING.

Dubbelarmige kraanpontoon. De bouw van de dubbelarmige kraanpontoon werd in de afgelopen verslagperiode krachtig voortgezet, zoodat het werktuig op 1 October, den daarvoor in de overeenkomst vastgestelden datum, geheel gereed kwam.

In den loop van October zal het vervoer naar Den Oever plaats hebben, alwaar het werktuig beproefd zal worden.

Ook de meer-plaatsen te Den Oever en Kornwerderzand kwamen gereed.

Taatskuip en stellingen voor afsluitschotten. Deze kwamen een week vóór den opleveringsdatum gereed en werden te Den Oever aangevoerd, alwaar de stellingen op de pijlers van de kokers 6 en 7 van de uitwateringssluizen werden geplaatst, terwijl de taatskuip te Den Oever werd opgeslagen.

DE TOESTAND OP HET IJSSELMEER.

Het derde kwartaal van het jaar brengt normaal het geringste waterbezwaar op het IJsselmeer en in 1938 was dit nog iets minder dan gemiddeld valt te verwachten. Wel bleef de IJsselafvoer te Westervoort enkele procenten boven zijn normale waarde, doch de regen en de afvoer van de landstreken om het meer bleven er beneden, terwijl de verdamping aan den hoogen kant was. In de drie maanden werd met resp. 45, 49 en 26 groeptijen gespuid, waarmede respectievelijk 0,6—0,5 en ongeveer 0,4 milliard m³ water werden geloosd.

Ondanks het geringe waterbezwaar leidde de opneming van het zoutgehalte van het meer op het einde van September, waarvan het resultaat op Blad I is weergegeven, tot een gemiddeld chloorgehalte van 210 mg per l, tegen 220 mg per l in het begin van Juli. Daar het verschil tusschen de beide waarden binnen de nauwkeurigheidsgrenzen van de metingen ligt, staat niet vast, dat het zoutgehalte is gedaald, maar van een op grond van het waterbezwaar te verwachten stijging van het gehalte is in ieder geval geen sprake. Over de waarschijnlijke oorzaak hiervan wordt hierna een en ander medegedeeld.

DE BEDIENING VAN DE SCHUTSLUIZEN EN HET ZOUTGEHALTE.

Bij het bestudeeren van de op het IJsselmeer te verwachten zoutgehalten, zooals dit met het oog op de geschiktheid van het IJsselmeerwater voor drinkwatervoorziening is geschied voor de Commissie Drinkwatervoorziening Westen des Lands, bleek dat op deze gehalten een belangrijke invloed ten goede kon worden uitgeoefend door het treffen van enkele eenvoudige maatregelen bij het beheeren van het IJsselmeer en van de aangrenzende gebieden. Tot de belangrijkste daarvan behoort het tegengaan van de verzouting, welke wordt veroorzaakt door de schutsluizen in den afsluitdijk te Kornwerderzand en Den Oever.

Het zoutbezwaar bij schuttingen ontstaat slechts voor een zeer klein gedeelte door het eigenlijke schutwater, dat door de riolen of rinketten op het IJsselmeer wordt gebracht. Veel belangrijker is het feit, dat, wegens het hoogere soortelijk gewicht van zout water, bij het openen van een deur tusschen twee watermassa's

met verschillend gehalte het zoute water langs den bodem zal toestroomen, terwijl het zoete water zich langs de oppervlakte in tegengestelde richting beweegt. Deze stroomen gaan zoolang door tot het gehalte van het water in het ééne bekken (i.c. de schutkolk) practisch gelijk is geworden aan dat in het andere gebied (i.c. de gemeen-liggende voorhaven). Het proces speelt zich af in ongeveer 20 minuten (vergelijk het artikel „Over den invloed van schuttingen op de verzouting van het binnenwater” in het tijdschrift „De Ingenieur” jaargang 1934 n°. 23).

De hoeveelheden zout water, welke op deze wijze op het IJsselmeer komen, zouden, indien zij geheel met het meerwater werden vermengd, het gehalte hiervan verhoogen met 70 à 80 mg chloor per l. In werkelijkheid is de invloed van het schutzout slechts ongeveer de helft hiervan tengevolge van het feit, dat dit zoute water in de onmiddellijke nabijheid van de spuisluizen op het meer wordt gebracht. In tijden van groot waterbezwaar zal dientengevolge het overgrootste deel van het zout door de geregelde spuiingen weer snel worden verwijderd, zonder dat het invloed heeft kunnen uitoefenen op het gehalte van het meerwater op iets grooter afstand van de sluisen. In droge tijden, als niet of weinig wordt gespuid, zal dit zout zich echter door het meer verspreiden, zoodat het effectieve zoutbezwaar van de schuttingen grooter is, naarmate het waterbezwaar kleiner wordt. Daar bij groot waterbezwaar het zoutgehalte laag is en omgekeerd, heeft het schutzout de strekking de schommelingen in het zoutgehalte te versterken en is het in hooge mate mede oorzaak van het ontoelaatbaar hoog oploopen van dit gehalte in droge seizoenen of jaren.

Hier komt nog bij, dat de verspreiding van het binnengedrongen water van hoog zoutgehalte van dag tot dag zeer verschillend kan zijn. Bij bepaalde omstandigheden van wind en golfslag kunnen zich velden van zout water tot een aanmerkelijk grooter afstand blijven afteekenen dan normaal het geval is, hetgeen aanleiding kan geven tot aanmerkelijke verschillen in het zoutgehalte van plaats tot plaats, of, op één bepaald punt gemeten, van dag tot dag al naarmate velden van zoeter en zouter water voorbijtrekken. Naar het zuiden toe nemen deze verschijnselen af in intensiteit, doch volgens waarnemingen bij het proefbedrijf te de Ven van het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noordholland kunnen aldaar nog kortdurende schommelingen optreden van b.v. 50 mg chloor per l.

Beperking van de verzouting tengevolge van de schuttingen zal dus verlagend werken op het gemiddeld gehalte van het meer, op de seizoen- en jaarschommelingen van dit gehalte en op de kortdurende schommelingen, welke op een bepaald punt optreden. Met het oog op de drinkwatervoorziening, waarbij vooral de maximale gehalten den doorslag geven, is een dergelijke beperking dus om drie redenen van belang.

De vermindering van het zoutbezwaar kan in de eerste plaats worden gezocht in een vermindering van het aantal schuttingen, wat, gezien de ruime kolken in de betreffende sluizen, zou kunnen geschieden door de schepen te laten wachten tot de kolk min of meer gevuld is. Deze maatregel zou echter een nadeel voor de scheepvaart beteekenen en daarom zal de vermindering in hoofdzaak worden nagestreefd volgens een andere methode. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het feit, dat het geruimen tijd duurt eer de uitwisseling van water tusschen de kolk en de gemeenliggende voorhaven tot stand komt. Indien de deuren slechts kort worden geopend, zal deze uitwisseling, en dus ook het doordringen van zout water naar het IJsselmeer, sterk kunnen worden beperkt.

Men komt zodoende tot een werkwijze bij het schutten, welke afwijkt van de normaal gebruikelijke. Daarbij zijn in het algemeen slechts in één van beide hoofden de deuren gesloten, en is dit alleen tijdens het opzetten of aflaten van de kolk voor beide hoofden het geval. Voor het thans beschreven doel dienen echter normaal de deuren in beide hoofden dicht te staan en mag elk stel deuren slechts dan worden geopend, indien het voor het doorlaten van een schip noodzakelijk is, terwijl zij na het doorvaren zoo vlug mogelijk moeten worden gesloten.

Indien b.v. een schip uitvaart, terwijl geen ander schip schutting verlangt, gaan de deuren onmiddellijk na het uitvaren weer dicht, waarbij de duur van het openstaan normaal slechts 2 à 3 minuten behoeft te bedragen. Nadert eenigen tijd later een schip uit tegenovergestelde richting, dan worden de deuren eerst weer geopend, nadat dit de sluis is genaderd, om na het invaren onmiddellijk te worden gesloten. Tusschen de beide schuttingen in zijn de deuren dan slechts ongeveer 6 minuten geopend geweest, zoodat slechts een deel van het in de kolk aanwezige water is uitgewisseld. Indien schuttingen in dezelfde richting achter elkaar plaats vinden, is de winst nog grooter. Een en ander brengt voor de scheepvaart geen nadeelen mee en vordert slechts iets meer electriciteitsgebruik voor het openen en sluiten van de deuren.

Enkele proeven, in 1935 met deze nieuwe methode genomen, verschaften de noodige gegevens om den invloed ervan op het gemiddelde zoutgehalte van het IJsselmeer te berekenen. Te verwachten valt, dat dit dientengevolge met ongeveer 25 mg per l zal dalen, terwijl de daling van het jaar-maximum nog iets sterker zal zijn. Bovendien valt te verwachten, dat de kort durende schommelingen belangrijk zullen verminderen.

Tot definitieve invoering van de nieuwe schutmethode bestond eerst reden, wanneer zou blijken, dat directe, praktische belangen er mee zouden worden gediend. Toen daarom in den loop van dezen zomer werd meedeeld, dat de beoordeeling van de resultaten, verkregen met de voorloopige waterwinplaats aan de Ven, nadeel

zou ondervinden van de aldaar op sommige dagen geconstateerde hooge zoutgehalten, is in het begin van Augustus de bovenbeschreven wijze van schutten voor de sluizen te Den Oever en Kornwerderzand voorgeschreven, aanvankelijk bij wijze van proef om na te gaan of de verwachte voordeelen inderdaad aan den dag zouden treden. Ofschoon voor een definitief oordeel de verstreken tijd nog te kort is, geeft de op het eind van September geconstateerde vermindering van het zoutgehalte ten opzichte van begin Juli, terwijl op grond van het waterbezwaar het tegendeel kon worden verwacht, toch een duidelijke aanwijzing, dat de verwachting juist is geweest. Te meer is dit het geval, daar de daling van het zoutgehalte het sterkst is in de hals van het meer (benoorden de lijn Medemblik—Stavoren), terwijl de kom eerder een geringe stijging vertoont.

VOORZIENINGEN IN DE BELANGEN VAN DE SCHEEPVAART.

Nijkerk. De in het vorig Bericht genoemde, nog niet voltooide bagger- en opruimingswerken, kwamen in de afgelopen verslagperiode gereed.

Opgeruimd werden wederom een zeer groot aantal palen en paalstompen, welke zich onder het aanwezige hoofd bevonden. De kosten van deze onvoorziene opruiming zullen door de Gemeente Nijkerk worden gedragen.

Met voltooiing van deze werkzaamheden kwamen de te Nijkerk te verrichten werken volgens bestek n°. 276 Z.W., nopens het vernieuwen van het oostelijk havenhoofd van de buitenhaven aldaar met bijkomende werken, gereed. Zij konden dan ook geheel voltooid worden opgeleverd.

Hoorn. De volgens bestek n°. 281 Z.W. uit te voeren werken vorderden snel.

De oude kademuur en de zich onder dezen muur bevindende nog oudere muur, welke in het vorig Bericht nader werd genoemd, werden opgeruimd.

Het inheien van de palen en het maken van de fundeering van den nieuwen kademuur kwam geheel gereed, alsook het optrekken van het grootste gedeelte van den nieuwen kademuur zelf. Met de aanaarding achter den muur werd inmiddels begonnen.

Ook de werkzaamheden voor de oevervoorzieningen van Het Landje kwamen gereed.

De voor de werken benodigde afdamming kon reeds worden opgeruimd.

Bij het heien van de 17 m lange fundeeringpalen voor den kademuur zijn met goed gevolg voorzorgsmaatregelen genomen om beschadiging van de langs de werken aanwezige oude gebouwen te voorkomen.

Van de in het Bericht van April 1938 genoemde voorzieningen, welke te Hoorn, in verband met de peilverlaging op het IJsselmeer zullen worden uitgevoerd, zijn den 24sten Augustus 1938 nog openbaar aanbesteed de werken volgens bestek n°. 293 Z.W., nopens het maken van beschoeiingen langs Onder de Boompjes, het Buurtje, het terrein van de Melkfabriek, het terrein van Gebroeders Hage, het terrein van den Gashouder, het Jeudje, de Turfhaven en het terrein van de Gasfabriek, met bijkomende werken en het verdiepen van de Turfhaven en een gedeelte van de Modderbakken te Hoorn. Zij zijn gegund aan den laagsten inschrijver, JELTE WS. DE JONG, te Lemmer, voor f 89 200,—.

Met de uitvoering van deze werken is inmiddels begonnen. Eenige opruimingswerkzaamheden werden verricht.

Verder zijn den 24sten Augustus 1938 openbaar aanbesteed de werken volgens bestek n°. 294, Z.W., nopens het uitvoeren van baggerwerk in de Buitenhaven, de Vluchthaven en den haventoeegang van Hoorn, waarbij rekening is gehouden met de noodige diepte in verband met de toekomstige peilverlaging op het IJsselmeer tot 0,40 m — N.A.P. Zij zijn gegund aan den laagsten inschrijver, B. P. DE GROOT, te Hilversum, voor f 12 780,—. Deze is onmiddellijk met de uitvoering van de werken begonnen, zoodat het baggerwerk in den haventoeegang reeds werd voltooid.

Kampen. Met de Gemeente Kampen werd overeenstemming bereikt inzake de te Kampen nog te treffen voorzieningen, welke door het Rijk nog zullen moeten worden verricht tot algeheele voldoening aan de verplichtingen van den Staat ter voorziening in de belangen van de scheepvaart, op grond van het bepaalde bij Artikel 1.A.3°. van de Wet van 14 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 354).

Terzake werd op 3 September 1938 eene overeenkomst gesloten, waarin het overeengekomene nader is vastgelegd. Daarvan zij het volgende vermeld:

A. De ingang naar de Nieuwe Buitenhaven wordt verdiept en verbreed, in verband waarmede de westelijke oever van dien ingang over $\pm$ 100 m lengte wordt achteruit gebracht en wordt gesteund door een beschoeiing van ijzeren damplanken met vloeipalen.

De diepte van den ingang wordt gebracht op 3,20 m — N.A.P.

B. De Nieuwe Buitenhaven wordt verdiept tot 2,70 m — N.A.P.

C. De Oude Buitenhaven wordt verdiept tot 2,45 m — N.A.P.

D. De zich in en voor de Oude Buitenhaven onder water bevindende muren worden, voor zoover zij voor de scheepvaart hinderlijk zijn, opgeruimd.

E. De Bovenhaven wordt verdiept tot 2,45 m — N.A.P.

F. Voor de steigers, gelegen op den rechter IJsseloever, onmiddellijk benedenwaarts van de IJsselbrug, wordt de bodem verdiept tot 2,75 m — N.A.P.

G. Naar het schuitenhuis van de Kamper Roei- en Zeilvereeniging „De IJssel”, gelegen aan den rechter IJsseloever, onmiddellijk bovenwaarts van de IJsselbrug, wordt een geul gebaggerd, diep 2,55 m — N.A.P. en breed 25 m.

H. Voor den kademuur, gelegen aan den linker IJsseloever, bovenwaarts van de IJsselbrug, worden het talud en de rivierbodem als volgt verdiept:

diepte tegen den muur 0,80 m — N.A.P., aflopende met een helling van 1 op 3 tot 2,20 m — N.A.P. en verder horizontaal tot daar, waar in de rivier de IJssel een diepte wordt aangetroffen van 2,20 m — N.A.P.

I. De Hagenpoortsluis wordt verdiept tot 1,55 m — N.A.P.

VOORZIENING IN DE BELANGEN VAN DE AFWATERING.

Het tijdelijke gemaal te Muiden heeft gedurende het eerste halfjaar van 1938 den waterstand goed kunnen beheerschen. Bedrijfsstoringen kwamen niet voor. Onderstaande tabel geeft enkele cijfers betreffende deze bemaling.

1938 Maand.	Maaluren.	Waterverzet in m ³ .	Dagen waarop werd	
			gemalen.	gespuid.
Januari	110	1.446.000	18	10
Februari	95	1.290.000	21	7
Maart	39	550.000	13	4
April	—	—	—	1
Mei	—	—	—	1
Juni	—	—	—	—
Totaal over 1e helft 1938	244	3.286.000	52	23

Olieverbruik eerste helft 1938: 3643 kg.

INDIJKING EN DROOGMAKING VAN DEN NOORDOOSTELIJKEN POLDER.

MEERDIJK.

Op 20 Juli 1938 werd openbaar aanbesteed Bestek n°. 290 Z.W., betreffende het maken van een 1 km lang gedeelte van den meerdijk, aansluitende tegen den zuidelijken leidam van het Zwolsche Diep.

Het werk werd gegund voor een bedrag van f 239 000 aan de aannemerscombinatie PLAS en WIERS & PRANGER en ROELE, te Edam.

Het dwarsprofiel van dit gedeelte meerdijk is, evenals zulks in het vorig Bericht is vermeld voor het dwarsprofiel van Bestek n°. 270 Z.W., zoodanig bepaald, dat het tevens als grondberging dienst doet van de, uit de ten behoeve van de scheepvaart van en naar het Zwolsche Diep te baggeren geulen, vrijkomende specie.

Met het werk werd in de tweede helft van Augustus aangevangen. Op het einde van de verslagperiode was het dijkslichaam over ruim 150 m lengte met een bakkenzuiger boven water gebracht, tot een hoogte van gemiddeld 0,30 m + N.A.P.; kraagstukken en bekleedingsgrond werden echter nog niet aangebracht.

Het werk in uitvoering volgens Bestek n°. 270 Z.W., tusschen het Zwolsche Diep en de Overijsselsche kust bij Kadoelen, maakte goede vorderingen. Het ruim 900 m lange gedeelte meerdijk, met breed profiel voor grondberging en terrein voor landbouwkundige proefnemingen (zie het vorig Bericht), kwam met uitzondering van de kleibekleding en kleinere voltooiingswerkzaamheden gereed.

Van den omringdam, voor een funderingsput bij Kadoelen, werd het zandlichaam nagenoeg op hoogte gebracht en een begin gemaakt met het aanbrengen van keileemdams en bekleedingen. De zeer geringe waterdiepte ter plaatse maakt de uitvoering van dit onderdeel van het werk niet gemakkelijk.

De werkzaamheden aan de vier perceelen, in uitvoering volgens Bestek n°. 268 Z.W., vorderden wederom zeer bevredigend; de stand op het einde van de verslagperiode was als volgt:

(De getallen hebben betrekking op het totale in 1937 en 1938 uitgevoerde werk.)

	Te maken dijkslengte.	Lengte dijkslichaam boven water gebracht.	Lengte gebaggerde sleuf voor grondverbetering.	Lengte met zand gevulde sleuf voor grondverbetering.
Perceel I . .	10.000 m	8.950 m	geen grondverbetering	—
„ II . .	9.300 m	2.930 m	490 m	455 m
„ III . .	6.200 m	4.240 m	5.030 m	4.710 m
„ IV . .	6.000 m	5.610 m	5.500 m	5.500 m
	31.500 m	21.730 m		

De werkzaamheden hadden een geregeld verloop; bijzonderheden deden zich niet voor. De beide opgenomen foto's geven een beeld van het te water laten van het op een helling met sleeën gemaakt kraagstuk.

N°. 1. Een op de helling gemaakt kraagstuk wordt te water geschoven. (Zie blz. 12.)

N°. 2. Het kraagstuk te water gelaten. De balken, waarop het gemaakt is, worden opgetrokken en weder op de rollen gelegd. (Zie blz. 12.)

Het werk volgens Bestek n°. 284 Z.W., omvattende het maken van de $\pm$ 4000 m lange grondverbetering onder het dijksgedeelte tusschen de perceelen III en IV, kwam voor een belangrijk deel gereed. Het baggerwerk vorderde ongeveer over 3750 m, terwijl de zandaanvulling grootendeels voltooid is over 3550 m.

AANKOOP VAN MATERIALEN.

Sinds de vorige verslagperiode kwamen de volgende overeenkomsten tot stand voor den aankoop van door het Rijk ter beschikking te stellen materialen.

1. Met de Basaltmaatschappij te Rotterdam:
voor de levering van 10 000 tot 15 000 s.t. basaltzuilen, lang gemiddeld 0,35 m, en
15 000 s.t. stortsteen, zwaar 10/80 kg.
2. Met de N. V. Handel in Bouwmaterialen „De Hoop”, te Ter Neuzen:
voor de levering van 5000 s.t. loodslakken, zwaar 10/80 kg.
3. Met J. B. PETIT & ZON, te Breda:
voor de levering van 2000 s.t. Zweedsche granietzetsteen, dik gemiddeld 0,25 m.
4. Met P. A. Bos P.AZN. te Zeist:
voor de levering van 360 000 stuks klinkerkeien.
5. Met N. V. Vlamovenstraatklinker „Arnhem”, te Arnhem:
voor de levering van 140 000 stuks klinkerkeien.

Bovendien werd ten behoeve van de bekleeding van het dijksgedeelte in uitvoering volgens Bestek n°. 270 Z.W., een begin gemaakt met het ontleenen van gesorteerde stortsteen aan de kade rond het in den Noordoostelijken polder op te nemen eiland Schokland.

DE VOORZIENING IN DE BELANGEN VAN AFWATERING EN SCHEEPVAART VAN OVERIJSSSEL EN DRENTHE.

In het Bericht van April 1936 werd een algemeene beschrijving opgenomen van het plan voor den Noordoostelijken polder, zooals dat in een nota aan de Tweede Kamer was overgelegd.

Eén der onderdeelen van dat plan betreft de voorzieningen in de belangen van afwatering en scheepvaart van Overijssel en Drenthe en is van groot gewicht, omdat het Zwarte Water met de daarmede in verbinding staande kanalen, als Dedemsvaart, Meppelerdiep, Hoogeveensche vaart, Drentsche Hoofdvaart, enz., een zeer belangrijk scheepvaartgebied vormt en een zeer groote oppervlakte in Overijssel,

Drenthe en Duitschland, hun overtollig water op het Zwarte Water loozen, waarbij zich herhaaldelijk moeilijke vraagstukken hebben voorgedaan, vooral ten aanzien van het Meppelerdiep.

Thans is na langdurig overleg met de betrokken autoriteiten en lichamen, het plan voor deze voorzieningen vastgesteld; daaromtrent kan, onder verwijzing naar de kaart Blad n°. II, het volgende worden medegedeeld.

De eischen, die gesteld moesten worden, zijn in hoofdzaak:

1°. Het Zwarte Water moet voor de scheepvaart, waaronder de zeilvaart nog steeds een belangrijke plaats inneemt, goed bereikbaar blijven.

2°. De waterstanden op het Zwarte Water mogen geen verhooging ondergaan, die de afwatering zou kunnen belemmeren.

Tevens moest een oplossing worden gevonden voor den afvoer van het water van het Waterschap Vollenhove, dat wordt uitgeslagen door het tusschen Vollenhove en Blokzijl staande gemaal A. F. STROINK en voor de scheepvaart van deze beide plaatsen.

In hoofdzaak bestaat de gekozen oplossing uit een verlenging van het Zwarte Water tot de Ramspol, door middel van een langgerekt boezemmeer, waarin een breede afwaterings- en scheepvaartgeul langs den nieuwen polderdijk zal worden gebaggerd, een scheepvaartgeul langs den polderdijk van de Ramspol af, tot waar in het IJsselmeer voldoende diepte aanwezig is, alsmede een randkanaal langs de kust van Blokzijl tot het aansluitingspunt van den polderdijk aan Overijssel, bij Kadoelen.

Dat verlenging van het Zwarte Water mogelijk is, zonder de waterstanden op deze rivier te verhoogen, vindt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat tegelijk met de droogmaking van den Noordoostelijken polder het IJsselmeerpeil zal worden verlaagd tot den definitieven stand van 0,40 m — N.A.P. ('s zomers 0,20 m — N.A.P.). Daardoor kan worden bereikt, dat, niettegenstaande deze verlenging de waterstanden op het Zwarte Water in normale omstandigheden belangrijk lager zullen zijn, dan zij voorheen bij open Zuiderzee waren, terwijl in de ongunstigste omstandigheden geen verhooging te vreezen is.

Dit gunstige resultaat is echter alleen mogelijk wanneer geen IJsselwater op het boezemmeer wordt gebracht en derhalve het Ganzendiep wordt afgesloten en beneden Kampen al het rivierwater door den IJssel wordt afgevoerd.

Het randkanaal Blokzijl—Kadoelen zal het water van het gemaal A. F. STROINK en van het tegenover de Voorst te bouwen gemaal voor de eerste afdeeling van den Noordoostelijken polder naar het boezemmeer afvoeren. De scheepvaart van Blokzijl en Vollenhove, zoomede die van den Noordoostelijken polder, welke door de schutsluis tegenover de Voorst zal gaan, zal door het randkanaal en de aansluitende geulen in het boezemmeer, haar weg vinden.

De beide genoemde Overijsselsche plaatsen zullen bereikbaar worden voor grootere schepen dan in den Noordoostelijken polder zelf kunnen worden toegelaten, hetgeen als een polderbelang kan worden aangemerkt. Het uiteinde van het kanaal bij Kadoelen zal van een keersluis voorzien worden, zoodat de kanaalkade tot Blokzijl van eenvoudiger samenstelling kan zijn dan de overige polderdijken, welke onder alle omstandigheden tegen het IJsselmeer zullen moeten keeren.

Komen de voorgaande voorzieningen in hoofdzaak overeen met het in 1936 beschreven plan, in de wijze, waarop de scheepvaart van het Zwarte Water het IJsselmeer zal bereiken, is een belangrijke wijziging ontstaan. Indertijd was er op gerekend, dat de scheepvaart beoosten de Ramspol de geul in zuidelijke richting zou verlaten en door een nieuw te graven verbindingskanaal het Rechterdiep zou bereiken, om dan verder het Rechterdiep en het Keteldiep te volgen tot in het IJsselmeer.

Wegens de groote verschillen in regime van Rechterdiep en Zwarte Water, zou in het verbindingskanaal een schutsluis noodig zijn, welke intusschen dikwijls open zou kunnen staan.

Bij het nader, in samenwerking met den betrokken Rijkswaterstaatsdienst uitwerken van dit plan, waarbij ook een modelproef werd uitgevoerd in het Waterloopkundig Laboratorium te Delft en waarbij overleg met scheepvaartdeskundigen en belanghebbenden plaats had, bleek op deze wijze geen oplossing gevonden te kunnen worden welke, zonder overmatige kosten, een eenigszins gelijkwaardige vervanging bood voor den tegenwoordigen open toegang van het Zwarte Water. Het denkbeeld, den scheepvaartweg langs Rechterdiep en Keteldiep te leggen is daarom verlaten, hoewel het aanlokkelijk was, dat daarbij nog slechts één uitmonding in het IJsselmeer onderhouden zou behoeven te worden.

In samenwerking met belanghebbenden werd naar een andere oplossing gezocht, welke op de volgende wijze is gevonden.

Op eenigen afstand ten oosten van de Ramspol wordt de ontworpen geul iets verruimd en door een scheidingsdam in tweeën gesplitst, waarvan het noordelijk deel voor de scheepvaart en het zuidelijk alleen voor afwatering bestemd wordt.

De scheepvaartgeul wordt dan in westelijke richting langs den polderdijk verlengd, aan de zuidzijde door een lagen dam beschermd, en eindigt ter plaatse, waar voldoende diepte voor de scheepvaart in het IJsselmeer wordt aangetroffen. Bij den mond zal een kleine haven worden aangelegd, welke bescherming zal geven aan wachtende vaartuigen en tevens nog een welkome gelegenheid zal bieden, den polder met groote schepen te naderen, ongeveer halverwege tusschen de overeenkomstige gelegenheden bij Urk en Vollenhove.

De thans gekozen oplossing is kostbaarder dan de oorspronkelijk voorgestelde; aangenomen mag echter worden, dat de hoogere kosten

economisch verantwoord zijn door de nadeelen, welke de scheepvaart bespaard blijven.

Bij Ramspol worden de beide geulen overbrugd (beweegbaar boven de scheepvaartopening), ten behoeve van een wegverbinding van den Noordoostelijken polder met Kampen, Zwolle, enz.

Eén bijzonderheid heeft dit gewijzigde plan met het oorspronkelijke gemeen, n.l. dat het boezemmeer door middel van een ± 4 km lange, betrekkelijk smalle geul met het IJsselmeer bij de Ramspol in verbinding staat. De aanwezigheid van deze geul berust op de volgende overwegingen.

In sommige omstandigheden kan in het IJsselmeer een zeer sterke en zeer snel opkomende (dynamische) opwaaiing optreden. De waterstand van het vrij groote, door een smalle opening van het IJsselmeer gescheiden boezemmeer, zou dan deze rijzing slechts in zeer geringe mate kunnen volgen, ten gevolge van het beperkte vermogen van de opening en de groote oppervlakte van het boezemmeer. Er zou dan een zeer groot verval tusschen de waterstanden binnen en buiten de opening ontstaan en een zóó groote stroomsnelheid, dat de bodem zou worden uitgeschuurd en de wederzijdsche oevers, zoomede de overbrugging, aan groot gevaar zouden blootstaan.

Verruiming van de opening bleek eerst effect te sorteeren bij zoo groote afmetingen, dat deze practisch niet te verwezenlijken zouden zijn, daargelaten nog het bezwaar, dat dan afgezien zou moeten worden van een overbrugging, welke voor de goede ontwikkeling van den Noordoostelijken polder niet gemist kan worden. De oplossing is daarom gevonden in het maken van een lange verbindingsgeul, waardoor het genoemde verval over een groote lengte verdeeld wordt en de stroomsnelheid binnen toelaatbare grenzen blijft.

Het vastgestelde plan is hiermede in hoofdzaak beschreven; naarmate de verschillende onderdeelen in uitvoering komen, zullen nadere bijzonderheden daaromtrent worden medegedeeld.

HET RANDKANAAL BLOKZIJL—KADOELEN.

In het vorige Bericht is verzuimd te vermelden, dat het vak Vollenhove—de Voorst (Bestek n°. 274 Z.W.) is gegund aan de N. V. Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken (M.U.Z.) te 's-Gravenhage.

Het thans in uitvoering zijnde kanaalvak de Voorst—Vollenhove, aangegeven op de teekening Blad n°. IV, heeft een bodembreedte van 33 m, een diepte van 3,20 m — N.A.P. en beloopshellingen van 1 : 3. Langs de polderzijde wordt een kade aangelegd met een kruinshoogte van 1,80 m + N.A.P. De aanwezigheid van de keersluis in den kanaalmond bij Kadoelen zal een grootere hoogte onnoodig

maken. Evenwel biedt de groote breedte van de kade (zij is tevens grondberging) nog gelegenheid tot verhooging.

Behalve een dam van keileem aan de kanaalzijde en bekleedingen van keileem en klei, wordt de kade opgeperst met de uit het kanaal gebaggerde specie. Aan de polderzijde wordt zij verdedigd met kraagstukken en een steenglooing, grootendeels bestaande uit op den kop gestrate klinkerkeien en op meer blootgestelde plaatsen uit gesorteerde stortsteen.

Tusschen kade en kanaal bevindt zich een 8 m breede berm, die tot N.A.P. wordt opgehoogd. Langs de kanaalzijde van dezen berm wordt een lichte houten oevervoorziening aangebracht.

Nabij haar noordelijke en haar zuidelijke uiteinde wordt de kade verbreed tot een opslagterrein voor den opslag van materialen, zoowel voor den bouw van het gemaal en de schutsluis bij de Voorst, als voor de verlenging van het kanaal zelf.

Tevens wordt bij het zuidelijke uiteinde de fundeeringssput met omringdam voor het gemaal en de schutsluis aangelegd. Dit onderdeel van het werk is in beginsel geheel gelijk aan het overeenkomstige werk te Urk (Bericht van Juli 1936), met dit verschil, dat de vaste bodem een grondverbetering overbodig maakte. Een beschrijving moge dus achterwege blijven.

Het werk is met kracht aangevat; het kanaal is vrijwel over de geheele lengte met beperkte breedte en diepte uitgebaggerd, de kade is tusschen de beide gronddepôts ten ruwste gereed en aan de polderzijde afgewerkt en verdedigd, de omringdam van den fundeeringssput is in uitvoering. Tot nu toe werd alle benoodigde keileem aan de baggerwerken ontleend.

Ten behoeve van dit werk heeft het Rijk gekocht 1 000 000 klinkerkeien van de N. V. „Vlamoven” te Utrecht.

AFDAMMING VAN HET GANZENDIEP.

Zoals reeds meermalen is vermeld, zal het Ganzendiep bij zijn bovenmond worden afgesloten.

Deze afdamming is weergegeven op de teekening Blad n°. III. Haar kruinshoogte bedraagt 3,50 m + N.A.P., waarmede zij watervrij zal zijn. Aangezien zij een onderdeel zal vormen van de wegverbinding tusschen Kampen en den Noordoostelijken polder over de bij de Ramspol te bouwen bruggen over de afwaterings- en scheepvaartgeulen, heeft zij een groote kruinsbreedte en wel van 16 m.

In verband met de scheepvaart moest bij afdamming van het Ganzendiep een schutsluis worden ontworpen. Deze verkrijgt eene wijjde van 6 m, een slagdrempeldiepte van 2,50 m — N.A.P. en een schutlengte van 32 m.

Haar constructie wordt van eenvoudigen aard: twee hoofden van ongewapend beton met schutkolkwanden en vleugelmuren

van verankerde ijzeren damwanden. Zij wordt voorzien van stalen hefdeuren, terwijl over de kolk een vaste stalen brug wordt gelegd, met een rijvloerbreedte van 6 m en twee verhoogde voet- en rijwielpaden van 1,50 m.

Zooals uit de teekening blijkt, wordt de sluis op den westelijken oever van het Ganzendiep gebouwd, zoodat twee toegangskanaaltjes noodig zijn.

De benoodigde terreinen worden gekocht, de bouw van de sluis (zonder hefdeuren en brug) werd openbaar aanbesteed volgens Bestek n°. 292 Z.W. en gegund aan de Firma G. VAN DIJK & ZONN, te Neder-Hardinxveld, voor f 52 350,—. Met de uitvoering werd nog niet begonnen.

BEMALING EN TOEGANGSSLUIZEN.

Urk. De vervaardiging van de machinale inrichting met Dieselmotoren van het gemaal bij Urk vordert goed. Het voornaamste deel van de groote gietstukken is bij Werkspoor N. V. gereed gekomen.

In verband met de voltooiing van het ontwerp van de machinale inrichting kon ook dat van den onderbouw van het gemaal worden uitgewerkt. Deze onderbouw werd tezamen met de toegangssluis volgens Bestek n°. 291 Z.W. aanbesteed en gegund aan de N. V. Aannemingsmaatschappij v/h J. B. VERMORKEN & Co., te Amsterdam voor f 677 270,—. De uitvoering verkeert nog in het stadium van voorbereiding.

Met de N. V. Houthandel v/h G. ALBERTS LZN. & Co., te Middelburg, werd eene overeenkomst gesloten nopens de levering van 101 m³ Surinaamsch hardhout voor sluisdeuren en remmingwerken.

Wanneer ook het ontwerp voor den bovenbouw voltooid is, zal eene beschrijving van het geheele werk worden gegeven.

Tevens werd volgens Bestek n°. 289 Z.W. aanbesteed het bouwen van 10 dienstwoningen voor gemaal- en sluispersoneel, enz., waarin voorloopig het met het toezicht op de uitvoering te belasten personeel zal worden gehuisvest. Dit werk is gegund aan J. H. en H. J. BRUNS, te Almelo, voor f 33 953,—. De woningen zijn onder de kap.

Lemmer. Omtrent het gemaal en de toegangssluis te Lemmer zijn geen mededeelingen te doen. De ontwerpen worden uitgewerkt.

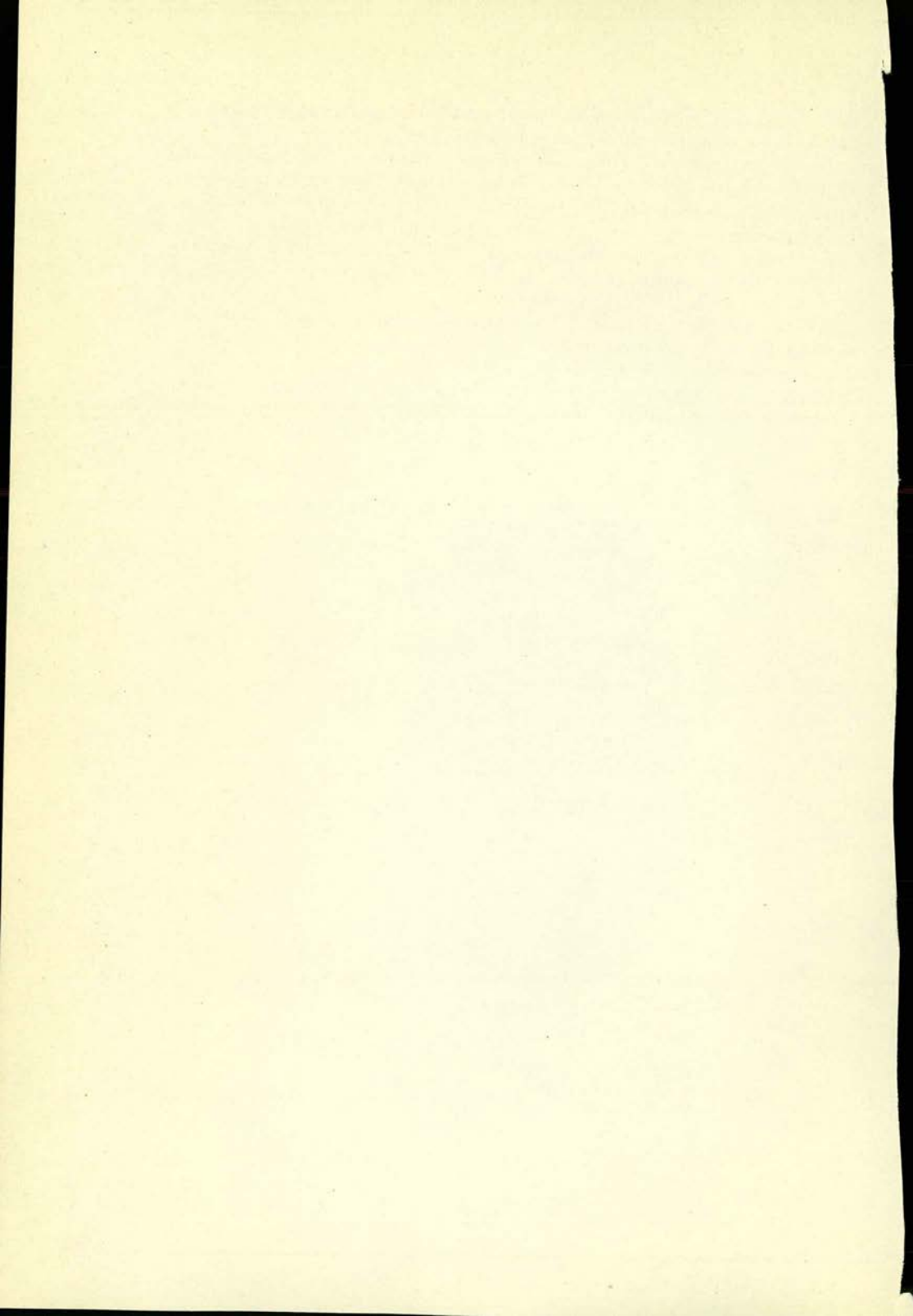
De Voorst. Ten aanzien van het gemaal bij de Voorst is beslist, dat het van electriche beweegkracht zal worden voorzien, terwijl een stroomleveringscontract is gesloten met de N. V. „IJsselcentrale”, te Zwolle. De stroom zal door die N. V. worden geleverd en aangevoerd onder 100 000 Volt spanning. Ter plaatse wordt de stroom getransformeerd tot de voor de motoren gewenschte spanning van

3000 Volt, terwijl één kleinere transformator stroom van 380/220 Volt zal leveren voor verlichting en hulpvermogen.

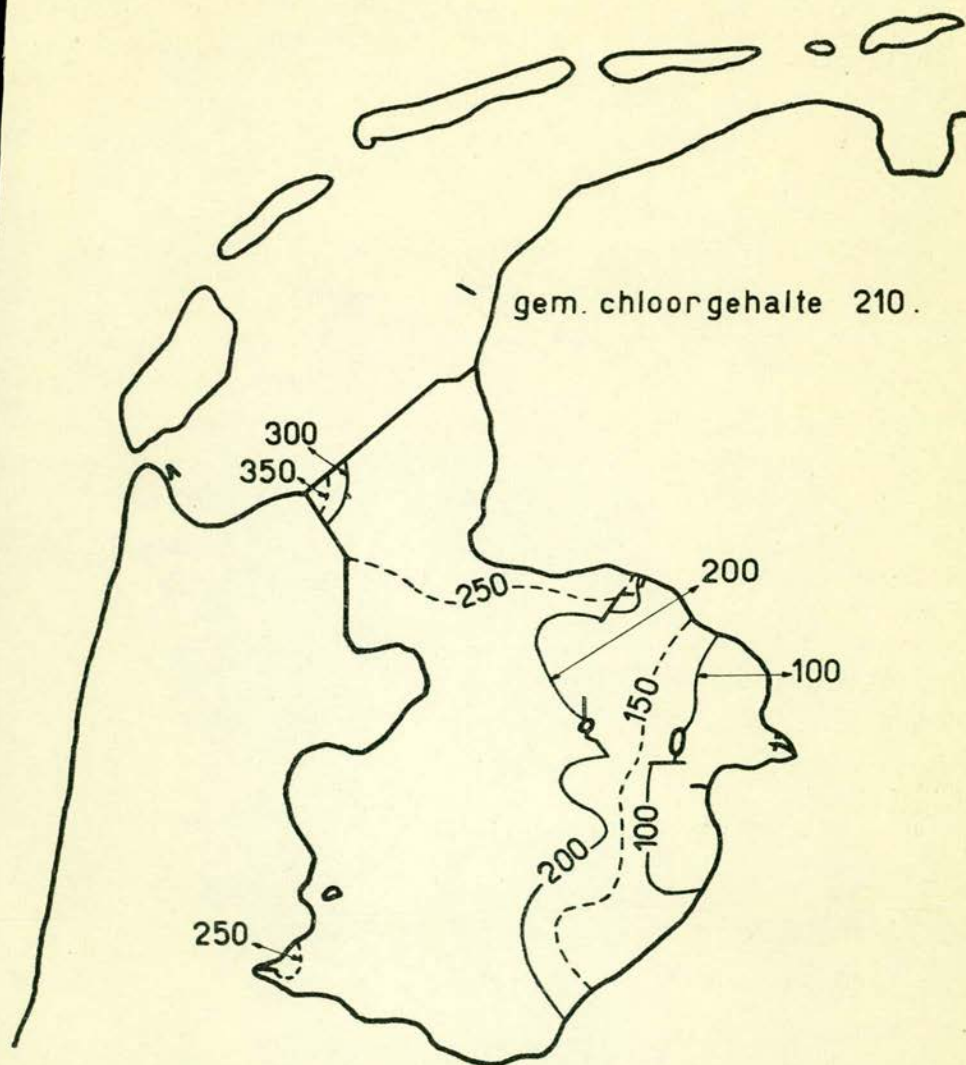
In het gemaal zullen worden opgesteld twee pompaggregaten, elk met een vermogen van 570 m³ per minuut, bij een maximum opvoerhoogte van 4,75 m. De normale opvoerhoogte zal 4,25 m bedragen (beide opvoerhoogten bij voorloopig polderpeil).

Aanbesteding van de machinale installatie zal binnenkort plaats hebben. Eerst daarna kunnen nadere gegevens over de inrichting van de installatie worden verstrekt.

Nu zowel het gemaal te Lemmer als dat bij de Voorst van elektrische beweegkracht worden voorzien en dus het Provinciaal Electriciteitsbedrijf in Friesland en de IJsselcentrale hoogspanningsleidingen naar deze punten zullen aanleggen, zal koppeling van beide centrales in technisch opzicht in de toekomst gemakkelijker worden.

LIJNEN VAN GELIJK CHLOORGEHALTE VAN
HET WATER IN HET 'JSSELMEER, IN DE
TWEEDE HELFT VAN SEPTEMBER 1938.

De cijfers bij de lijnen beteekenen milligrammen
chloor per liter water .

N. O. POLDER

WERKEN TOT VOORZIENING IN AFWATERING EN
SCHEEPVAART VAN OVERJESSEL EN DRENTHE

SITUATIE SCHAAL 1:100000

N. O. POLDER

60000

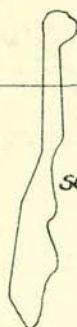
55000

50000

25000

30000

35000

SCHOKLAND

SCHEEPVAARTGEUL

HAVEN

RAMSPOL

AFWATERINGSGEUL

KAMPER EILAND

Jesselmeer

Kateldiep

Rechterdiep

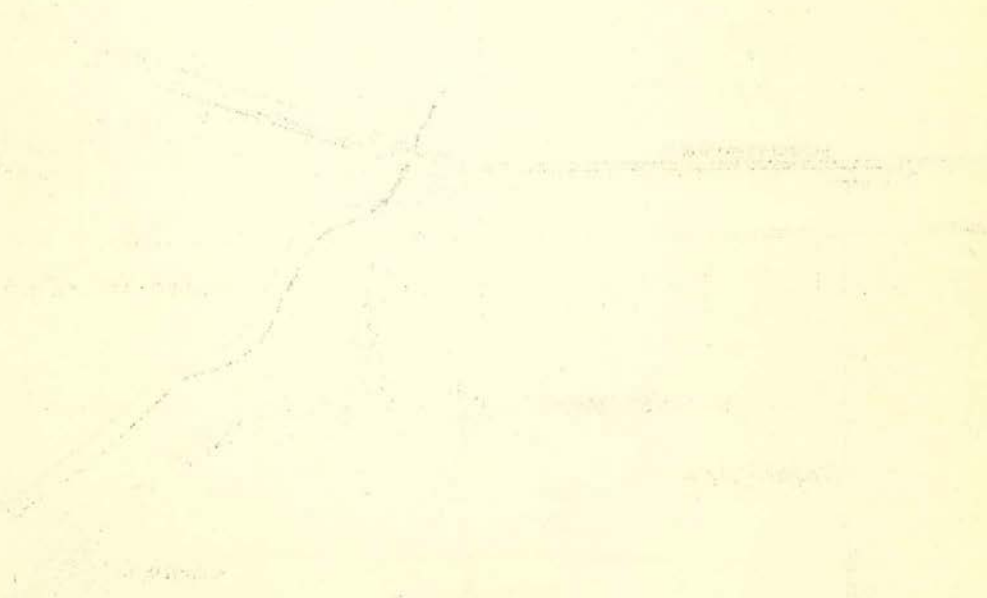
Jessel

KAMPEN

SC
GE

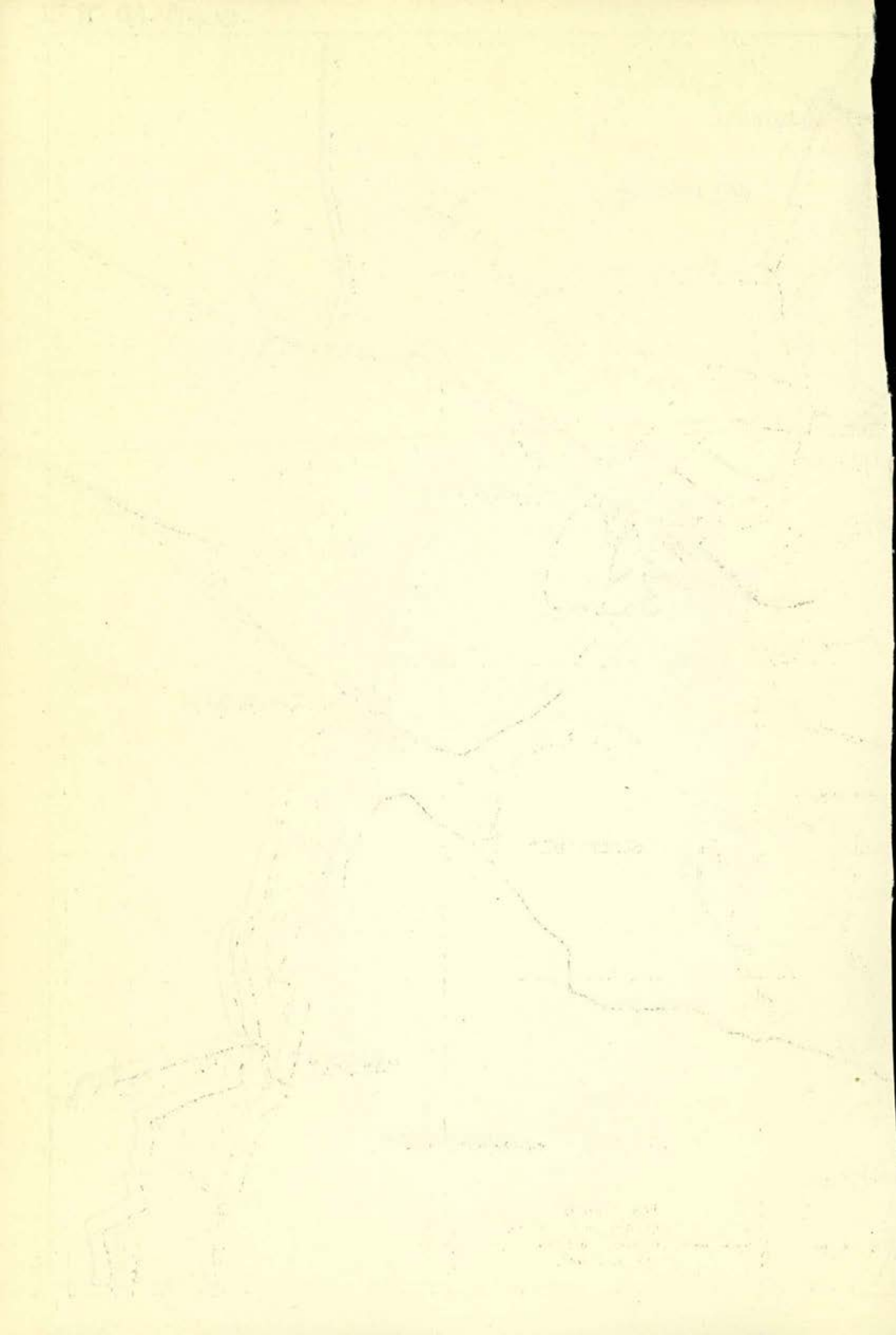
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1910

ZUIVELFABRIEK

ERHUIS

R = 250

KALKOVENS

DIEP

AFDAMMING GANZENDIEP

SCHAAL 1: 5000

SCHUTSLUIS MET
VASTE BRUG

LOSVAL

DAM

VERKLARING

— NIEUW TE MAKEN WERK.

- - - BESTAANDE TOESTAND.

R = 220

GANZEN-

DAM

R = 220

R = 250

S

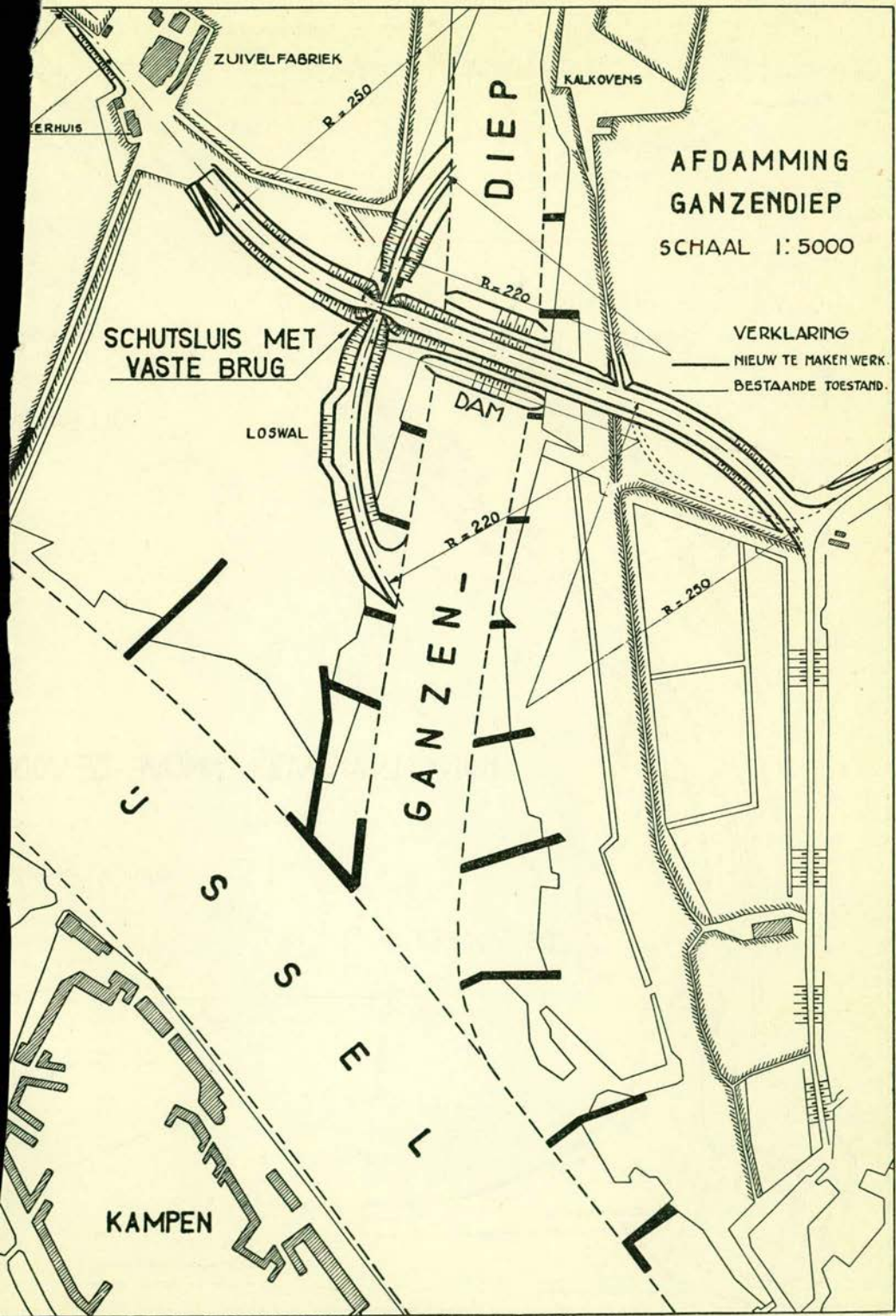
S

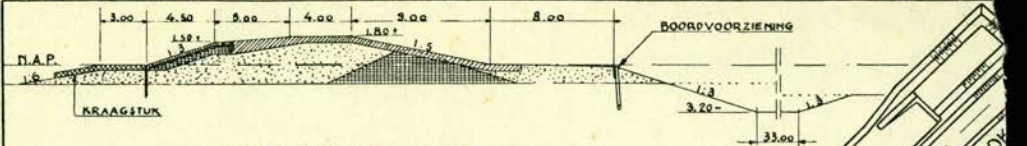
S

E

L

KAMPEN

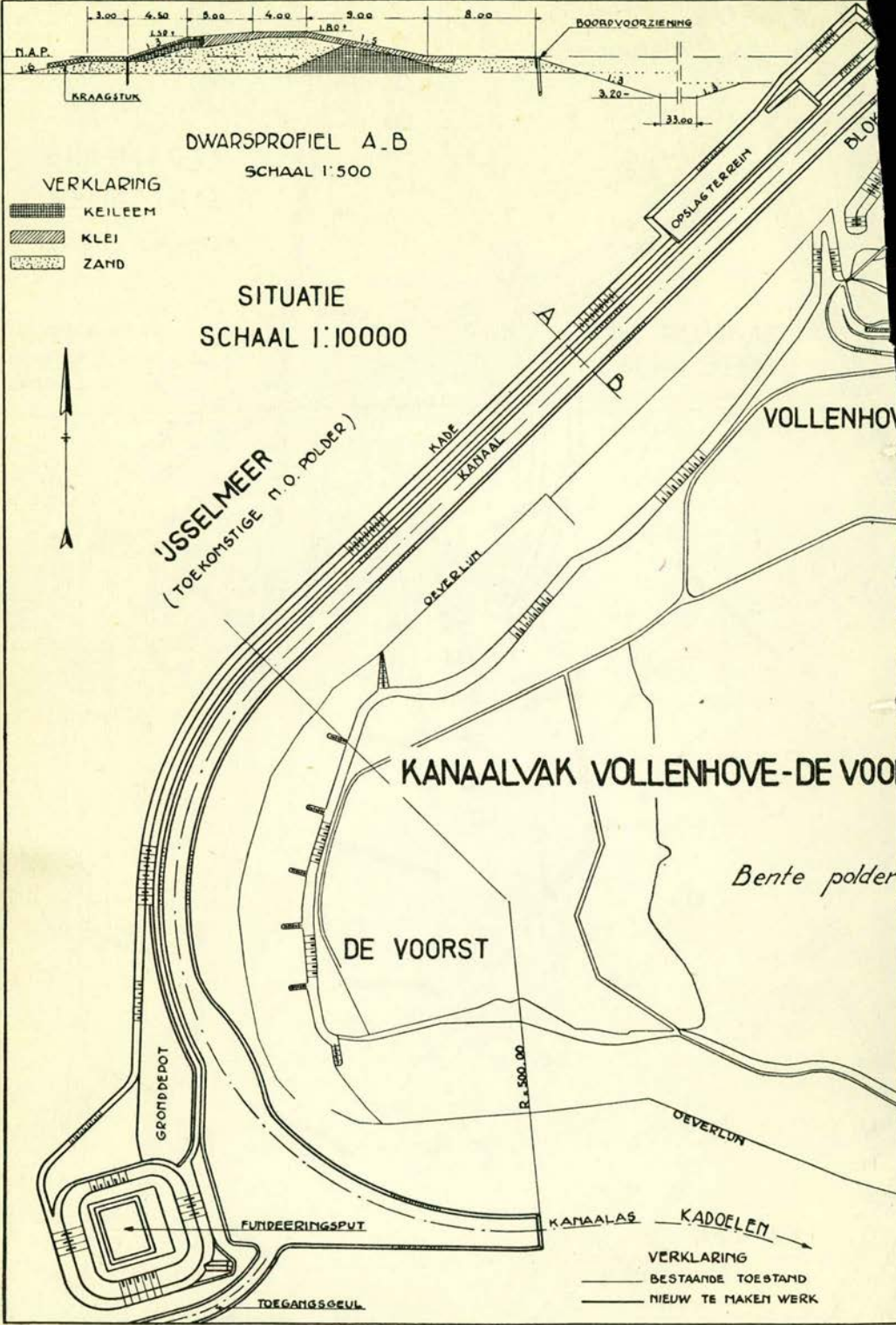

DWARSPROFIEL A.B
SCHAAL 1:500

VERKLARING

- KEILEEM
- KLEI
- ZAND

SITUATIE
SCHAAL 1:10000

VERKLARING

- BESTAANDE TOESTAND
- NIEUW TE MAKEN WERK

DRIEMAANDELIJKSCH BERICHT

BETREFFENDE DE

ZUIDERZEEWERKEN

JAARGANG XX • No. 1 • JANUARI 1939

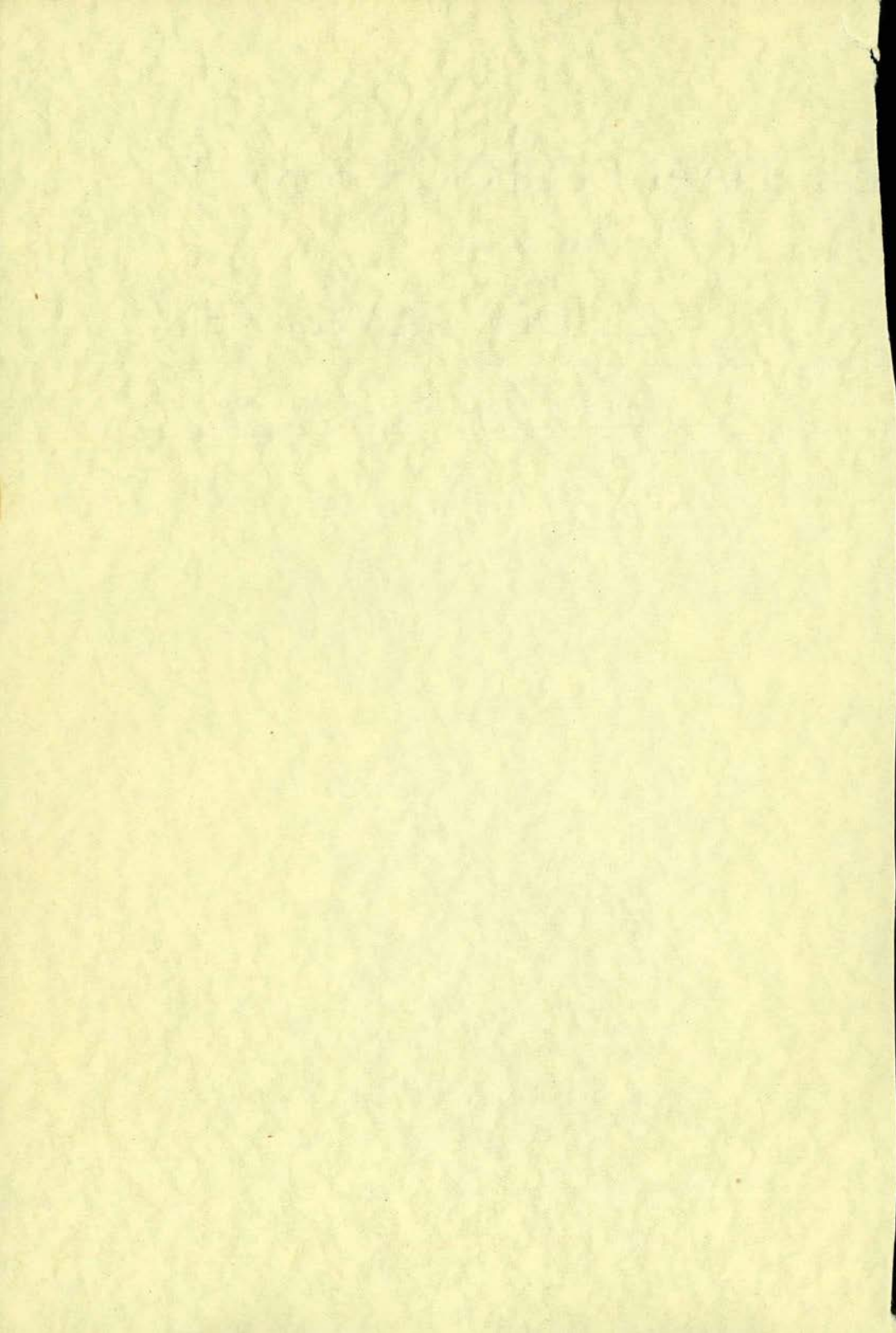

RIJKSUITGEVERIJ
DIENST VAN DE
NEDERLANDSCHE
STAATSCOURANT

UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERSTAAT

PRIJS F 0.35

13275 - '39

DRIEMAANDELIJKSCHE MEDEDEELINGEN

BETREFFENDE DE WERKZAAMHEDEN VOOR DE
AFSLUITING EN DROOGMAKING VAN DE ZUIDERZEE

UITGEGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERSTAAT

GRIEMAANDELIJKE
MEDEDELINGEN

BETREFFENDE DE WIRKZAAMHEIDEN VOOR DE
AFLUING EN DOORWAASING VAN DE RIJZENDE

UITGEVEN DOOR HET MINISTERIE VAN WATERWYB

A. MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DEN DIENST DER ZUIDERZEEWERKEN.

PERSONEEL.

Benoemd werden:

te rekenen met ingang van 1 October 1937:

a. tot administratief-ambtenaar 1ste klasse in vasten dienst, de bureelchef in vasten dienst J. H. E. NIEMANN, te 's-Gravenhage;

b. tot administratief-ambtenaar 2de klasse in vasten dienst de bureelambtenaren in vasten dienst A. B. C. BOOGH en PH. VAN RENSWOUDE, te 's-Gravenhage;

c. met ingang van 16 December 1938:

tot werktuigkundige in vasten dienst de opziener-werktuigkundige in tijdelijken dienst N. F. STOLK, te 's-Gravenhage.

Op arbeidscontract werden tewerkgesteld:

met ingang van 1 October 1938:

als ingenieur ir. J. S. VAN NOUHUYS, te 's-Gravenhage, en als opzichter 3de klasse W. LA GASSE, te Genemuiden;

met ingang van 10 October 1938:

als opzichter 3de klasse H. J. QUAAK, te Wieringen;

met ingang van 24 October 1938:

als opzichter 3de klasse U. ZWOLSMAN, te 's-Gravenhage;

met ingang van 16 November 1938:

als machineschrijfster Mej. J. R. STOCK, te 's-Gravenhage;

met ingang van 12 December 1938:

als machineschrijfster Mej. M. DROS SPEETS, te 's-Gravenhage.

De met Mej. A. E. LEZER en Mej. T. ZWART, te 's-Gravenhage, als machineschrijfster aangegane arbeidsovereenkomsten eindigden onderscheidenlijk met ingang van 3 December en 15 December 1938.

PEILINGEN, WAARNEMINGEN VAN STROOMEN EN WATERHOOGTEN.

Peilingen noch stroommetingen werden in het afgelopen kwartaal verricht.

GRONDBORINGEN.

De boringen ten behoeve van de te baggeren kanalen in den polder werden, zolang de weersomstandigheden dit toelieten, krachtig voortgezet en kwamen grootendeels gereed.

Eveneens werd een groot aantal boringen verricht ten behoeve van het nog uit te voeren gedeelte van den meerdijk en daarbij aansluitende baggerwerken langs de Overijsselsche kust tusschen den Ramspol en het Zwolsche Diep.

Het onderzoek van de grondmonsters, verkregen bij de boringen voor het opmaken van het plan voor de Zuidelijke polders, werd aan het Bodemkundig Instituut te Groningen zoover voortgezet, dat reeds een algemeen inzicht in de bodemgesteldheid werd verkregen.

Met den aannemer van de grondboringen D. METSELAAR te Hippolytushoef werd weder een onderhandsche overeenkomst gesloten voor het gedurende het jaar 1939 verrichten van grondboringen en wel op denzelfden grondslag als voor het afgelopen jaar heeft gegolden.

AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE MET BIJKOMENDE WERKEN.

WEG OVER DEN AFSLUITDIJK.

Het werk, omschreven in bestek n°. 288 Z.W., nopens het maken van een gefundeerde getrilde klinkerverharding kwam, nadat besloten was de geheele fundeering van magere beton in plaats van gedeeltelijk van gestabiliseerd kleizand te maken, op het afwerken van de bermen na gereed.

Het verkeer zal weldra over de nieuwe verharding kunnen worden geleid.

STORMSCHADE AAN DEN AFSLUITDIJK.

Tijdens den zwaren Zuiderstorm op 3/4 October 1938 werden, tengevolge van den hoogen waterstand aan de IJsselmeerzijde van den Afsluitdijk en de hevige windkracht, omtrent welke beide factoren

hierna eenige gegevens zijn verstrekt, de golftoppen tot op den binnenberm en tot over den verkeersweg geslagen en werd op verschillende plaatsen de steenglooiing aan de binnenzijde belangrijk beschadigd of weggeslagen, waarbij dan eenig verlies van bekleedingsgrond is opgetreden.

Gevaar voor het zandlichaam van den dijk of voor den verkeersweg op den binnenberm heeft niet bestaan.

Deze beschadigingen traden hoofdzakelijk op, waar de glooiing uit Belgische bloksteen bestond en waar de golven zoo hoog zijn opgelopen, dat vernieling van de bovenzijde van de steenglooiing af kon optreden.

In het algemeen hebben de plaatsen, waar alleen basaltzuilen waren verwerkt, of waar de Belgische bloksteen was ingebetonneerd, zich goed gehouden.

Zoodra mogelijk werden de gaten voorloopig voorzien van zeilen en zandzakken, zooals op de foto n°. 1 is te zien.

In verband met het vergevorderde seizoen werd besloten de schade niet definitief te herstellen, aangezien hiertoe vóór den winter de tijd ontbrak, doch hierin tijdelijk te voorzien door het aanvullen van de geslagen gaten met klei, afkomstig uit Friesland en het aanbrengen van een rijsbeslag. Rekening houdende met de plaatselijk wel wat geringe hoogte van den binnenberm en met de tegenwoordige sterkte van de glooiing, zullen in 1939 en volgende jaren definitieve herstellingen en wijzigingen van bedoeld binnenbeloop volgen, waaromtrent in een volgend Driemaandelijksch bericht mededeelingen zullen worden gedaan.

De totale kosten van het aanbrengen van de tijdelijke verdediging met rijsbeslag hebben ongeveer f 50 000 bedragen.

ONDERHOUD VAN VOLTOOIDE WERKEN GEDURENDE HET JAAR 1939.

De volgende onderhoudsbestekken werden openbaar aanbesteed: n°. 299 Z.W.; werken op Wieringen, Amsteldiepdijk, Balgzanddijk, Balgzandkanaal en Rijkswegen, gegund aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V. te Alkmaar voor f 48 820;

n°. 301 Z.W.; Afsluitdijk met kunstwerken, gegund aan Hollandsch Aannemersbedrijf Zanen Verstoep N.V. te 's-Gravenhage, voor f 207 000.

HULPMIDDELEN VOOR HET ONDERHOUD VAN DE KUNSTWERKEN IN DE AFSLUITING.

Dubbelarmige kraanponton. Het vervoer van het gereedgekomen werktuig naar Den Oever geschiedde tegen het eind van October 1938. In de maand November vond de beproeving plaats, welke alleszins bevredigend verliep, zoodat de eindoplevering op 1 December kon plaats hebben.

De hierbij gevoegde foto, n°. 2, geeft het werktuig tijdens het werken weer; een juist uitgehaald deurenpaar hangt in de takels, terwijl het paar reserve-deuren in de ponton staat.

Stellingen voor afsluitschotten. De afsluitschotten werden aan de stellingen opgehangen.

Taatskuip. Deze werd tijdens het beproeven van de kraanponton eveneens beproefd. Het bleek, dat een zeer goede afsluiting tegen de sluiswanden kon worden verkregen. De bij die gelegenheid droogkomende taats bleek geen sporen van slijtage te vertoonen.

Het leegpompen van de geplaatste kuip geschiedde met de pomp van de beunponton.

DE TOESTAND OP HET IJSSELMEER.

Het laatste kwartaal van 1938 was minder droog dan de beide voorafgaande, al bleef het waterbezwaar in totaal nog beneden het normale. In hoofdzaak werd dit veroorzaakt door den geringen wateraanvoer in de tweede helft van December, waartegenover de maand October natter dan normaal was. In de drie maanden werd met achtereenvolgens 147 — 82 en 72 groeptijen gespuid, waarmee respectievelijk 1,7—1,0 en ongeveer 1,1 milliard m³ water werden geloosd.

Het peil, dat bij het begin van het kwartaal al hoog was, liep in de eerste dagen van October, tengevolge van gestremde loozing, nog iets op (hoogste stand enkele centimeters onder N.A.P.). Daarna is de stand normaal geweest.

Op 3—4 October 1938 is een Zuiderstorm voorgekomen met een windkracht van een voor deze richting zeldzame grootte; de windsnelheid bereikte een uurgemiddelde van 21,5 m/sec. te Den Helder en 24,5 m/sec. te Urk. Dientengevolge zijn in het noordelijk deel van het meer hoogere waterstanden voorgekomen, dan tot dusverre

waren waargenomen. Hoewel de gemiddelde stand van het IJsselmeer slechts weinig afweek van den normalen en ongeveer 3 cm — N.A.P. beliep, rees de waterstand te Kornwerderzand tot 156 cm en te Den Oever tot 105 cm boven N.A.P. Intusschen liggen deze standen nog eenige decimeters onder de maxima, die mogelijk kunnen worden geacht bij de tegenwoordige grootte van het IJsselmeer; die te Kornwerderzand is intusschen gelijk aan het maximum, dat na het maken van de Zuidelijke polders kan worden verwacht.

Het gemiddelde chloorgehalte van het meer bleek bij een opneming omstreeks 1 December te bedragen 215 mg per liter, dus iets meer dan einde September werd gevonden. De omgeving van den Afsluitdijk heeft een nog lager gehalte dan toen; daarentegen is de bij het gemaal Lely en in mindere mate ook de bij de Oranjesluizen aanwezige verzilting toegenomen. Het zoete gebied vóór de monden van IJssel en Zwarte Water is ingekrompen; een verschijnsel, dat zich in den regel in het najaar voordoet en dat in verband staat met den lagen waterafvoer van den Rijn in dezen tijd van het jaar eenerzijds en met het door veelvuldig voorkomen van krachtigen wind sterker dooreenmengen van het IJsselmeewater anderzijds. Het kaartje, dat de uitkomsten van deze opneming weergeeft, is als Blad I in dit Bericht opgenomen.

Gedurende de vorstperiode, welke half December begon, is het meer geheel dichtgevroren.

VOORZIENINGEN IN DE BELANGEN VAN DE SCHEEPVAART.

Hoorn. De volgens bestek n°. 281 Z.W. uit te voeren werken nopens het vernieuwen van den kademuur langs de Korenmarkt en de oevervoorziening van Het Landje, met bijkomende werken en het verdiepen van de havens langs de Korenmarkt, de Appelhaven, de Vischmarkt, den Nieuwendam, Het Landje, het Fnitsen en de Bierkade te Hoorn, kwamen in de afgelopen verslagperiode gereed. Zij konden den 9den November 1938 voor de eerste maal geheel voltooid worden opgeleverd, met uitzondering van nog te verrichten herstratingswerkzaamheden, welke gedurende den onderhoudstermijn, welke op 9 Februari 1939 eindigt, zullen worden verricht.

De volgens bestek n°. 293 Z.W. uit te voeren werken nopens het maken van beschoeiingen langs Onder de Boompjes, het Buurtje, het terrein van de Melkfabriek, het terrein van Gebroeders Hage, het terrein van den Gashouder, het Jeudje, de Turfhaven en het terrein van de

Gasfabriek, met bijkomende werken en het verdiepen van de Turfhaven en een gedeelte van de Modderbakken te Hoorn, vorderden snel. Voor het grootste gedeelte kwamen de voor de nieuwe werken te verrichten opruimingswerkzaamheden gereed. Langs Onder de Boompjes, het Buurtje, het terrein van de Melkfabriek en het terrein van Gebroeders Hage werd de ijzeren damwand geheid. Langs de Turfhaven werd met het heiwerk begonnen. Een gedeelte van de ankerordingen werd verder nog aangevoerd.

De volgens bestek n°. 294 Z.W. uit te voeren werken nopens het uitvoeren van baggerwerk in de Buitenhaven, de Vluchthaven en den haventoeegang van Hoorn konden in de afgelopen verslagperiode worden voltooid.

Zij werden den 29sten October geheel voltooid opgeleverd en goedgekeurd.

Bij de uitvoering van het baggerwerk is gebleken, dat zich in en voor de haven verschillende paalstompen bevonden, welke, voor zoover zij voor de scheepvaart hinderlijk zouden kunnen zijn, zijn opgeruimd en overigens door goed zichtbare boven water uitstekende palen zijn aangegeven.

Kampen. Van de in het vorig Bericht genoemde werken, welke te Kampen nog in verband met de peilverlaging zullen moeten worden uitgevoerd, zijn den 28sten December 1938 volgens bestek n°. 298 Z.W. openbaar aanbesteed, het verdiepen en verbreden van den ingang van de Nieuwe Buitenhaven, het opruimen van oude muren en het uitvoeren van baggerwerken te Kampen. Het werk is gegund aan de laagste inschrijvers van deze werken. B. BOEREMA en TH. RASKE te Bussum en Amsterdam voor f 24 479.

ONDERHOUDSBAGGERWERKEN IN DE GEULEN NAAR DE HAVENS GELEGEN AAN HET IJSSELMEER.

Aansluitende aan den in het Driemaandelijksch bericht van Januari 1938 vermelden staat, aangevende een overzicht van de gedurende het jaar 1937 uitgevoerde en voltooidde onderhoudsbaggerwerken in de geulen naar de havens gelegen aan het IJsselmeer, volgt hier het staatje voor het jaar 1938.

Ook thans zijn niet opgenomen onderhoudsbaggerwerken, uitgevoerd door den Rijkswaterstaat of de betrokken gemeente, welke geheel of gedeeltelijk uit het Zuiderzeefonds zijn bekostigd. Vermeld zijn dus slechts die werken, welke door den Dienst der Zuiderzeewerken zijn uitgevoerd.

Geul naar de haven van:	Aannemer.	Bestek no. Z. W.	Gebaggerd aantal m ³ gemeten in wisk. profiel.	Totaal.	Voltooid opgeleverd.
Workum . .	A. Prins v. Wijngaarden Hattem	282	10.867	f 2.716,75	5 Mei 1938
Hindeloopen	"	282	2.386	" 685,98	13 Mei 1938
Harderwijk .	"	Onderh. overeenk. d.d. 12 Mei 1938 no. 628	19.057	" 3.811,40	21 Juni 1938
Elburg . . .	"	Schrift. opdracht 22 Juni 1938	2.000	" 500,—	23 Juni 1938
Spakenburg .	P. C. Bons & C. M. Bons Sliedrecht	283	24.361	" 4.141,37	20 Mei 1938
Nijkerk . .	"	283	27.485	" 4.672,45	16 Juni 1938

CONTROLEPEILINGEN.

Ook in het afgelopen jaar werden met behulp van het motorvaartuig „Wieringen” de bij den Dienst der Zuiderzeewerken in onderhoud zijnde geulen geregeld gecontroleerd. Eveneens werd met behulp van dit vaartuig, in overleg met het Loodswezen, de aanwezige bebakening van de geulen geregeld gecontroleerd en, voor zoover deze niet op de vastgestelde plaatsen lag, daarheen verlegd.

Aangezien bedoelde geulen in hoofdzaak in het zuidwestelijk deel van het IJsselmeer zijn gelegen, werd de standplaats van het vaartuig verlegd van Den Oever naar Huizen (N.H.).

VOORZIENING IN DE BELANGEN VAN DE AFWATERING.

Het tijdelijk gemaal te Muiden heeft gedurende het tweede halfjaar van 1938 den waterstand goed kunnen beheerschen. De installatie was buiten bedrijf voor revisie van 13 Juli tot en met 2 Augustus. Bedrijfsstoringen kwamen niet voor. Onderstaande tabel geeft enkele cijfers betreffende deze bemaling.

1938. Maand.	Maal- uren.	Waternverzet m ³ .	Dagen waarop werd	
			gemalen.	gespuid.
Juli	—	—	—	2
Augustus	—	—	—	—
September	—	—	—	—
October	82	1.145.000	16	8
November	35	489.000	10	14
December	68	947.000	13	4
Totaal over 2de helft 1938 . .	185	2.581.000	39	38
Totaal over 1ste helft 1938 . .	244	3.286.000	52	23
Totaal over 1938 . .	429	5.867.000	91	51

Brandstof-verbruik 2de helft 1938 = 2812 kg

„ 1ste „ 1938 = 3643 kg

Totaal ..... 6455 kg

INDIJKING EN DROOGMAKING VAN DEN NOORD-OOSTELIJKEN POLDER.

MEERDIJK.

De werkzaamheden aan den meerdijk ondervonden vertraging tengevolge van het stormachtige weer in de maand October, zoodat mede in verband met het jaargetijde aan den uitbouw van het dijkslichaam slechts in een matig tempo kon worden voortgewerkt en het werk voor een belangrijk gedeelte moest worden beperkt tot het afwerken van de reeds boven water gebrachte gedeelten.

Van de onderhanden zijnde dijksgedeelten konden die in uitvoering volgens bestek n°. 270 Z.W. en Perceel IV van bestek n°. 268 Z.W. op het afwerken van de kleibekleding en andere kleine onderdeelen na, nagenoeg worden voltooid, terwijl het maken van de grond-

verbetering, in uitvoering volgens bestek n°. 284 Z.W., geheel gereed kwam.

Op het einde van de verslagperiode moesten de werkzaamheden, tengevolge van de ingevallen strenge vorst geheel worden stopgezet.

De stand was toen als volgt:

	Te maken dijkslengte.	Lengte dijkslichaam boven water gebracht.	Lengte te maken grondverbetering.	Lengte grondverbetering gereed.
Bestek n°. 268 Z.W.				
Perceel I.	10.000	8.860	—	—
" II.	9.300	3.220	490	490
" III.	6.200	4.520	5.470	5.470 *)
" IV.	6.000	6.000	5.500	5.500
Bestek n°. 270 Z.W. .	1.000	1.000	—	—
" " 290 Z.W. .	1.000	970	—	—
" " 284 Z.W. .	—	—	3.932	3.932

*) Nagenoeg gereed.

Met inbegrip van de reeds eerder voltooide gedeelten met funderingsputten bij Lemmer en Urk, is dus thans ongeveer 26,5 km van de waterkeering, of ongeveer de helft van de totaal te maken lengte gedeeltelijk, of geheel voltooid.

Door den zwaren zuidelijken storm van 3 en 4 October werd schade aangebracht aan de bekleeding op het binnenbeloop van het ongeveer 4 km lange Oost-West gericht zijnde deel van den meerdijk bij Lemmer. Deze bekleeding, welke slechts dienst behoeft te doen zoolang het water in den polder nog niet is afgepompt en dientengevolge uit economische overwegingen in verband met het tijdelijk karakter in het algemeen zoo licht mogelijk wordt geconstrueerd, bleek niet bestand te zijn tegen den zwaren golfaanval, welke zich in dit buitengewone geval in het tot 1,20 m boven het normale peil opgestuwde IJsselmeerwater had ontwikkeld. Bovendien werd aan het materieel van den aannemer van dit werk belangrijke schade toegebracht, waarbij een bakkenzuiger, een kraan, eenige roeibootten en motorvletten zijn gezonken, terwijl verschillende bakken los zijn geslagen en op drift geraakt. Persoonlijke ongelukken kwamen hierbij gelukkig niet voor.

De aan de bekleding toegebrachte schade is inmiddels hersteld; de vernielde steenglooing werd vervangen door een zwaar rijsbeslag.

Behalve de hierboven genoemde schade trad op alle in uitvoering zijnde werken slechts grondverlies op aan de einden van de mog niet beschermde gedeelten van keileemdammen en zandlichamen, welke verliezen echter zeer gering bleven ten opzichte van den omvang van de grondwerken. Op geen enkel punt is schade aan het reeds voltooide blijvende werk waargenomen.

In het Driemaandelijksch bericht van Juli 1937 is op Blad II in het dwarsprofiel van den meerdijk het type van de grondverbetering aangegeven, dat in het algemeen na overleg met het Laboratorium voor Grondmechanica te Delft, wordt toegepast. Bij de uitvoering van Perceel II bleek het gewenscht over een lengte van 100 m van dit type af te wijken. Ter plaatse moest een 15 m dikke laag slappe klei, vermoedelijk ontstaan door dichtslibbing van een scherp begrensde voormalige diepe geul, worden gepasseerd. Geheel wegbaggeren van deze laag zou een te kostbaar en voor den geregelden gang van de uitvoering te omvangrijk werk zijn geweest; daarom werd na overleg met voornoemd Laboratorium, besloten op de ongunstigste plaats het normale type, waarbij een cunet onder den dijk wordt gebaggerd te vervangen door twee cunetten onder en ten deele buiten de wederzijdsche dijksbelloopen. De afmetingen van deze cunetten zijn zoodanig berekend, dat ze voldoende breedte en diepte zouden verkrijgen, om het gevaar van afschuiving te voorkomen. Het bezwaar van deze zijcunetten is, dat de slappe lagen onder de dijkskruin thans niet zijn verwijderd en dus op een belangrijke zetting in de toekomst moet worden gerekend. Een dienaangaande opgestelde berekening wees echter uit, dat bij ten deele wegbaggeren van deze slappe lagen de dientengevolge ontstane meerdere belasting op de overblijvende lagen een nog aanmerkelijk grootere zetting zou veroorzaken, dan bij oplossing met de zijcunetten het geval zou zijn. Na uitsluiting om praktische en economische redenen van de oplossing, waarbij de slappe lagen geheel zouden worden verwijderd, moest de keuze dus op de zijcunetten vallen, waarbij het bezwaar van de zetting onder de dijkskruin moest worden aanvaard. Door het aanbrenge van een extra overhoogte zal worden getracht dit bezwaar zooveel mogelijk te ondervangen.

Het laat zich aanzien, dat hoewel het dijkslichaam ter plaatse

nog niet geheel op hoogte is gebracht, met de gekozen oplossing geen afschuiwingsbezwaren zullen worden ondervonden.

De afmetingen van de cunetten en de gesteldheid van de grondlagen zijn nader aangegeven op Blad II.

AANKOOP VAN MATERIALEN.

De aanvoer van de door het Rijk, ter beschikking te stellen materialen, had met uitzondering van de Spaansche granietzetsteen, een vlot verloop.

Sedert de vorige verslagperiode kwamen de volgende overeenkomsten tot stand:

1. met P. REVELMAN te Amsterdam voor de levering van 2000 tot 2500 s.t. Zweedsche granietzetsteen, dik gemiddeld 0,25 m;

2. met ANT. VAN DAM'S Hardhouthandel te Bunnik voor de levering van ten minste 1000 en ten hoogste 1220 m³ gecreosoteerde dennen damplanken van inlandsch hout, benevens van 37 000 stuks gecreosoteerde dennen perkoenpalen lang 1,60 m;

3. met de N. V. Houthandel en Stoomhoutzagerij voorheen Gebr. Hulsmann te Nieuwersluis voor de levering van 500 m³ gecreosoteerd dennen damplank eveneens van inlandsch hout.

BAGGEREN VAN KANALEN IN DEN POLDER.

Het ligt in de bedoeling om, evenals zulks bij den aanleg van de Wieringermeer is geschied, het belangrijkste gedeelte van het elders in dit Bericht beschreven kanalenet, voordat met het afpompen van het water wordt begonnen, te baggeren. Op deze wijze worden verschillende voordeelen verkregen, waarvan de voornaamste de volgende zijn:

1. de toestrooming van water naar de gemalen zal gemakkelijker gaan, zoodat het afpompen veel vollediger zal kunnen geschieden;

2. de uit de kanalen komende grond zal naar gelang van de samenstelling, doelmatiger kunnen worden gebruikt of verwijderd;

3. de polder zal na het afpompen van het water spoediger op verschillende punten bereikbaar zijn.

Hiertegenover staat het nadeel van het ten deele weer dichtslibben van de in den natte gebaggerde kanalen, zoodat naderhand een omvangrijk secundair baggerwerk zal moeten geschieden. De ervaring bij den bouw van de Wieringermeer heeft echter doen zien, dat bij normale prijsverhoudingen de voordeelen overwegend zijn.

Aangezien het in de bedoeling ligt zoo mogelijk in het najaar van 1940 met het afpompen van het water in den polder te beginnen, werd het gewenscht geacht reeds in het afgelopen najaar met het baggerwerk voor de kanalen te beginnen.

Dientengevolge werd op 2 November 1938 aanbesteed het baggeren van een 5 km lang gedeelte van het hoofdkanaal, aansluitende bij het gemaal te Urk (Bestek n°. 296 Z.W.). Het werk werd aan den laagsten inschrijver, D. BLANKEVOORT DZN., te Bloemendaal gegund voor een bedrag van f 196 900. Met de uitvoering werd direct na de gunning aangevangen; door de ingevallen vorst moest deze echter in de tweede helft van December worden stopgezet.

HET RANDKANAAL BLOKZIJL—KADOELEN.

Het volgens bestek n°. 274 Z.W. in uitvoering zijnde vak Vollenhove—de Voorst van het randkanaal Blokzijl—Kadoelen is voor een groot deel voltooid. Hetgeen nog ontbreekt is voornamelijk beperkt tot eenig grondwerk met bekleedingen aan den fundeeringsput voor het gemaal en de schutsluis bij de Voorst, waarvoor de noodige grond nog uit het kanaal gebaggerd moet worden. Bovendien moet de geheele kleibekleding op de kade nog worden aangebracht, noodig om dit grondwerk te kunnen doen begroeien (zie Bericht October 1938, dwarsprofiel op Blad IV).

De storm van 3/4 October 1938 heeft schade veroorzaakt aan nog niet beschermde belooften van de grondlichamen, waarbij keileem en zand verloren zijn gegaan, terwijl ook nog niet geheel voltooide gedeelten van de steen- en klinkerglooingen moesten worden herzet. De schade is intusschen nagenoeg hersteld, hetgeen een vertraging van eenige weken bleek te hebben veroorzaakt; de kosten van herstelling hebben ongeveer f 12 000 bedragen.

Tevens bleek, dat het op het hiervóór genoemde dwarsprofiel aangegeven kadeliichaam aan de kanaalzijde niet sterk genoeg was om weerstand te bieden aan de schadelijke invloeden, die er gedurende de uitvoeringsperiode op werken. Later, wanneer de berm tusschen kanaal en kade met riet begroeid zal zijn en de kade zelf

met gras, zal dit wel het geval zijn. In de uitvoeringsperiode echter, waarin nog geen begroeiing aanwezig is en het kanaal aan de zuidzijde nog geheel open ligt, bleek bij zuidelijke winden en opgewaaiden waterstand schade aan het kanaalbeloop van de kade te worden toegebracht, in weerwil van de flauwe helling van dit beloop. Met den aannemer is daarom overeengekomen, dat het kadebeloop aan die zijde van een tot 1,20 + N.A.P. reikend rijsbeslag zal worden voorzien. Teneinde met gerustheid den winter tegemoet te kunnen gaan is dit beslag voorloopig onmiddellijk op den keileemdam gelegd. In het voorjaar zal het ten behoeve van het aanbrengen van de kleibekleding worden opgenomen en daarop weder worden aangebracht. De kosten van deze voorziening bedragen ongeveer f 20 000.

En tenslotte is de op het dwarsprofiel aangegeven kleibekleding gesplitst in een laag keileem met daaroverheen een laag klei.

Daarmede werd bereikt, dat het aanbrengen van de kleibekleding tot het gunstige jaargetijde kon worden uitgesteld en het zandlichaam gedurende den winter toch beschermd wordt.

Het ligt in het voornemen, het thans in uitvoering zijnde kanaalvak in 1939 van Vollenhove naar het Noorden en van de Voorst naar het Oosten te verlengen.

AFDAMMING VAN HET GANZENDIEP.

De uitvoering van de in het vorige Bericht genoemde schutsluis werd krachtig ter hand genomen. De fundeeringsputten voor de beide betonnen sluishoofden werden ontgraven en door middel van bronbemalingen drooggelegd. Het heiwerk met inbegrip van de ijzeren damplanken voor vleugels en schutkolkwanden werd voor een zeer groot deel voltooid, terwijl een aanvang werd gemaakt met het vlechten van de wapening voor den vloer van één van de hoofden.

Bovendien is volgens bestek n°. 300. Z.W. (N.O.P. n°. 17) aanbesteed het leveren en monteren van de vaste stalen brug voor gewoon verkeer, die een onderdeel zal vormen van de verbinding van Kampen via de Ramspol met den Noordoostelijken polder, alsmede van de beide stalen hefdeuren met hefportalen, contra-gewichten, enz. Het werk werd voor f 27 800 gegund aan de N.V. C. Swart-touw's Constructiewerkplaatsen te Schiedam. Met de uitvoering is nog niet begonnen.

De hefdeuren zullen met de hand bewogen worden; er is echter rekening gehouden met de mogelijkheid, later elektrische beweegkracht toe te passen. Hefdeuren waren hier goed op hun plaats,

omdat door de aanwezigheid van een vaste brug de doorvaarthoogte beperkt was (5.00 m + N.A.P.), terwijl de deuren naar weerszijden moeten kunnen keeren.

GEMALEN EN TOEGANGSSLUIZEN.

Volgens Bestek n°. 295 Z.W. (N.O.P. n°. 14) werd aanbesteed het leveren van de ijzerwerken voor de drie gemalen en toegangssluisen, als beschermingsijzers, ladders, rioolschuiven, bewegingswerktuigen, deurbeslag, krooshekken, afdekplaten, enz., enz. Dit werk werd voor f 96 899 gegund aan de N. V. Havenbedrijf Vlaardingen-Oost. Verschillende werkteekeningen kwamen gereed, terwijl een gedeelte van het materiaal besteld werd. Naarmate de betonwerken vorderen zullen deze ijzeren onderdeelen worden aangevoerd en ingebetonneerd.

Urk. De fundeeringsput, waarin de toegangssluis en de onderbouw van het gemaal te Urk zullen worden gebouwd, werd door middel van een open bemaling tot $\pm$ 5,00 m — N.A.P. leeggepompt. De verdere drooglegging zal door middel van een bronbemaling geschieden, waarvoor de bronnen geplaatst zijn, alsmede de noodige waarnemingsbuizen op verschillende afstanden, terwijl, nadat de waterstand tot het bovengenoemde peil was verlaagd, de ringleiding en de pompen grootendeels werden gemonteerd.

Aan de machinale inrichting werd bij de N. V. Werkspoor geregeld doorgewerkt.

De dienstwoningen werden voltooid en gedeeltelijk betrokken, voorloopig door met het toezicht op de uitvoering van de werken belaste opzichters.

Lemmer. Nadat haar de levering van de elektrische inrichting van het gemaal bij Lemmer was opgedragen, begon de N. V. „Heemaf” met het uitwerken van het ontwerp van deze inrichting. Toen hiermede voldoende vordering was gemaakt, konden ook het gemaalgebouw zelf en het op de perskokers te fundeeren transformator- en schakelgebouw ontworpen worden. Zooals reeds werd medegedeeld, was de levering van de pompen reeds eerder aan de N. V. Werkspoor, te Amsterdam, opgedragen.

Daarna werd volgens Bestek n°. 297 Z.W. (N.O.P. n°. 16) de onderbouw van het gemaalcomplex, alsmede de toegangssluis aanbesteed. Dit werk werd gegund aan de firma J. HAITSMA, te Harlingen, voor f 564 700. Met de uitvoering werd nog niet begonnen.

De levering van ongeveer 90 m³ Oostindisch hardhout voor sluisdeuren, remmingwerken, enz. werd opgedragen aan de N. V. „Maatschappij de Fijnhouthandel”, te Amsterdam.

De Voorst. De aanbesteding van de machinale inrichting van het gemaal bij de Voorst, die, zooals reeds werd medegedeeld van electromotoren voorzien zal worden, had plaats. Het werk werd opgedragen aan de N. V. Electrotechnische Industrie v/h Willem Smit & Co., te Slikkerveen, voor f 244 770. Voor zoover de pompen betreft, werkt deze fabriek samen met de N. V. Werkspoor, te Amsterdam.

In verband met de geringere opvoerhoogte krijgt dit gemaal een anderen vorm dan die bij Urk en Lemmer. Het zal voorzien worden van schroefpompen met een onder 45° met den horizon gelegen as, welke worden gedreven door electromotoren van 800 pk en 1000 omwentelingen per minuut onder tusschenschakeling van een rechte tandwielkast. Door deze wijze van opstellen kon een belangrijke besparing in den betonbouw voor het gemaal worden bereikt. Te zijner tijd zal, evenals van de overige gemalen, een overzichtsteekening van de bemalingsinstallatie met uitvoerige omschrijving worden gepubliceerd.

HET VERKAVELINGSPLAN.

In December 1938 heeft de Minister van Waterstaat het verkavelingsplan voor den Noordoostelijken polder vastgesteld, behoudens nadere beslissing omtrent eenige details, ten aanzien waarvan het onderzoek nog niet geheel geëindigd is. Op den algemeenen opzet en de hoofdlijnen van het plan hebben echter deze details geen invloed. Het ontwerp voor de binnen den polder uit te voeren werken (samengevat onder den naam verkavelingsplan) is als bijlage (Blad n°. III) bij dit Bericht gevoegd.

Alvorens daarvan een beschrijving te geven, moeten in het kort in herinnering worden gebracht de algemeene beginselen, die reeds vroeger waren vastgesteld en die vermeld zijn in het Bericht van April 1936 (blz. 19 en 20). Deze waren:

1. De polder zal gesplitst worden in twee polderafdeelingen met voorloopige polderpeilen van 4,50 en 5,70 m — N.A.P.
2. De bemaling zal geschieden door drie gemalen en wel tegenover de Voorst ten dienste van de eerste en bij Urk en Lemmer ten

dienste van de tweede polderafdeeling. Op deze gemalen moeten dus drie hoofdkanalen gericht zijn.

3. De drie hoofdkanalen worden tevens aan de scheepvaart dienstbaar gemaakt. Zij zijn dus op een ongeveer in het midden van den polder gelegen punt verbonden en aan hun uiteinden worden behalve gemalen ook schutsluizen gebouwd. Zij worden van beweegbare bruggen voorzien. Waar het op de Voorst gerichte hoofdkanaal de afdeelingsgrens snijdt, is uiteraard een schutsluis noodig.

Ongeveer loodrecht op deze hoofdkanalen staan doodloopende zijkanalen, eveneens bestemd voor afwatering en scheepvaart. Deze worden van vaste bruggen met groote doorvaarthoogte voorzien. Een van deze zijkanalen zal tot in de onmiddellijke nabijheid van Kuinre worden doorgetrokken.

Het geheele kanalennet is geschikt voor schepen van ruim 200 ton met dubbele vaart in de hoofd- en enkele vaart in de zijkanalen.

Er is van afgezien de tochten bij den aanleg bevaarbaar te maken en deze dus als tertiaire vaarwegen in te richten.

4. Bij de verkaveling zijn wederom de beginselen gevolgd, welke door de Commissie-LOVINK zijn aangegeven. Volgens deze beginselen grenst elke kavel met één korte zijde (de voorzijde) aan een verhardend weg, terwijl de afwatering plaats heeft naar de langs de lange zijkanten te graven scheidings- of kavelskooten, die het water afvoeren naar de langs de achterzijden van de kavels gelegen tochten. De kavelbreedte zal grooter zijn dan in de Wieringermeer en is gesteld op 300 m, waardoor de kavels een oppervlakte krijgen van 800×300 m of 24 ha.

5. De aanwezigheid van een brug bij de Ramspol biedt gelegenheid den polder met Kampen en Zwolle te verbinden. Er ontstaat daardoor een hoofdas, eenerzijds op deze beide plaatsen gericht en anderzijds via Lemmer op Sneek en Leeuwarden, welke as waarschijnlijk tevens eenig doorgaand verkeer tusschen Friesland en het centrum des lands zal trekken.

Verder zullen aansluitingspunten van het wegennet aan dat in het oude land gevonden worden bij Kuinre, Blokzijl, Vollenhove en Kadoelen.

Het op deze beginselen gegronde en hierbij gepubliceerde verkavelingsplan is het resultaat van samenwerking tusschen den dienst der Zuiderzeewerken, de directie van de Wieringermeer en de architecten GRANPRÉ MOLIÈRE, VERHAGEN en KOK. Zoowel aan

waterbouwkundige en landbouwkundige als aan stedenbouwkundige eischen is dan ook volledig aandacht geschonken en er is naar gestreefd, deze eischen zoo goed mogelijk met elkaar in overeenstemming te brengen.

Op dit plan vallen de drie, stervormig op Urk, Lemmer en de Voorst gerichte hoofdkanalen duidelijk in het oog, evenals de hiervoor genoemde hoofdas Lemmer—Ramspol. Bovendien is nog een tweede Oost-West loopende as aanwezig van Urk naar Vollenhove en Blokzijl, waar verbinding wordt verkregen met de op het provinciaal wegenplan voorkomende wegen naar Steenwijk en Zwartsluis (Meppel en Zwolle). Het kruispunt van deze assen valt samen met het splitsingspunt van de hoofdkanalen. Hier ontstond dus een punt, dat naar alle zijden uitstekende verbindingen te land en te water zal hebben en dat dus aangewezen is voor de stichting van het hoofddorp (A) van den polder.

Ten aanzien van de verbindingen met het oude land valt op te merken, dat men tusschen Lemmer en Blokzijl een groote vrijheid heeft in de keuze daarvan, omdat de beide gebieden daar onmiddellijk aan elkander aansluiten. Men kan daar dus betrekkelijk gemakkelijk meer verbindingen maken, als dat noodig mocht blijken.

Tusschen Blokzijl en de Ramspol daarentegen zal het aantal verbindingen min of meer beperkt moeten zijn, omdat zij daar tot stand moeten worden gebracht door overbrugging van smallere of bredere watervlakten en daarbij is het uiteraard uitgesloten tusschen Kadoelen en de Ramspol een verbinding te maken.

De verbindingen bij Kuinre, Blokzijl en Vollenhove bieden tevens gelegenheid, deze plaatsen hun rol te laten vervullen in de ontwikkeling van den polder, terwijl de verbinding bij Kadoelen, waartoe de keersluis in den kanaalmond (zie Bericht October 1938) een goede gelegenheid bood, den zuidoosthoek van den polder voor isolement behoedt.

Op de hier genoemde zes punten moest dus het wegennet van den polder gericht worden.

In den polder zullen eenige dorpen noodig zijn, waarvan één het reeds genoemde hoofddorp is, dat voorloopig met A is aangeduid. De polder met zijn groote oppervlakte en zijn van het omliggende land afwijkende karakter, zal zich zeer sterk als een afzonderlijk gebied ontwikkelen. Deze ervaring is bij alle oudere groote polders en eveneens bij de Wieringermeer opgedaan. De bevolking gevoelt zich in de eerste plaats polderbewoner. Het hoofddorp moet dus gelegenheid bieden tot het koopen van velerlei benodigdheden, afzet

van producten, financiële transacties, voortgezet onderwijs, ziekenhuisverpleging, enz. Ook het verenigingsleven op landbouw-, cultureel-, sociaal gebied, enz., kan daar zijn zwaartepunt vinden. Alleen bij concentratie zullen al deze instellingen zich voldoende krachtig kunnen ontwikkelen.

Daarnaast zijn nog vijf, regelmatig om de hoofdplaats verdeelde kleinere dorpen ontworpen, die tot taak zullen hebben de verzorging van hetgeen meer tot de dagelijkse levensbehoeften behoort en die voorloopig met B tot en met F zijn aangeduid. Daarbij is er rekening mede gehouden, dat de langs den dijk in het Zuiden en Westen gelegen strook vooral geen min of meer geïsoleerde uthoek mag worden en dat daarentegen aan de bestaande kustplaatsen een zekere invloedssfeer in den polder moet worden toegekend. Vooral voor Kuinre zal te dien aanzien een belangrijke taak kunnen blijken te zijn weggelegd, hetgeen op het plan tot uiting is gebracht door het schetsmatig aangeven van een uitbreiding van die plaats in den polder.

Op grond van een uitvoerige studie kan de verwachting worden uitgesproken, dat de polder op den duur ongeveer 50 000 inwoners zal kunnen krijgen, waarvan ongeveer de helft op het platteland zal wonen en de rest in de dorpen. Voor de hoofdplaats wordt daarbij gerekend op ongeveer 10 000 inwoners, terwijl de vijf overige dorpen ten slotte gemiddeld misschien 3000 inwoners zullen tellen.

Zooals reeds werd vermeld, zal iedere kavel aan een verhardend weg liggen. Voor zoover deze wegen geen ander doel hebben dan het toegankelijk maken van de landbouwbedrijven, zullen zij slechts weinig verkeer hebben en kan met een zeer bescheiden verhardingsbreedte genoeg worden genomen.

Zij monden uit op „hoofdwegen”, die het verkeer dus verzamelen en leiden naar de naastbij gelegen dorpen, maar ook gelegenheid moeten bieden, de hoofdplaats te bereiken, zoowel als de toegangswegen naar het oude land. Omgekeerd moet het van buiten den polder komende verkeer zoo spoedig mogelijk gelegenheid vinden tot spreiding naar de verschillende dorpen en naar de afzonderlijke boerderijen. En tenslotte moeten de dorpen onderling en met de hoofdplaats verbonden zijn, terwijl van deze laatste uit natuurlijk alle uitgangen van den polder zeer goed bereikbaar moeten zijn.

De hier besproken hoofdwegen zijn, al worden zij met dezelfde benaming aangeduid, zeer verschillend in belangrijkheid. Bovendien is niet te voren met zekerheid te bepalen, welke beteekenis elke weg zal krijgen. In verband daarmee krijgen alle wegen, ook de polder-

wegen, dan ook zoodanige kruinsbreedten, dat zij op den duur hun taak kunnen blijven vervullen, ook wanneer die grooter mocht blijken te zijn, dan thans in het algemeen voor een zeker wegtype wordt aangenomen. Voorloopig zullen echter slechts verhardingen van bescheiden breedte worden aangelegd, die later, wanneer de bodem minder slap en het onderhoud dus minder bezwaarlijk zal zijn geworden, zullen worden verbreed, waar dit noodig zal blijken te zijn.

De kaart vertoont, hoe deze hoofdwegen gegroepeerd zijn om de hoofdassen Lemmer—Ramspol en Urk—Hoofddorp A—Blokzijl en Vollenhove. Verder zijn nog hoofdwegen gericht op Kuinre en Kadoelen, terwijl de zijkanalen zoodanig zijn getraceerd, dat ieder dorp te water bereikbaar is. Verder is bij het ontwerpen van de zijkanalen en wegen nog rekening gehouden met een eisch, die op landbouw-economische gronden bleek te moeten worden gesteld. Deze eisch luidt, dat van ieder akkerbouwbedrijf, d. i. van ieder op klei of zavel gelegen landbouwbedrijf, op ten hoogste ± 3 km afstand langs verharde wegen een los- en laadplaats aan één van de kanalen kan worden bereikt.

Tenslotte worden nog eenige afmetingen van de scheepvaartwegen medegedeeld:

schutsluizen:

schutlengte	40,00 m
dagwijdte	7,00 m
drempeldiepte	2,50 m

hoofdkanalen (voor zoover de waterafvoer geen hoogere eischen stelt):

bodembreedte	12,00 m
diepte	2,80 m
beloopen	1 : 3
wijdte van de beweegbare bruggen	7,50 m

zijkanalen:

bodembreedte	10,00 m
diepte	2,50 m
beloopen	1 : 3
wijdte van de vaste bruggen	7,00 m
doorvaarthoogte van de vaste bruggen	5,00 m

Bij de bepaling van de afmetingen van de kunstwerken is niet alleen rekening gehouden met de genoemde schepen van ruim 200 ton, maar ook met baggermaterieel, dat vooral in de eerste jaren na het droogvallen van den polder daarin veelvuldig zal moeten verkeeren ten behoeve van het onderhoud van de kanalen.

B. MEDEDEELINGEN BETREFFENDE HET OPENBAAR LICHAAM „DE WIERINGERMEER”.

I. RIJKSAFDEELING.

A. DIRECTIE.

Personeel.

In de verslagperiode werden aan de Directie verbonden:

Namen.	Functie.	Datum ingang.	Aard der aanstelling.
Jhr. Ir. H. J. van Kretschmar van Veen	Inspecteur	22 Aug. 1938	vasten dienst
Dr. Ir. W. Feekes . . .	Wetenschappelijk ambtenaar	1 Nov. 1938	id.
W. A. Graniewski . . .	Hulpopzichter- teekenaar	27 Juni 1938	arbeidsovereenk.
J. Koopal	id.	11 Juli 1938	id.
A. Boer	Analyst	1 Aug. 1938	id.
F. A. ter Borgh . . .	Machineschrijfster	1 Aug. 1938	id.
D. Otzen	Analyst	24 Oct. 1938	id.
Ir. P. Leupen	Architect	16 Nov. 1938	id.
J. de Vries	Machineschrijfster	21 Nov. 1938	id.

Eervol ontslag werd verleend aan:

Namen.	Functie.	Datum van ingang.
W. Kramer	Machineschrijfster	1 Juli 1938
J. van Wijk	Landbouwk. opzichter	1 September 1938
Ir. W. van Veen	Landmeetk. Ambtenaar	25 September 1938
J. Vissers	Adm. Ambtenaar	1 October 1938
M. de Jonge	Waker	4 October 1938
J. v. d. Linde	Landbouwk. opzichter	1 November 1938
Th. List	id.	1 November 1938

Onderscheiding. Bij Koninklijk Besluit werd de Secretaris der Directie, C. L. DE BRUIJN, benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau.

VERSLAG DER WERKZAAMHEDEN.

1. AFDEELING ONDERZOEK.

I. Bodemkundig onderzoek.

a. Ontzilting. In het bericht van Juli j.l. is vermeld, dat de winter van 1937 op 1938 droog was; hierdoor was het zoutgehalte op de z.g. kwelplekken in het voorjaar van 1938 nog ongeveer even hoog als in dat van 1937. Ook de zomer van 1938 was droog: van 1 April tot 1 October viel 210 mm regen tegen 340 normaal. Tengevolge hiervan verzoutten de kwelplekken weer zoo sterk, dat bij 2/3 van de onderzochte plekken het zoutgehalte van de bouwvoor in den herfst van 1938 hooger was dan in dien van 1937.

Deze kwelplekken — trouwens de eenige terreinen, waar het zout voor de cultuur nog van betekenis is — blijven dus nog steeds de aandacht vragen; elk jaar wordt er nog een karteering van uitgevoerd, berustende op het opnemen van den stand der gewassen en het analyseeren van de op de slechte plekken genomen monsters.

Op grond van de hiermede in de dijkstrook van Sectie M verkregen gunstige resultaten wordt, door het aanbrengen van een intensieve ontwatering, gepoogd de ontzilting op de kwelplekken te bevorderen.

b. *Ontwatering.* In den herfst van 1938 werd het onderzoek naar de werking van de drainage in de Wieringermeer weer opgevat. In de eerste plaats werden waarnemingen over grondwaterstand en waterafvoer verricht op de ontwateringsproefvelden B.45 en G.38. Daarnaast werd op B.44 op een grooter gedeelte een aantal drains onwerkzaam gemaakt, waardoor een proefveld met drainafstanden van 11 en 22 m ontstond.

Evenals vorig jaar werden op verschillende plaatsen in de Wieringermeer en in het Oude Land grondwaterstandsbuizen geplaatst en gecontroleerd, teneinde over voorkomende grondwaterstanden materiaal te verzamelen.

c. *Noordoostpolder.* In verband met het binnen afzienbaren tijd te verwachten in cultuur nemen van den Noordoostpolder wordt reeds thans een aantal vragen, die met dit in cultuur nemen verband houden, bestudeerd. In de eerste plaats is in den afgelopen zomer op grond van de laatste boringen en onderzoekingen een nieuw overzicht gegeven van de te verwachten bodemgesteldheid. Verder werd een onderzoek verricht naar het zoutgehalte van den Noordoostpoldergrond, dat in de bouwvoor zeer laag bleek te zijn. Tenslotte is dit jaar, in verband met de uit te voeren randwerken, de omgeving van den Noordoostpolder bodemkundig verkend.

Het vermoedelijke gedrag van de Noordoostpoldergronden na het droogvallen wordt zoo goed mogelijk bestudeerd in proefbakken en op een met Noordoostpoldergrond bekleed terrein bij Kraggenburg.

d. *Zuidelijke polders.* Dit jaar werd een aanvang gemaakt met het onderzoek van de grondgesteldheid in de zuidelijke kom van het IJsselmeer.

e. *Diversen.* Naast verschillende kleinere onderzoekingen werd in de afgelopen berichtperiode de kalkhuishouding nagegaan in geneutraliseerde zure gronden.

II. Proefvelden.

De in het oogstjaar 1937—1938 genomen proeven sluiten wederom zeer nauw aan bij de in voorgaande jaren verrichte onderzoekingen, waarover mededeelingen zijn gedaan in de Januari-nummers der Berichten van de jaren 1934 t/m 1938.

In het Juli-nummer van 1938 werd een overzicht gegeven van de loopende proefnemingen en de bespreking van de belangrijkste resultaten kon daarop aansluiten.

In het meerendeel der maanden, vallende onder het afgelopen oogstjaar, bleef de regenval beneden normaal. De winter 1937—1938 bracht hoegenaamd geen vorst; daarop volgde een koud en schraal voorjaar en een relatief droge zomer. Het karakter van het weer in bepaalde perioden is zooals vanzelf spreekt in meerdere of mindere mate op de ontwikkeling van de gewassen van invloed geweest en heeft zijn stempel gedrukt op den uitslag van verschillende proefnemingen.

a. *Ontwatering.* Met betrekking tot het ontwateringsproefveld op kavel B.45, waarop sedert het najaar van 1930 worden vergeleken 10-, 15- en 20 m breede greppel- en drainakkers, was destijds reeds vastgesteld, dat het in cultuur brengen op de 10 m akkers zeker één, waarschijnlijk zelfs twee jaar eerder had kunnen plaats hebben dan op de 20 m akkers en ook wel wat vlugger dan op de 15 m akkers. De oogsten in 1936 en 1937 gaven verder aanwijzing, dat de opbrengsten op de 10 m akkers wat hooger kwamen dan op de 20 m akkers; minder duidelijk was dit verschil ten opzichte van de 15 m akkers. Het proefgewas in 1938, n.l. wintergerst, gaf gemiddeld slechts een zwak verschil tusschen de 10 en 20 m akkers in het voordeel van de eerste. Tengevolge van het relatief droge weer werd echter de ontwatering ook niet op een zware proef gesteld.

b. *Grondbewerking.* De grondbewerkingsproeven bepaalden zich vnl. tot een onderlinge vergelijking van het werk van de Klausingsploeg, dat van een gewone ploeg, gevolgd door een ondergrondswoeler en dat van een gewone ploeg, enkel keerend werkend, hetzij ondiep of diep. Deze onderzoekingen gaven ten slotte geen positief resultaat. In de eerste ontwikkeling van de verbouwde gewassen viel weliswaar tijdelijk eenig verschil waar te nemen, doch aantoonbare verschillen in de opbrengsten volgden daarop niet.

Op kavel J.32, op een kwelplek, waar bij de normale diepte van ploegen een zich onder den bodem van de ploegvoor bevindende vaste en zeer dichte laag ongeroerd bleef, was tengevolge van de ondergrondsche bewerking, hetzij met de Klausingsploeg dan wel met de combinatie gewone ploeg en ondergrondswoeler de afvoer van het overtollige water aanvankelijk veel beter en hadden de aldus behandelde terreingedeelten in den eersten tijd na de bewerking minder hinder van verslemping van den bewerkten grond, doch tenslotte kon dit verschijnsel zonder verder ingrijpen, zooals het maken van uitdelfsels, om gevormde plassen af te tappen, niet worden voorkomen.

In het geval, dat in de Wieringermeer zeer veel voorkomt, t.w. dat een of andere klaver als ondervrucht onder een aantal gewassen wordt uitgezaaid voor groenbemesting, is het bezwaarlijk zuiver het effect van de hiervoor genoemde wijzen van ploegen te vergelijken, aangezien een tweede factor, die verschillen in den groei der gewassen tengevolge kan hebben, ingeschakeld wordt, n.l. de diepte van onderbrengen van het organische materiaal.

Op kavel M.16 werden drie akkers overjarige lucerne op verschillende wijze behandeld: één ervan werd zonder voorbehandeling in eens op zaai voor geploegd, van een tweede werd geruimen tijd te voren het lucernegewas gemaaid en verwijderd, terwijl de derde een stoppelbewerking onderging. De proef, opgezet om den invloed van bepaalde behandelingen van overjarige klaver op het eventuele optreden van de roggehalmrups nog eens na te gaan, gaf een volkomen negatieve uitslag vanwege het uitblijven van de rups op alle drie objecten.

c. Noodmengselproeven. Nadat in 1937 de proefvelden op de kavels M.16 en D.52 waren opgeheven, werden slechts de waarnemingen op kavel L.16 voortgezet.

In het Bericht van Januari 1938 werd reeds vermeld, dat gedurende 1936 en 1937 de ongeschiktheid van het grootste deel der uitgezaaide gewassen, om als noodmengsel te fungeren, was komen vast te staan. Opgemerkt werd toen ook, dat de niet-vlinderbloemigen, die weliswaar vlug een goede bedekking van den grond gaven, door een onvoldoende ontwikkeling tengevolge van stikstofgebrek, tenslotte te weinig massa vormden om het onkruid te kunnen verstikken. Waar zich dan ook in de voorgaande periode de wilde flora had gevestigd, breidde zich deze in 1938 hand over hand uit, in de eerste plaats riet, verder vooral stekels, distels en hoefblad. Trad in de beide voorgaande jaren onder de niet-vlinderbloemigen Engelsch raygras op den voorgrond, in 1938 moest het de eerste en tweede plaats afstaan aan roodzwenk en fiorin.

Onder de groep van de vlinderbloemigen kan van honingklaver, in 1936 en 1937 het gewas met de beste onkruid onderdrukkende werking, worden gezegd, dat het zich als tweejarig gewas door zichzelf uit te zaaien verder zou moeten handhaven. Daarin is ze te kort geschoten: weliswaar was er veel zaad op den grond gevallen en kwamen er ook wel veel kiemplantjes, doch daarvan is verreweg het grootste aantal te gronde gegaan, ongetwijfeld grotendeels door vreterij van emelten, die niet alleen op de honingklavereldjes,

doch ook op andere gedeelten van het proefveld in grooten getale werden aangetroffen. In overeenstemming met vroegere waarnemingen, kwam van de andere vlinderbloemigen vooral lucerne gunstig voor den dag, beter nog dan witte klaver, die er in de eerste beide jaren niet veel voor onderdeed, doch daarna pleksgewijs verdwenen was. Hopperups- en basterdklaver waren in het tweede jaar al uitgeschakeld. Zooals hiervoor is opgemerkt, bleven de niet-vlinderbloemigen tengevolge van stikstofgebrek schraal ontwikkeld. Waar ze waren uitgezaaid in combinatie met lucerne of klaver gaven ze, wanneer ze tenminste niet door de vlinderbloemigen waren overvleugeld, een zeer welige ontwikkeling. Dit gold niet alleen voor de uitgezaaide cultuurgewassen, maar eveneens voor die onkruiden, die zich tenslotte toch vestigden en uitbreidden ten koste van het gezaaide gewas.

Naast de vraag, welke beteekenis een bepaald gewas, respectievelijk een combinatie van twee gewassen heeft voor het tegengaan van vervuiling door onkruid, komt verder de kwestie van den invloed, die het gewas heeft op den grond. Gebleken is, dat op de veldjes met een vol, welig ontwikkeld gewas met een betere en diepere beworteling de grond dieper ingedroogd en beter geaëreerd was dan op de perceeltjes, waarop het uitgezaaide gewas niet of matig aangeslagen, dan wel schraal ontwikkeld was. Het duidelijkst was dit op die gedeelten van het proefveld, waar onder de zandige bovenste laag een meer kleiige volgde.

d. Rassenkeuze. De vergelijking der wintergerstrassen kon niet ten einde worden gebracht, daar tengevolge van zaaduitval door stormschade geen betrouwbare opbrengstbepalingen meer mogelijk waren.

Min of meer in tegenstelling met de uitkomsten in voorgaande jaren kwam bij de proeven met winterrogge-gewassen von Lochow's kortstroo in zaadopbrengst boven Petkuser. Van de nieuwere rassen maakte Brandt's Mariën een zeer goeden indruk.

Bij de vergelijking van wintertarwerassen bleek Joncquois volkomen te falen, zoowel op lichten als op zwaarderden grond. Op het proefveld op lichten grond maakte St. Pierre een slechten indruk, bleven verder Prins Hendrik en Invicta wat achter bij Carsten's V, Juliana en Trifolium. Op het proefveld op zwaren grond waren, vergeleken met Juliana en Wilma, die practisch gelijk stonden, de uitkomsten met Jubilé zeer goed, die met Bersée goed, terwijl Carsten's V en Mendel dit jaar wat achterbleven.

Hoewel de zomergerst op de rassenproefvelden in vrij sterke mate door roest en meeldauw werd aangetast, was het gewas gemiddeld merkbaar beter dan in 1937; toch bleven ook in 1938 de opbrengsten te laag. De onderlinge vergelijking van Kenia, Saxonia en Mansholt's tweerijige viel dit jaar positief uit in het voordeel van de Mansholt's tweerijige. Een voorloopige beproeving van enkele nieuwere rassen gaf een gunstig beeld van Abed Archer en Plumage Archer.

Op de zomertarwerassenproefvelden moesten Mansholt's van Hoek en Mansholt's Witte het dit jaar afleggen tegen Carma en Blanka. Chanteclair, een in Maart als zomertarwe uitgezaaide wintertarwe, bracht gemiddeld ruim zooveel op als Carma en Blanka. Onder de in een voorloopige beproeving betrokken nieuwere rassen schaarden zich Heijne's Germania, Picardie en de kruising Florence x Aurore in de groep van de best-opbrengenden.

Van de haverrassen stelde Early Miller in nog sterkere mate dan in 1937 teleur. Adelaar en Binder kwamen in de kop-groep; Flämingsgold kwam er in opbrengst ongeveer mee overeen, heeft evenwel slapper stroo. Onder de nieuwere rassen gaven enkele goede resultaten; zonder er direct zware concurrentie in te zien voor Adelaar en/of Binder, kan verdere beproeving aanbeveling verdienen.

De proefnemingen met vlas- en aardappelrassen hadden in het afgelopen jaar hoofdzakelijk een oriënteerend karakter. Het vlas der proefvelden moet bovendien nog gerepeld worden zoodat, ook al door het ontbreken van opbrengstcijfers, van een oordeel moet worden afgezien.

De strijd om den voorrang bij de rassen groene erwten ging tusschen Unica, Corona en Mansholt's gekruiste extra kortstroo: gemiddeld maakte laatstgenoemde nog den besten indruk. Een nieuwere kruising Unica x Corona bleef er in opbrengst beslist beneden.

Wat de suikeropbrengst betreft, kwam van de beide vergeleken suikerbietenrassen Kuhn meestal wat boven Hilleshög. De neiging tot schietervorming bleek bij Kuhn wat sterker te zijn. De waarnemingen op een paar praktijkperceelen, gedeeltelijk vroeger, gedeeltelijk later gezaaid, bevestigden nog eens zeer duidelijk het overbekende feit, dat vroeg zaaien het vormen van schieters sterk in de hand werkt, bovendien, dat toch ook rassen, bij welke door scherpe selectie de neiging tot schietervorming sterk is teruggedrongen, bij vroeg zaaien, een behoorlijk percentage schieters kunnen vormen, vooral wanneer, zooals dit jaar, na het zaaien betrekkelijk ongunstig weer volgt.

Van de in het voorjaar 1938 aangelegde rassenproeven met klavers en grassen zijn nog niet voldoende gegevens bekend om gevolgtrekkingen te maken: de uitkomsten van de verdere waarnemingen zullen voor het vormen van een oordeel moeten worden afgewacht.

e. Graslandgebruik. Op het bedrijf van den heer G. MIEDEMA op kavel A.33, waar het moderne omweidingsstelsel wordt toegepast, zijn de waarnemingen verder voortgezet. In het Bericht van Juli j.l. werd er reeds op gewezen, dat, tengevolge van het tamelijk ongunstige voorjaarsweer, de productie van het grasland nogal te wenschen overliet. Door het droge zomerweer werd de achterstand nog vergroot. Bovendien brak in October onder het melkvee weer mond- en klauwzeer uit. Het gevolg van een en ander zal zijn, dat een vergelijking van de verkregen bedrijfsresultaten met die van voorgaande jaren zeer bemoeilijkt wordt.

f. Vruchtopvolging. In aansluiting op hetgeen in het Bericht van Januari 1938 met betrekking tot het proefveld op kavel B.99, grondsoort lichte zavel, is geschreven, kan worden vermeld, dat in het zevende proefjaar practisch op geen der tarweveldjes, ook niet op degene, waarop zeven jaar graan en daaronder enkele, die zeven jaar tarwe hebben voortgebracht, voetziekte optrad.

Op kavel B.92, op zwaren zavel, waar winter- en zomertarwe na verschillende voorvruchten waren uitgezaaid, trad in uiteenlopende mate voetziekte op, het meeste na zomertarwe, dan volgde zomergerst, verder haver en tenslotte een groep, omvattende groene erwt, vlas en aardappel. Hoewel de ziekte in de wintertarwe op het oog veel sterker aanwezig was, bleek dit gewas tenslotte over de geheele linie meer op te brengen dan de zomertarwe.

Een viertal akkers op kavel K.63 (behoorende tot de Proefboerderij), waarop in 1936 wintertarwe en in 1937 zomergerst werd verbouwd, in 1938 op de afzonderlijke akkers respectievelijk met winterrogge, wintergerst, wintertarwe en haver beteeld, met de bedoeling op eenzelfde akker steeds weer hetzelfde gewas te zaaien, gaf voor het betrokken gewas nog geen opmerkelijke afwijkingen te zien.

g. Bemesting. Op het punt van de fosforzuur- en kalibehoeften van de verschillende grondsoorten wijzigde zich de gedragslijn van de voorgaande jaren niet. Op grond van enkele proefnemingen is de indruk verkregen, dat de werking van fosforzuur in fertiphos die

van superfosfaat dicht benaderde, in de meeste gevallen er echter niet gelijk mee kwam.

De zwaarte van de stikstofbemesting bleek nog steeds sterk afhankelijk te zijn van de mate, waarin groenbemesting met vlinderbloemigen toegepast wordt. Op bouwland bleef bij voortdurende werking van ammoniakstikstof achter bij die van nitraatstikstof, op grasland daarentegen niet.

Bleek bij de bestrijding van diarrhee bij het rundvee koper een belangrijke rol te spelen, door bemesting met kopersulfaat kon tot dusver op bouwland, gelegen in de gebieden waar onder het vee diarrhee optreedt, geen invloed op de ontwikkeling der gewassen worden geconstateerd.

Het hier en daar optreden van een andere gebrekziekte, n.l. de Veenkoloniale haverziekte, was reeds meer jaren bekend en proeven met aanwending van mangaan-sulfaat hadden in de meer ernstige gevallen een gunstig resultaat.

h. Infiltratie. Op het proefveld op kavel E.54 was bij de eerste snede een klein voordeel aan den kant van het geïnfiltreerde gedeelte. Tengevolge van het droge zomerweer traden op een gedeelte van het niet-geïnfiltreerde veld verwelkingsverschijnselen op. Op het geïnfiltreerde terrein bleef de groei van het nagras echter ook beneden de verwachting. De oorzaak hiervoor moet vrij zeker worden gezocht in het achterna vastgestelde feit, dat het stuwpeil voor het grootste gedeelte van het geïnfiltreerde veld circa 10 cm hoger is geweest, dan bij den opzet was bedoeld. Niettegenstaande het droge zomerweer moet worden aangenomen, dat de waterstand hier in den regel te hoog was.

Het effect van infiltratie bleek in den afgelopen zomer overtuigend op een ander gedeelte van kavel E.54, dat, onder overigens vergelijkbare omstandigheden met een overeenkomstig, doch niet geïnfiltreerd stuk van kavel E.55, een veel grooter aantal weidedagen met pinken gaf.

III. Microbiologisch onderzoek.

De resultaten van de enting der vlinderbloemige gewassen waren dit jaar minder sprekend dan vroeger, aangezien de enting nu in de meeste gevallen niet meer in zóódanige mate onontbeerlijk was, dat ongeënte perceelen een misgewas opleverden, maar alleen wenselijk om de gewassen tot een maximale ontwikkeling te doen komen.

De verschillen tusschen geënte en niet geënte perceelen waren dan ook gering en vaak op het oog niet eens zichtbaar. Voor de komende jaren kan de enting — behoudens enkele uitzonderingen — dus gerust als overbodig worden beschouwd.

De algemeene ontwikkeling der microben in de Wieringermeer was dit jaar aanmerkelijk slechter dan in 1937 en 1936, hetgeen haar natuurlijke verklaring vindt in het gebrek aan regen. Vrijwel het geheele jaar was er een tekort aan regen en pas in October en November viel er veel neerslag, doch toen was de temperatuur reeds te laag om een sterken opbloei van het microbenleven mogelijk te maken. Op zich zelf zijn de lagere bacteriegetallen en de geringere koolzuurproductie zeer zeker ongewenschte verschijnselen, maar zij behoeven tot geen enkele ongerustheid aanleiding te geven, daar de oorzaak voor de hand ligt en van zuiver tijdelijken aard is. Na de strenge vorst in December kunnen in het komende jaar integendeel zeer intensieve bacteriewerkingen verwacht worden, mits er genoeg regen valt.

De in het Driemaandelijksche Bericht van Juli j.l. reeds voorloopig geuite veronderstelling, dat de bovengeploegde ondergrond bij diep ploegen al zeer spoedig van weinig actieven ondergrond in zeer actieven en bacterie-rijken bovengrond verandert en dat in normale omstandigheden dus voor een diepe bewerking op grond van een vermeende benadeeling van het microbenleven niet gevreesd behoefte te worden, is ook in den loop der laatste maanden volkomen bevestigd. De betreffende proeven zijn op lichte grondsoorten verricht en zullen ook op kleigrond herhaald worden.

Tenslotte is het, op grond van bepaalde methodische proeven omtrent de techniek van de monsterneming en de verwerking der monsters, wenschelijk gebleken eenige ingrijpende veranderingen in de tot nu toe gevolgde werkwijzen aan te brengen, waardoor voortaan meer nauwkeurige en betrouwbare cijfers verkregen zullen kunnen worden.

Noord-oostelijke inpoldering. In den loop van Juni tot October van het afgelopen jaar is de eerste verkenning van het microbenleven op den bodem van het IJsselmeer ter plaatse van den N.O.Polder uitgevoerd. Hierdoor werd een inzicht in den aard der bacteriën-bevolking en in haar activiteit verkregen en bovendien in de regionale verdeeling ervan over het heele gebied. De daarbij verkregen indruk is zeer gunstig, zoodat een snelle ontplooiing van het microbenleven in den N.O.Polder na het droogleggen mag worden

verwacht. Een vergelijking met de Wieringermeer, toen deze in 1930 nog onder water stond, valt in elk geval ten gunste van den N.O.Polder uit.

Om een inzicht te verkrijgen in het verloop van de ontwikkeling der microflora ná het droogleggen van de N.O.P.-gronden, werd ook op de reeds eerder in dit bericht besproken proefvakken nabij Kraggenburg, alsook in de met N.O.P.-grond gevulde lysimeters de microbenbevolking geregeld gecontroleerd. Ook hierbij werd een zeer gunstige indruk van de N.O.P.-gronden verkregen, zoodat aangenomen mag worden, dat een welige ontwikkeling der microflora tegemoet kan worden gezien.

Tenslotte zij nog vermeld, dat de ontkalkte en zwavelrijke gronden, die in de Wieringermeer plaatselijk tot in de bouwvoor voorkomen, en daar op den duur in zure katteklei-gronden zijn overgegaan, in den N.O.Polder vrijwel uitsluitend in den dieperen ondergrond worden gevonden. Bij het baggeren der kanalen kunnen deze echter worden bovengebracht en na het storten bij de cultuur last veroorzaken. In verband hiermede werd het raadzaam geacht een onderzoek in te stellen naar het voorkomen van zulke gronden in de kanaal-tracé's en naar de mate van hunne bacterieele verzuring na het droogvallen, teneinde bij het baggeren der kanalen hiermede straks rekening te kunnen houden. Met dit onderzoek, dat geruimen tijd in beslag zal nemen, is thans een aanvang gemaakt.

IV. Botanisch onderzoek.

De werkzaamheden van deze afdeling hebben in de eerste plaats betrekking op een verkenning van het onkruidvraagstuk in den N.O.Polder. Beproefd zullen worden verschillende preventieve en directe onkruidbestrijdingsmiddelen: het vernietigen van onkruidhaarden, de toepassing van onkruidvergiften, het samenstellen van z.g. noodmengsels, die het onkruid tijdig kunnen verstikken, enz. Verder zullen diverse andere botanische vraagstukken, wier bestudeering in verband met het in cultuur brengen van den N.O.Polder van beteekenis is, bij deze afdeling worden ondergebracht.

De onkruiden riet, stekel, melkdistel en hoefblad worden in het bijzonder bestudeerd. De karteering van het rietland in de omgeving van den N.O.Polder tot een afstand van 5 km van de kust kon aan het einde van de verslagperiode worden voltooid. Hierbij wordt een speciaal onderzoek ingesteld naar de zaadproductie van het riet en naar den levensduur van rietzaad. De hierdoor verkregen gegevens

zullen moeten leeren, of en wanneer het gewenscht is het riet in de omgeving van den N.O.Polder te doen snijden vóór het zaad verstuift. De belangrijke economische zijde van dezen eventueel toe te passen maatregel maakt tevens deel uit van de studie.

Gedurende 1938 werd zaad verzameld van de belangrijkste akker- en weide-onkruiden. Het zal dienen voor een onderzoek naar het behoud der kiemkracht onder verschillende omstandigheden. Verder zijn er voorbereidingen getroffen voor onderzoekingen naar: het voorkomen van kiemkrachtige zaden in den bodem van den toekomstigen N.O.Polder, welke door het water zijn afgezet; het transport van onkruidzaad door eendvogels, den invloed van hooge magnesia- en kalkconcentraties in het bodemvocht op de ontwikkeling van enkele landbouwgewassen, waarbij zoo noodig van potproeven gebruik zal worden gemaakt.

V. Voorlichting aan de pachters.

In het begin van de verslagperiode werd advies uitgebracht over een aantal aanvragen voor drainage op reeds verpachte bedrijven. Dit betrof, evenals in vorige jaren, hoofdzakelijk lichte gronden, die als ongedraineerd grasland waren verpacht, terwijl men er in veel gevallen toch prijs op stelt ook het grasland geheel of gedeeltelijk gedraineerd te hebben. De toezegging van drainage ging dan ook in den regel gepaard met het opleggen van de verplichting, dat na enkele jaren gebruik als bouwland, noodig om de greppels vlak te ploegen, het land weer in weide wordt gelegd, terwijl tijdelijk door het aanleggen van kunstweide of overjarige klaver in de behoefte aan weide of wintervoer voor het vee moet worden voorzien.

Voor graslanden op grofzandige terreinen, welke geïnfiltreerd moeten worden om behoorlijken groei van het grasgewas te waarborgen, wordt alleen tot drainage overgegaan, als het mogelijk blijkt door het bovenspitten van klei het land onafhankelijk te maken van infiltratie. Een enkele uitzondering is hierop gemaakt voor een geval, waar het mogelijk bleek de infiltratie door greppels te vervangen door een infiltratie door middel van drains. Bij het draineeren wordt in dit geval iets anders te werk gegaan: de drainreeksen komen iets minder diep te liggen en worden geheel horizontaal gelegd, terwijl rondom de buizen een extra hoeveelheid turfstrooisel wordt aangebracht, om het inspoelen van het zand in de buizen te voorkomen. De buizen en de omringende grond zitten namelijk gedurende het infiltratie-seizoen (tenminste 4 maanden achtereen) steeds vol met water,

zoodat dit inspoelen, als geen extra voorzieningen worden getroffen, niet denkbeeldig is. Op een proefkavel (E.12) heeft deze infiltratie door drains nu reeds gedurende twee zomers bewezen aan redelijke eischen te voldoen. Voor de uitvoeringsmogelijkheid is het echter een eerste vereischte, dat het maaiveld in de richting van de drainreeksen vrijwel vlak is. Alleen om deze reden is uitbreiding van de infiltratie door drains in de Wieringermeer al zeer beperkt.

In totaal werden in de verslagperiode $\pm$ 175 ha voor pachters gedraineerd, waarbij 7 ha voor infiltratie.

In verschillende gevallen, waarin niet gedraineerd kon worden, werd wel vergunning verleend om een gedeelte van het grasland te scheuren, onder de voorwaarden hieromtrent in de algemeene pachtvoorwaarden gesteld. Het advies omtrent het verleenen van deze vergunning hangt in de eerste plaats af van den aard van den grond en van het bedrijf.

Een belangrijk gedeelte van het voorlichtingswerk bestond ook in de behandeling van aanvragen om grondverbetering, speciaal van zandgrond, door diepspitten, diepploegen of bekleien. De belangstelling hiervoor was groot. Waarschijnlijk zijn hieraan het droge voorjaar en de droge zomer niet vreemd: de zandplekken hebben zich dit jaar scherper dan anders afgeteekend. In de meeste gevallen bleek de uitvoering mogelijk; daar waar de zandlaag te dik, of de onderliggende klei ondeugdelijk was, moest echter van uitvoering afgezien worden, voor zoover het niet mogelijk bleek door overbrengen van in de nabijheid voorradige klei (b.v. van baggerwallen) verbetering aan te brengen. Het grootste gedeelte van de grondverbetering had plaats door diepspitten (tot een diepte van $\pm$ 1 m); op een kleiner gedeelte werd door diepploegen (tot $\pm$ 70 à 80 cm) zwaardere grond bovengebracht. Een en ander werd uitgevoerd door of vanwege de eigen Cultuurmaatschappij. De pachters verbonden zich voor het verbeterde gedeelte een aan de kosten evenredige pachtverhooging te betalen. In een enkel geval heeft een pachter na overleg met den voorlichtingsdienst, diepploegen (tot $\pm$ 60 cm) door een loonploeger laten uitvoeren.

In totaal werd in de verslagperiode bij pachters op deze wijze een oppervlakte van $\pm$ 70 ha verbeterd, terwijl nog vele ha in uitvoering zijn of op uitvoering wachten.

De pogingen, in overleg met het landbouweconsulentschap voor Noordholland, om de deelneming aan een meer nauwkeurige bedrijfsboekhouding tot stand te brengen, zijn in de verslagperiode in zoverre geslaagd, dat een twaalfstal pachters er voor het oogstjaar

1938—1939 een aanvang mede heeft gemaakt. Deze bedrijfsboekhouding houdt voor negen van deze pachters voorloopig in het z.g. tijdschrijven, terwijl de drie andere een volledige, z.g. typeboekhouding, bijhouden. De deelnemers zenden hiertoe wekelijks hun gegevens rechtstreeks naar de met de bedrijfsboekhouding belaste afdeling van het Departement van Economische Zaken.

Aan de pachters werd eind September een circulaire toegezonden, waarin enkele algemeene richtlijnen zijn aangegeven omtrent gewassenkeuze, grondbewerking en bemesting, in verband met de nog bijzondere eischen van de Wieringermeergronden. Daarnaast werd met de nieuwe pachters individueel nog een bespreking gehouden over deze en andere onderwerpen, verband houdende met de grondsoort en de geschiedenis van het toegewezen bedrijf.

In September en October had de gebruikelijke beoordeeling van de ingezonden najaarsbouwplannen van alle pachters plaats.

De stand van de gezaaide wintergewassen was bij het intreden van de vorst aan het einde van de verslagperiode in het algemeen zeer bevredigend.

In overleg met de drie landbouworganisaties werd een enquête ingesteld naar de uitkomsten van den bietenverbouw in de Wieringermeer, in verband met het geuite vermoeden, dat de bietenzaadteelt merkbare schade berokkent aan den gewonen suikerbietenverbouw. Het is thans nog niet mogelijk de resultaten hiervan mede te deelen.

Behalve van de schriftelijke adviezen wordt door de pachters ook geregeld gebruik gemaakt van de gelegenheid, welke op de wekelijkse graanbeurs te Middenmeer wordt geboden, om inlichtingen te krijgen over al die onderwerpen, welke voor een rationeele bedrijfsvoering van belang kunnen worden geacht.

VI. Excursies.

Dat de belangstelling voor het nieuwe land ook thans weer groot is geweest, moge blijken uit de volgende tabel.

OVERZICHT VAN HET AANTAL NEDERLANDSCHE GEZELSCHAPPEN EN PERSONEN, DIE IN 1938 DE WIERINGERMEER BEZOCHTEN ONDER DOOR DE WIERINGERMEER DIRECTIE BESCHIKBAAR GESTELD GELEIDE.

Maand. 1938.	Gro- ningen.		Fries- land.		Drente.		Over- ijssel.		Gelder- land.		Utrecht.		Noord- Holland.		Zuid- Holland.		Zeeland.		Noord- Brabant.		Lim- burg.		Nederland.	
	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.	Gezelschappen.	Personen.
Maart . . .	—	—	1	6	—	—	—	—	1	3	1	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	55
April . . .	—	—	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	64	—	—	—	—	—	—	2	89
Mai	—	—	—	—	1	25	11	372	3	76	2	50	3	134	1	2	1	40	2	92	—	—	24	791
Juni	11	479	—	—	9	292	13	340	29	1153	3	66	3	320	9	243	5	71	15	428	7	516	104	39 8
Juli	21	552	20	565	12	360	12	297	26	919	4	147	5	288	13	408	5	175	18	551	5	160	141	4422
Augustus .	—	—	12	330	1	42	3	73	2	17	2	82	7	224	13	380	—	—	7	166	—	—	47	1314
September .	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	2	53	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	4	93
October . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
November .	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	1	24	—	—	—	—	—	—	3	33
Totaal . . .	32	1031	35	930	23	719	40	1112	61	2168	14	443	20	981	38	1121	11	286	42	1237	12	676	328	10.705
In %	9.6		8.7		6.7		10.4		20.2		4.1		9.2		10.5		2.7		11.6		6.3		100	

VII. Zoutgehalte watermonsters.

De resultaten van het onderzoek van de genomen watermonsters op Cl, uitgedrukt in grammen keukenzout per liter, zijn samengevat in de volgende tabellen:

1. Watermonsters (19 stuks) genomen in de tochten van het Hooge Land en van het Oude Land:

		Gemiddeld per:	
		kwartaal	jaar
Half April	1931 van 3,6 tot 18,2	7,1	} 9,1
„ Juli	„ „ 4,3 „ 19,7	10,5	
„ October	„ „ 3,7 „ 13,1	9,8	
„ Januari	1932 „ 6,1 „ 13,0	8,9	
Het gehalte van de watermonsters (30 stuks) genomen in de vier polderafdeelingen bedroeg:			} 9,2
Half April	1932 van 4,8 tot 17,8	9,7	} 8,4
„ Juli	„ „ 3,5 „ 20,4	9,5	
„ October	„ „ 5,4 „ 11,8	8,8	
„ Januari	1933 „ 3,8 „ 12,1	8,8	
„ April	„ „ 3,0 „ 18,0	8,5	} 8,0
„ Juli	„ „ 2,6 „ 18,0	8,2	
„ October	„ „ 3,4 „ 11,8	8,0	
„ Januari	1934 „ 3,2 „ 15,7	8,0	
„ April	„ „ 3,3 „ 17,6	7,8	} 7,9
„ Juli	„ „ 3,5 „ 18,4	8,1	
„ October	„ „ 3,4 „ 11,9	7,9	
„ Januari	1935 „ 4,1 „ 12,6	8,2	
„ April	„ „ 3,7 „ 13,2	8,1	} 7,9
„ Juli	„ „ 2,3 „ 17,9	7,6	
„ October	„ „ 3,6 „ 15,5	7,7	

				Gemiddeld per : kwartaal	jaar
Half Januari	1936	van 1,8 tot	14,8	7,0	} 6,8
„ April	„	„ 2,1 „	16,1	6,5	
„ Juli	„	„ 1,7 „	14,1	7,2	
„ October	„	„ 2,6 „	15,6	6,7	
„ Januari	1937	„ 2,2 „	8,5	5,9	} 5,8
„ April	„	„ 2,2 „	12,8	5,2	
„ Juli	„	„ 1,6 „	15,8	6,3	
„ October	„	„ 1,9 „	13,8	5,9	

				Gemiddeld per maand
„ Januari	1938	„ 2,1 „	8,8	5,0
„ Februari	„	„ 2,3 „	11,3	6,1
„ Maart	„	„ 2,5 „	13,0	6,3
„ April	„	„ 2,3 „	13,7	6,6
„ Mei	„	„ 1,4 „	14,1	5,6
„ Juni	„	„ 1,9 „	16,9	6,2
„ Juli	„	„ 1,8 „	14,8	5,8
„ Augustus	„	„ 1,5 „	13,9	5,2
„ September	„	„ 1,8 „	14,4	5,3
„ October	„	„ 1,3 „	11,1	5,2
„ November	„	„ 2,8 „	12,9	5,6

2. Het gehalte van het door de gemalen uitgeslagen water bedroeg in grammen keukenzout per liter:

	„Lely”	„Leemans”
Voorjaar 1930	23—24 g	23—24 g
Juni—Juli „	26—27 „	25—26 „

		„Lely”	„Leemans”		Gemiddelde der 3 afdeelingen	per : jaar
			Afd. I.	Afd. III.		
Oct.	1930	6,00	7,40	7,30	6,90	—
Jan.	1931	7,00	7,20	9,95	—	} 9,35
April	„	8,85	7,40	13,80	7,80	
Juli	„	9,45	7,50	13,55	10,00	

		„Lely”		„Leemans”		Gemiddelde der 4 afdeelingen per : kwartaal jaar	
		Afd. II.	Afd. III en IV.	Afd. I.	Afd. III.		
Oct.	1931	9,45	10,95	7,90	14,20	10,20	—
Jan.	1932	11,15	9,35	9,45	11,20	10,00	} 9,85
		Afd. II en III.	Afd. IV.	Afd. I.	Afd. III.		
April	1932	10,05	8,75	8,65	11,45	10,15	
Juli	„	8,85	9,85	7,75	10,75	9,70	
Oct.	„	7,90	8,75	7,35	8,40	9,50	
Jan.	1933	8,85	9,45	8,45	10,20	8,90	} 9,00
April	„	8,00	9,30	7,90	10,95	8,80	
Juli	„	7,75	8,25	8,55	12,75	9,40	
Oct.	„	8,75	8,50	7,30	11,50	9,00	
Jan.	1934	8,65	7,95	8,45	9,05	9,00	} 8,65
April	„	8,45	8,40	7,65	10,10	8,50	
Juli	„	9,40	7,15	5,80	14,30	8,40	
Oct.	„	9,80	7,25	6,25	11,15	8,80	
Jan.	1935	9,45	7,10	6,55	10,00	8,45	} 8,05
April	„	8,85	7,45	6,05	10,70	8,20	
Juli	„	7,50	6,55	5,20	11,25	7,75	
Oct.	„	7,85	6,45	4,95	8,70	7,80	
Jan.	1936	6,55	6,15	4,25	8,15	6,90	} 6,85
April	„	7,25	6,65	4,95	9,35	6,50	
Juli	„	7,25	5,85	3,65	10,80	7,10	
Oct.	„	7,05	5,70	4,20	10,40	7,00	
		Afd. II.	Afd. III en IV.	Afd. I.	Afd. III en IV.		
Jan.	1937	6,65	6,10	4,50	8,85	6,30	} 6,15
April	„	5,50	6,40	4,40	7,00	6,20	
Juli	„	5,30	6,30	3,60	9,50	6,20	
Oct.	„	5,05	6,40	4,35	8,15	6,00	

		Afd. II.	Afd. III. en IV.	Afd. I.	Afd. III. en IV.	Maand
Jan.	1938	5,75	6,00	4,15	8,40	6,05
Febr.	„	5,55	5,60	4,15	8,80	6,00
Maart	„	5,70	7,20	4,70	8,95	6,65
April	„	5,75	7,10	5,35	9,90	7,00
Mei	„	5,25	6,55	4,75	10,15	6,65
Juni	„	4,60	6,40	3,75	11,55	6,55
Juli	„	3,90	6,00	3,55	9,65	5,80
Aug.	„	3,50	5,70	3,55	8,75	5,40
Sept.	„	3,60	6,40	3,80	9,00	5,70
Oct.	„	4,00	4,45	3,65	8,75	5,20
Nov.	„	4,30	4,20	4,35	9,00	5,45

3. *Infiltratie.* Het onderzoek op zoutgehalte van het ingelaten infiltratiewater werd voortgezet. Ook in het tweede halfjaar bleek dit in Sectie A aan geringere schommelingen onderhevig te zijn dan in Sectie E.

Voor Sectie A bewoog het zoutgehalte van Juli tot eind September zich tusschen 2,0 en 2,2 gram keukenzout per liter. Voor Sectie E zijn deze cijfers 0,9 en 2,9 gram per liter.

In October werden aanmerkelijk lagere cijfers gevonden en wel voor Sectie A 1,2—1,9 gram en voor Sectie E 1,0—2,0 gram per liter; welke verlaging toe te schrijven is aan den zeer grooten regenval van begin October, die mede een geringe inlaat van water tengevolge had.

2. DE CULTUUR-TECHNISCHE AFDEELING.

I. Arbeidskrachten en arbeidsvoorwaarden.

Opzichters. In het tweede halfjaar werd aan 3 opzichters ontslag verleend, teneinde hen in de gelegenheid te stellen het door hen gepachte bedrijf te aanvaarden; er zijn thans nog 16 opzichters in dienst.

Voorwerkers. Gedurende den oogst bedroeg het aantal voorwerkers 35, waarvan half September, toen de oogst geborgen was, al spoedig enkele overbodig waren. De Nederlandsche Heidemaatschappij en Grontmaatschappij hadden voor werkzaamheden elders een tekort aan voorwerkers, zoodat er enkelen van de Cultuurmaatschappij zijn overgegaan naar bovengenoemde maatschappijen.

Arbeiders. Het maximum aantal arbeiders gedurende den graanoogst bedroeg $\pm$ 1100, dus ongeveer evenveel als het vorige jaar. Het gehalte van de seizoenarbeiders was slechts matig. Het is mede aan het goede weer tijdens den oogst te danken, dat alles zeer goed is binnengekomen, want van de seizoenarbeiders verdwenen er dagelijks verscheidenen; enkelen namen den opzeggingstermijn in acht, doch velen liepen zonder opzeggen weg. Het vrij groote aantal ongevallen getuigt ook wel van een mindere geschooldheid van de werknemers. Het weer was echter zoo gunstig, dat reeds op 27 Augustus aan 150 arbeiders ontslag kon worden gegeven, welk aantal medio September met $\pm$ 200 werd vermeerderd. Eind October volgde nog ontslag van een 50-tal arbeiders, waaronder 22 jongere zoons van polderbewoners. Aan het einde van de verslagperiode (vóór de vorstperiode) bedroeg het aantal arbeiders $\pm$ 560, hetgeen in verhouding tot het vorige jaar nog tamelijk hoog is. Dit houdt verband met het feit, dat over twee jaar de geheele polder uitgegeven zal moeten zijn, terwijl er in de Secties J en L nogal wat extra slotwerk te doen is om den kwelplekken een zoo intensief mogelijke ontwatering te geven.

Werkverschaffing. Op de in werkverschaffing uit te voeren werkobjecten, werd ook gedurende den oogst doorgewerkt. Wel verminderde in Juli en Augustus het aantal tewerkgestelden, doch het leggen van een P.E.N.-kabel en van de waterleidingbuizen voor het P.W.N. had vrij geregeld voortgang; dit werk kwam zoo goed als gereed.

Ook het diepspitten maakte in deze verslagperiode goede vorderingen.

II. Paarden, machines, werktuigen, gereedschappen en materialen.

Paarden. In het begin van de oogstdrukte brak op enkele bedrijven droes uit en wel speciaal onder de huurpaarden, doch gelukkig was de ziekte niet kwaadaardig, zoodat het oogst-tempo hieronder niet heeft geleden. Wegens verkoop en sterven van resp. 30 en 3 paarden, verminderde het aantal eigen paarden tot 158 stuks.

Gedurende den oogst werden 60 paarden bij gehuurd, welke van begin Augustus tot half September hebben gewerkt.

In de laatste maand van deze verslagperiode brak wederom op één

bedrijf straalkanker uit; hoewel deze ziekte niet zoo kwaadaardig is, vraagt ze toch steeds nauwkeurige controle en verzorging van de hoeven, zoodat een 10-tal paarden werd geïsoleerd.

Trekkers. Tijdens het maaien van den graanoogst waren alle trekkers nog in gebruik, doch daarna zijn de benzinetrekkers stilgezet en op den boeldag, welke half November werd gehouden, zijn 14 trekkers 15 p.k. en 6 trekkers 20 p.k. verkocht, alsmede ook de beide Mac.Larenkabelwagens van de greppelploeg-installatie.

Bij den Allis-Chalmers-trekker werden een brandstofverwarmer en vier nieuwe verstuiivers aangebracht. Het vorige jaar was geconstateerd, dat de Allis-Chalmers een hooger verbruik aan brandstof had, dan b.v. de Caterpillar-Diesel, hetgeen dit jaar bij het dorschen nog eens werd gecontroleerd. Bij deze dorschproef van 60 dorschuren bleek, dat bij gelijke prestatie de 45 p.k. Caterpillar-Diesel een brandstof-verbruik per uur had van 10 liter tegen de Allis-Chalmers 13,5 liter, hetgeen per 1000 kg geperst stroo neerkomt op resp. 2, 6 en 3,47 liter.

Daar voor den N.O.polder niet uitsluitend zware Dieseltrekkers van $\pm$ 45 p.k. noodig zullen zijn, werd een lichtere Caterpillar-Diesel aangeschaft, een z.g. D.2, 4 cylinder, van 28 p.k. om hiermede nu reeds eenige ervaring op te doen.

Trailers. Voor het vervoer der producten tijdens den oogst werden in totaal 19 trailers bijgehuurd. Dit aantal is iets hooger dan het vorige jaar; de oorzaak hiervan was, dat van vele vlaskavels het product naar grootscheepsvaarwater moest worden gereden, omdat in verband met de doorvaarthoogte der vaste bruggen de vlasschepen anders hun lading niet konden krijgen.

De twee oude Chevrolet-trailers waren tot einde September steeds bezig met het vervoer van groen-gemaaide lucerne en hopperups naar de drogerij te Kolhorn. De twee nieuwe Chevrolet-trailers voldoen zeer goed.

Dorschmachines. Deze hebben de dorschcampagne weer zeer goed volbracht en de schudderpers heeft nu bewezen, ook in drukken oogsttijd goed werk te leveren. De dorschmachine, welke met de schudderpers was uitgerust, haalde dezen zomer het recordcijfer van 656 x 75 kg tarwe en 1135 pakken (62425 kg) stroo in 12 dorschuren.

Met de kleine Borga werd hoofdzakelijk rogge gedorscht voor het verkrijgen van bosstroo voor het afdekken van klampen en mijten.

Drooginstallatie. Het oogstweer was dermate gunstig, dat slechts weinig drooguren gemaakt behoeften te worden. In het geheel werden $\pm$ 20 ton tarwe en $\pm$ 30 ton rogge gedroogd.

Krupp-trekker-binder. Deze binder werd in den afgelopen zomer geprobeerd waarbij bleek, dat hij weinig verschilt van de andere goede merken. Bijzondere in het oog loopende voordeelen tegenover andere binders werden niet geconstateerd.

Graanmaaier-dorschmachine. Daar wel gebleken is, dat het klimaat, alsmede de oogst- en andere omstandigheden (b.v. prijs van het stroo) in ons land niet geschikt zijn, om met voordeel een dergelijke machine te kunnen gebruiken, werd deze combine verkocht naar Engeland.

Verkoop overcomplete materialen. Aangezien door de verpachting de te bewerken oppervlakte voor de Cultuurmaatschappij weer belangrijk kleiner is geworden en de oogsten in 1939 en 1940 niet meer zoo omvangrijk zullen zijn als in voorgaande jaren, werd besloten een gedeelte van het materiaal op te ruimen. Op 14 en 15 November werd te Middenmeer een publieke verkooping gehouden van o. a.:

- 2 kabelwagens Mc. Laren,
- 20 Caterpillar trekkers,
- 15 trekker-grasmaaiers,
- 21 trekker-graanmaaier,
- 4 trekker ploegen,
- 2 zaaimachine's,
- 26 werkpaarden.

Aankoop materialen. De voornaamste aankopen gedurende het tweede halfjaar 1938 waren:

Kunstmeststoffen:

- 1 000 000 kg superfosfaat 20 pct.;
- 1 000 000 „ superfosfaat 18 pct.;
- 420 000 „ kalizout 20 pct.;
- 4 000 „ kalizout 40 pct.;
- 700 000 „ kalkammonsalpeter 20½ pct.

Gras- en klaverzaden:

- 10 000 kg Eng. Raygras;
- 1 500 „ Beemlangbloem;
- 2 000 „ Timothee;
- 1 500 „ Fioringras;
- 2 500 „ Veldbeemdgras;
- 2 500 „ Ruwbeemdgras;
- 3 000 „ Witte klaver;
- 75 „ Boterzaad.

Zaaizaden:

- 716 kg Inl. duivenboonen;
- 4 500 „ Inl. Negro-wikken.

Overige materialen:

- 30 000 blauwstreepbalen;
- 5 000 kg bindertwine;
- 400 klampnetten;
- 600 kg Ceresan-nieuw;
- 500 „ Abavit-nieuw;
- 500 pak turfstrooisel;
- 360 000 draineerbuizen m/kraag 5/30 cm;
- 100 000 draineerbuizen z/kraag 5/30 cm;
- 2 000 m grèsbuizen $7\frac{1}{2}$ cm ø;
- 1 000 m grèsbuizen 30 cm ø;
- 800 m eternitpijpen 25 cm ø.

III. Stand van de werkzaamheden.

Greppel- en slootonderhoud. Het opschoonen van slooten en greppels kwam bijna geheel gereed. Door het invallen van de vorst kon het grondwerk nog niet geheel geëindigd worden, wel echter het uitsnitten der slooten en greppels.

Slooten graven. Ten behoeve van de uit te voeren drainage in 1939 moeten in de Secties F, J en L nog verschillende kavelslooten verruimd worden, hetgeen reeds gedeeltelijk is gereed gekomen. In deze Secties bevinden zich ook vele kavels met kwelplekken, waar, voor een intensievere ontwatering, nog een extra sloot gewenscht is. Al naar de lengte van de kwelplaatsen wordt midden over de kavels nu nog een kleine sloot gegraven, een maatregel, waarmee in voorgaande jaren in Sectie M goede resultaten zijn verkregen. Dit werk,

waarmee na de uitvoering van het drainageplan 1938 werd aangevangen, is thans ongeveer voor de helft gereed.

Voor eventueele uitbreiding van het dorp Wieringerwerf werd een nieuw ontwerp gemaakt; een terrein van ± 40 ha, Noordelijk van dit dorp, wordt voorloopig gereserveerd en zal bestemd worden voor kweekterrein en plantsoen. In dit terrein werden enkele nieuwe slooten gegraven en andere gedempt, terwijl verder in de greppels gedraineerd wordt met takkenbossen, waarna deze dichtgeploegd worden. Het slootengraven is zoo goed als klaar, het draineeren kon echter nog niet worden geëindigd.

Draineeren. Dadelijk na den oogst werden de beschikbare krachten weer bij de drainage geplaatst, tot ongeveer begin November het plan was uitgevoerd en de arbeiders naar de slooten verhuisden.

Na den oogst is nog een oppervlakte van ± 896 ha gedraineerd, waarin de herdrainage van ± 139 ha is begrepen. Aan het einde van de verslagperiode waren in totaal 12 932 ha gedraineerd in den polder.

De volgende tabel geeft een overzicht van het verloop der drainage. (Zie ook de kaartbijlage.)

Overzicht drainage tot en met 1938.

Gedraineerd.		Van het in voorgaande jaren gedraineerde opnieuw gedraineerd in:					Zoodat in totaal is gedraineerd.
Jaar.	Aantal ha.	1934.	1935.	1936.	1937.	1938.	
1930	8.—	—	—	—	—	—	8.— ha
1931	117.75	—	—	72.25	4.20	—	41.30 "
1932	652.40	14.25	—	5.—	—	139.05	494.10 "
1933	346.70	—	—	—	—	—	346.70 "
1934	1.616.25	—	—	11.—	1.50	—	1.603.75 "
1935	2.478.25	—	—	—	—	—	2.478.25 "
1936	3.783.—	—	—	—	4.50	—	3.778.50 "
1937	2.505.15	—	—	—	—	—	2.505.15 "
1938	1.676.35	—	—	—	—	—	1.676.35 "
	13.183.85	14.25	—	88.25	10.20	139.05	12.932.10 ha

Toppen. Behalve de wegbermen en de op braakland ingezaaide hopperups, werden nog verschillende kavels lucerne, waarin veel opslag noodmengsel voorkwam, getopt.

Deze lucerne, welke onder wintergerst gegroeid was, toonde na het blootkomen van den stoppel een flinken groei, doch daarboven uit stak al spoedig de opslag van het vroegere noodmengsel.

Inscharing. Evenals het vorige jaar, brak in het laatst van het weideseizoen mond- en klauwzeer onder het ingeschaarde vee uit; de dieren hadden hier overigens een goeden weidetijd. In het laatst van October hebben de meeste eigenaren hun vee, dat toen grootendeels weer hersteld was, weggehaald, alleen de gemeente Texel had een invoerverbod van vee uitgevaardigd, zoodat de dieren van dit eiland pas op 28 November konden worden afgeleverd.

Diarrhee kwam soms nog voor, doch kon door toediening van mineraal-poeders steeds afdoende bestreden worden. In deze verslagperiode zijn geen dieren gestorven.

Hooioogst. Door den verkoop van lucerne en roode klaver op stam was de hooioogst niet zeer groot. De eerste snede, hoewel van vrij goede kwaliteit, bevatte natuurlijk veel opslag van de dekvrucht.

De tweede snede was van zeer goede kwaliteit en kon juist voor het binnenrijden van den graanoogst geborgen worden. De derde snede werd bijna geheel op stam verkocht.

Maaien van granen, erwten en boonen. Het maaien van de wintergerst werd te baat genomen om door opleiding in een tekort aan zelfbinderpersoneel te voorzien, zoodat behalve in de zware en hier en daar gelegerde haver, het maaien zeer vlot kon verloopen, ook van de duivenboonen.

De erwten werden grootendeels met de hand gezicht en alleen de lichte perceelen werden met de paarden-grasmaaimachine gemaaid.

Van de haver werd, in verband met sterke legering, een aanzienlijke oppervlakte met de hand gezicht.

Na het maaien was nog veel tijd noodig om alles in veldschelfjes te zetten; gelukkig was het weer in die dagen uitstekend, zoodat de oogst zeer goed is geborgen.

Dorschen. De wintergerst werd geheel met eigen machines gedorscht, terwijl voor de tarwe en haver 5 machines werden bijgehuurd. Tot 3 September verliep het dorschen zeer vlot, doch toen kwam het slechte weer, zoodat pas op 21 September de laatste schooven van het veld geruimd waren. Daarna werden nog eenige

mijten gedorscht door loondorschers, die de door hen aangenomen 180 ha nog niet hadden kunnen afwerken.

Met een eigen machine werd toen verder gegaan met het dorschen en kapschuren, terwijl daarvoor einde November nog een tweede machine in gebruik werd genomen.

Behalve op stormachtige dagen ondervond het dorschen geen moeilijkheden; het graan is nog bijna even droog als toen het werd opgetast.

Oogstresultaten.

Daar de oogst slechts gedeeltelijk gedorscht is, kan geen volledig overzicht over de in 1938 verkregen oogstresultaten worden gegeven. Toch geven de verkregen cijfers eenigen indruk van de verschillende gewassen, welke over het algemeen goed waren. In de volgende tabel zijn de opbrengsten, voorzoover bekend, verzameld:

Gewas.	Aantal gedorschte ha.	Opbrengst.	
		Korrel in kg per ha.	Stroo in kg per ha.
Wintertarwe . . .	± 1112	± 4260	± 6150
Zomertarwe . . .	385	3690	5630
Wintergerst . . .	789	2140	3170
Zomergerst . . .	295	2910	3100
Winterrogge . . .	101	2370	6120
Zwarte haver . . .	381	3690	3930
Witte haver . . .	265	4730	5390
Duivenboonen . .	22	2320	2400
Karwij	29	1510	2150
Vlas	333		7870
Suikerbieten . . .	69	44910	(15.45 % suiker)

Als toelichting van deze tabel kan het volgende dienen:

Wintertarwe. De opbrengsten hiervan zijn belangrijk boven de verwachting uitgegaan. Het droge voorjaar, gevolgd door een drogen zomer, is blijkbaar gunstig voor de graangewassen geweest. Vergelijken bij het vorige jaar, eveneens een best tarwejaar, is de opbrengst per ha. aan korrel ± 460 kg hooger, terwijl de stroo-opbrengst slechts 160 kg hooger is. Deze minder hoogere stroo-opbrengst vindt mis-

schien haar oorzaak in den iets lichter grond, waarop dit jaar tarwe heeft gestaan. Op de klei is het resultaat 5200 kg korrel en 7500 kg stroo per ha.

Zomertarwe. De opbrengst kan behoorlijk genoemd worden. De beide rassen Mansholt's van Hoek en Mansholt's Witte geven elkaar niet veel toe in productiviteit; in vergelijking met de korrel geeft Mansholt's Witte echter iets meer stroo.

Wintergerst. De opbrengst hiervan is erg tegengevallen. Twee oorzaken zijn aan te wijzen, die groote verliezen hebben te weeg gebracht en wel voetziekte, welke vrij geregeld is opgetreden, met als gevolg een smalle korrel en weinig stroo, terwijl de storm van 28—29 Juni een aanzienlijk korrel-verlies veroorzaakte.

Zomergerst. Hoewel andere jaren met dit gewas geen beste resultaten verkregen zijn, is de opbrengst dit jaar bevredigend. Hoofdzakelijk heeft dit gewas gestaan op zandige grondsoort, waardoor het resultaat vooral niet minder gunstig te noemen is.

Winterrogge. De opbrengst van dit gewas is, vergeleken bij vorig jaar, aan korrel ± 300 kg lager, terwijl het stroo ± 1500 kg hooger is. Hoewel de totale opbrengst (stroo en korrel) van ± 8490 kg per ha bevredigend te noemen is, is de verhouding korrel/stroo abnormaal.

Zwarte haver. (Orion). Uitsluitend gegroeid op lichtere gronden, heeft dit gewas ongeveer dezelfde opbrengst gegeven als het vorige jaar. Het resultaat kan dan ook bevredigend worden genoemd.

Witte haver. Hoewel de reeds gedorschte oppervlakte te gering is om een definitief oordeel te vormen, krijgt men toch een indruk van dit gewas. De opbrengst is buitengewoon goed. Vooral de kwaliteit is zeer goed in vergelijking met den vorigen oogst. Verschil in vruchtbaarheid van den grond is duidelijk merkbaar voor Zegehaver op kleigrond in de Secties G en F en op zware zavel in dit zelfde gebied, waar, bij gelijke stikstofbemesting en voorvrucht, de kleigrond een hoogere opbrengst geeft van ± 600 kg korrel en ± 300 kg stroo per ha.

Boonen. Voorzoover gedorscht, is het resultaat van dit op zandigen grond gegroeide gewas bevredigend. Op zwaarderen grond is veel luis opgetreden en zal de opbrengst vermoedelijk tegenvallen.

Karwij. De opbrengst van dit gewas is goed. In 1937 zijn enkele ha uitgezaaid om te zien of de Wieringermeergronden geschikt zijn voor dezen verbouw. Inderdaad is gebleken, dat karwij met succes een plaats kan innemen onder de rij van gewassen, die op deze nieuwe gronden verbouwd kunnen worden. Evenals sommige andere heeft ook dit gewas op 28 en 29 Juni van stormschade geleden.

Vlas. Dit gewas heeft een zeer goede opbrengst gegeven. De kwaliteit was best, zoowel van witbloei als van blauwbloei. Heel duidelijk is verschil in grondsoort te merken. Vlas verbouwd op klei heeft $\pm$ 1200 kg meer opgebracht dan dat, verbouwd op goeden zandgrond.

Suikerbieten. De opbrengst van dit gewas is ruim 1500 kg per ha hooger dan het vorige jaar. Echter is het suikergehalte ruim 1,5 pct. lager, wat geheel buiten verwachting was. Er kwamen wel wat meer schieters voor dan het vorige jaar, maar dit bleef toch beperkt tot een gering percentage.

Het lage suikergehalte is misschien gedeeltelijk te verklaren door stormschade, veroorzaakt in begin October. Het blad werd daardoor grootendeels vernield en eenige dagen later werden nieuwe bladrosetten gevormd, waarschijnlijk ten koste van de aanwezige suiker, terwijl ook de neerslag in begin October, waardoor hernieuwde groei optrad, een verlaging van gehalte veroorzaakt kan hebben. Naarmate het herstelde blad weer tot suikervorming kon bijdragen steeg ook het gehalte.

Van de bieten was een klein gedeelte gezaaid op 2 en 8 April en de rest van 15—21 April en uit dit verschil in zaaidata is wel gebleken, dat men beter doet vóór 15 April geen bieten te zaaien, ook al is de grond goed zaaklaar te maken, wijl dan de kans op schieters aanmerkelijk grooter wordt.

Hooiopbrengsten. De verkregen hooiresultaten van dit jaar waren:

Gewas.	Aantal ha.	Opbrengst in kg per ha.
Lucerne 1e snede	$\pm$ 245	2990
2e snede	211	2550
3e snede	75	1510
Roode klaver 1e snede	74	5086
Hopperups 1e snede	27	1950

Lucerne. De opbrengst hiervan is bevredigend. Vooral wanneer in aanmerking genomen wordt, dat gedurende de groeiperiode deze kavels gedraineerd zijn. Opmerkelijk is nog het opbrengstverschil van *eerste snede* met wintertarwe als dekvruucht en die met zomergerst als dekvruucht, met een meeropbrengst van 1000 kg per ha ten voordeele van laatstgenoemde. De gerst is vroeger van het veld dan de wintertarwe, hetgeen de ondergezaaide jonge lucerne zeer ten goede schijnt te komen.

Rode klaver. Deze heeft evenals vorig jaar een zeer goede opbrengst gegeven. De tweede snede van dit gewas is op stam verkocht, zoodat hiervan geen gewichtsbepalingen bekend zijn.

Hopperups. De gehooide oppervlakte is te gering om een inzicht omtrent de opbrengst van dit gewas te kunnen krijgen.

Binnenhalen van den oogst. Het binnenhalen van den oogst ging, evenals het dorschen, den eersten tijd zeer vlot, doch ook daarin kwam later, door de weersomstandigheden, eenige verandering. Het aantal goede mijtzetters blijkt telken jare weer ingekrompen te zijn, zoodat ieder seizoen weer nieuwelingen moeten worden opgeleid. Toch verrees dit jaar een aanzienlijk aantal mijten n.l. 354 stuks, waarvan echter reeds enkele zijn gedorscht. Het afdekken geschiedde met rogge-bosstroo en bladriet, waarna de mijten met twee klampnetten tegen stormschade werden beveiligd. Toch hebben de geweldige stormen van dit najaar hier en daar nog al eens schade aan het dek toegebracht.

Afleveringen. Evenals vorig jaar werd ook dit jaar de Centrale Tarwe-Organisatie weder bereid gevonden een groote hoeveelheid tarwe af te nemen van achter de dorschmaschine, hetgeen met het oog op de beschikbare schuurruimte zeer op prijs werd gesteld. Hierdoor kon tijdens het oogstseizoen ruim 5700 ton tarwe direct worden afgeleverd.

Ook de stroo-aflevering verliep vrij vlot, zoodat slechts weinig nat stroo werd verkregen.

Van de uit eigen oogst verkregen producten werd gedurende het tweede halfjaar van 1938 afgeleverd aan koopers en voor eigen verbruik bestemd:

	1e soort	2e soort
Gerst	2 420 182 kg	10 740 kg
Haver	2 677 008 „	19 820 „

	1e soort	2e soort
Rogge	212 570 kg	—
Tarwe	5 778 348 „	39 130 kg
Aardappelen	47 353 „	—
Duivenboonen	960 „	—
Graszaad	7 680 „	—
Karwijzaad	46 560 „	—
Suikerbieten	3 193 497 „	—
Grashooi	38 607 „	—
Lucernehooi	164 738 „	5 950 „
Lucerne (groen)	1 171 949 „	—
Roode-klaverhooi	164 831 „	9 400 „
Gerststroo	2 162 094 „	—
Haverstroo	3 255 908 „	—
Roggestroo	155 809 „	—
Tarwestroo	5 791 198 „	—
Stalingstroo	99 400 „	—

Eigen verbruik:

Gerst (zaai)	15 060 „	—
Rogge „	15 970 „	—
Tarwe „	47 068 „	—
Gerststroo	872 400 „	—
Haverstroo	302 750 „	—
Roggestroo	2 175 750 „	—
Tarwestroo	660 250 „	—

Schoonen en luchten van graan. Het graan laat zich dit jaar zeer goed bewaren en het oprisschen geschiedde dan ook met vrij groote tusschenpoozen. In de maand December werd begonnen om de tarwe leverbaar te maken, zoodat waarschijnlijk ook spoedig met de aflevering kan worden aangevangen.

Ongedierte. In begin November kwamen reeds zooveel muizen in de schuren voor, dat behandeling met „Ratin” gewenscht was; na

een maand moest het nog eens worden herhaald, want steeds kwamen uit de velden nieuwe gasten voor overwintering in de schuren.

Bonte kraaien veroorzaken telkens weer schade aan het dek van de graanmijten. Voor beveiliging tegen de kraaien zijn de kapschuren rondom met gaas voorzien, dat van de dakgoot $1\frac{1}{2}$ meter naar beneden hangt. Bij de mijten is iets dergelijks evenwel niet mogelijk.

Ploegen voor en zaaien van wintergranen. In de eerste helft van September werd begonnen met het op zaaivoor ploegen van het voor wintergraan bestemde land, direct gevolgd door het zaaien van wintergerst, waarna winterrogge en wintertarwe volgden.

Tot October waren de weersomstandigheden zeer gunstig en de grond droog, zoodat het zaaibed aanvankelijk wat grofkluitig was. Begin October stagneerde het werk door den overvloedigen regenval, doch kon reeds weder vrij spoedig daarna worden voortgezet. De herfstzaai had, tengevolge van de voortgeschreden uitgifte der gronden aan pachters, een aanmerkelijk geringeren omvang dan andere jaren. Ingezaaid werden slechts ± 185 ha wintergerst, ± 115 ha winterrogge en ± 394 ha wintertarwe.

Hiermede wordt wel duidelijk gedemonstreerd de belangrijke inkrimping, die het bedrijf ondergaat, wanneer wij daar tegenover stellen de 2 à 3000 ha, die in de voorgaande jaren telkens moesten worden ingezaaid in den herfst.

Superbemesting. De bemesting met superfosfaat werd grootendeels vóór het zaaivoorploegen gegeven en kon in de verslagperiode worden geëindigd. Voortgegaan wordt met het toedienen dezer bemesting op de klaver en de lucerne.

Wintervoorploegen. Tijdens het zaaivoorploegen voor de wintergranen, werden enkele in de greppels gedraineerde kavels, bestemd voor verpachting aan tuinders, vlak geploegd. Hetzelfde was het geval met enkele gedeelten van zandige kavels, die het volgende voorjaar onder dekvrucht met gras- en klaverzaad zullen worden ingezaaid. Daarna werd begonnen met het op wintervoorploegen van die kavels, welke voor zomergewassen bestemd zijn. Slechts een gedeelte van het beschikbare materiaal werd hiervoor in bedrijf gesteld, wijl tijdig hiermee kon worden begonnen en bovendien een groot gedeelte der te ploegen gronden uit zand bestaat, waarop ploegen gedurende den geheelen winter mogelijk is. Zelfs werd, met het oog op stuifgevaar het ploegen van enkele kavels uitgesteld tot volgend jaar, vlak voor het zaaien der zomergranen.

Op daarvoor in aanmerking komende kavels, n.l. daar waar op bereikbare diepte een aaneengekitte schelplaag voorkomt, werd een gedeelte dezer kavels, bij wijze van proef met de Klausingsploeg of wel met ondergrondwoelers bewerkt, om deze lagen te breken.

Het „strand” (de breede zandberm) van den IJsselmeerdijk benoorden de Oude Zeug, werd eveneens geploegd en waar noodig met woelers bewerkt, om den laagsgewijzen bouw van de 20 à 30 cm dikke kleiafdekking te breken. Gebleken was dat deze laagsgewijze bouw, ontstaan tijdens het opspuiten dezer kleibedekking, een goede doorworteling en daardoor een goeden groei van het gras en de klaver verhinderde. Door bewerking en hernieuwden inzaai zal getracht worden hierin verbetering te brengen.

Verpleging karwij. Nadat in September de karwij overbemest was met 100 kg kalksalpeter, werd deze eind November en begin December door middel van aanaardploegjes met grond bedekt. Gebleken was, dat hierdoor in het voorjaar een sneller uitdrogen en rullere bovenlaag wordt verkregen, waardoor vroegtijdig opgeëgd kan worden en een doeltreffender onkruidbestrijding mogelijk wordt gemaakt.

IV. Stand der gewassen.

Grasland. De gevolgen van de droge Augustusmaand kwamen in het grasland sterk tot uiting door een geringen grasgroei, zoodat tot verweiding van het vee naar stoppelklaver moest worden overgegaan. Het dit voorjaar zonder dekvruucht in Sectie J ingezaaide grasland had minder van de droogte te lijden.

Gedurende September en October was, tengevolge van den gevallen neerslag, de grasgroei wederom bevredigend. Zelfs in November was dit nog het geval, dank zij het zachte najaarsweer.

Dit voorjaar is van een viertal kavels in Sectie E, waarop ieder jaar diarrhee onder het vee voorkomt, er één bemest met $\pm$ 75 kg kopersulfaat per ha. Het resultaat is, dat onder het op dezen kavel geweide vee geen diarrhee voorkwam, daarentegen op de andere kavels in erge mate. Bovendien viel op te merken, dat op de niet met kopersulfaat bemeste kavels ook de gezonde pinken in groei en ontwikkeling achterbleven bij die, welke op de met kopersulfaat bemeste kavels liepen.

Lucerne. De oudere lucerne, die nagenoeg uitsluitend op uit te geven land voorkwam, werd door de pachters gedurende den nazomer voor groenbemesting ondergeploegd.

De jonge lucerne ontwikkelde zich goed. Slechts op enkele kavels, waar de dekvruucht sterk legerde, is de stand zeer matig.

Na wintergerst komt vrij veel opslag van deze dekvruucht voor.

Roode klaver. Deze heeft zich zeer goed ontwikkeld, alleen na rogge komt een onregelmatige stand voor, toe te schrijven aan te sterke droogte op dezen zandigen grond. Na haver op klei is de stand over het algemeen goed.

Hopperups. Over het algemeen heeft de hopperups zich veel minder ontwikkeld dan het vorige jaar, hetgeen ongetwijfeld moet worden toegeschreven aan het droge weer tijdens den oogst.

In tegenstelling met vorige jaren was de ontwikkeling na zomertarwe dit jaar behoorlijk, zelfs beter dan na wintertarwe. Na haver was de ontwikkeling het geringst, hetgeen wel mede moet worden toegeschreven aan de zeer zware dekvruucht.

Karwij. De onder erwten gezaaide karwij heeft een zeer vollen stand en heeft, mede dank zij het zachte najaarsweer, een zeer welige ontwikkeling te zien gegeven.

Winterrogge. Hiermede werden evenals vorig jaar enkele zandige kavels in Sectie F bezaaid. De ontwikkeling hiervan is zeer bevredigend.

Wintergerst. Hierbij deden zich evenals het vorig jaar wederom verschijnselen van geelkleuring voor, waar de gerst gezaaid is na tarwe. Op een tweetal kavels is een gedeelte daarom een overbemesting met stikstof gegeven. Het resultaat hiervan is, dat deze overbemeste strooken reeds op verren afstand zich onderscheiden door hun groene kleur, zoodat klaarblijkelijk de geelkleuring toegeschreven moet worden aan een tekort aan stikstof. Op reeds langer in cultuur zijnd land in Sectie B, waar de gerst gezaaid is na erwten en karwij, kwam deze geelkleuring niet voor.

Afgezien van deze miskleur is de stand voldoende dicht en kan ook de ontwikkeling goed genoemd worden.

Wintertarwe. De weersomstandigheden tijdens en na het zaaien waren zeer gunstig, zoodat ook bij de wintertarwe, evenals bij de overige granen, de kieming en opkomst vrij regelmatig verliepen. De hevige regens in het begin van October hadden echter een nadeligen invloed op de structuur van de zandige kavels in de dijkstrook in Sectie J, zoodat hier de verdere ontwikkeling iets trager verliep. Over het algemeen kan echter de stand ook hier, rekening houdende met de omstandigheden, nog goed genoemd worden.

3. DE SOCIAAL-ECONOMISCHE AFDEELING.

I. Domeinbeheer.

A. Uitgifte in erfpacht van bouwgrond.

In erfpacht werden uitgegeven:

te *Middenmeer*: twee perceelen bouwgrond, samen groot 2617 m², voor het stichten respectievelijk van een boomkweekerswoning met schuur en een dubbel woonhuis, alsmede een perceel bouwgrond groot 607 m² voor uitbreiding van een smederij;

te *Wieringerwerf*: vier perceelen bouwgrond samen groot 7014 m², voor het stichten respectievelijk van een Ned. Herv. Kerk, een Geref. Kerk, een woning voor de uitoefening van een kapperszaak en een loods voor de oprichting van een schoonderij en drogerij van zaden, enz.;

buiten de dorpen: twee perceelen bouwgrond, samen groot 227 m², voor het stichten van een tweetal transformatorgebouwtjes.

De stand van de uitgifte in erfpacht was op 31 December 1938 als volgt:

Bestemming.	Slootdorp.			Middenmeer.			Wieringerwerf.			Buiten de dorpen.		
	Aantal perceelen.	Oppervl. in m ² .	Canon in guldens.	Aantal perceelen.	Oppervl. in m ² .	Canon in guldens.	Aantal perceelen.	Oppervl. in m ² .	Canon in guldens.	Aantal perceelen.	Oppervl. in m ² .	Canon in guldens.
articuliere woningbouw .	7	3745	446	15	8469	965	1	588	84	2	2065	184
bouw bureau „De Wieringermeer“	103	39949	1650	130	44285	1828	106	39708	1640	—	—	—
hinkelbouw en klein-industrie	22	11525	1501	31	15319	2103	13	5779	963	4	539	40,50
industrieterrein	—	—	—	8	12120	1747	4	6381	959	3	8007	1052
erken en wijkverpleging	4	13477	137	3	12409	125	2	4745	48	—	—	—
holen en gymnastiek-terreinen, enz.	3	20737	—	3	24292	—	2	23175	—	—	—	—
Totalen	139	89433	3734	190	116894	6768	128	80376	3694	9	10611	1276,50

Per 1 Januari 1939 werden nog voorloopig in erfpacht toegewezen:
te *Middenmeer*: drie perceelen bouwgrond voor het stichten respectievelijk van een graanpakhuis, een dubbele arbeiderswoning en een woon/winkelhuis voor het vestigen van een ijzerhandel;

te *Wieringerwerf*: twee perceelen bouwgrond, voor het stichten respectievelijk van een R.K. Kerk en een woning met schuur voor de uitoefening van een loondorscherij en -ploegerij.

B. *Uitgifte in pacht van cultuurgrond.*

1. *Verpachting boerderijen ingaande 1 November 1938.*

De toewijzing van de 51 bedrijven, welke dit jaar voor meer algemeene mededinging beschikbaar waren, kon in September haar beslag krijgen. Met groote voortvarendheid moest aan het verzamelen van de gegevens omtrent de gegadigden worden gewerkt. Deze gegevens waren begin September zoover beschikbaar, dat aan de schifting de laatste hand kon worden gelegd. De maatstaf, welke voor de beoordeeling der gegadigden in vorige jaren was aangelegd, werd ook thans weer toegepast.

Het groote aantal gegadigden maakte de keuze niet gemakkelijk, omdat belangrijk meer geschikte kandidaten beschikbaar waren, dan boerderijen waren te verpachten. Tenslotte zijn zij gekozen, die hiervoor volgens den gebruikelijken maatstaf het meest in aanmerking kwamen. Op 21 September 1938 werden belanghebbenden met de toewijzing in kennis gesteld. Voor het einde dier maand hadden allen medegedeeld het hun toegewezen bedrijf te aanvaarden. Het financiële weerstandsvermogen der nieuwe pachters is bevredigend.

In verband met het op 1 November 1938 in werking treden van de Pachtwet werden de pachtcontracten van de op dien datum verpachte boerderijen bij het Pachtbureau voor Noordholland in ontwerp ter goedkeuring ingezonden. De 54 contracten werden ongewijzigd goedgekeurd.

2. *Herkomst pachters van boerderijen.*

Hieronder volgt een overzicht van de herkomst van de pachters van boerderijen in de Wieringermeer.

Provincie.	Uitgifte 1 November.					Totaal.	In %.
	1934.	1935.	1936.	1937.	1938.		
Noordholland	11	18	9	11	10	59	22
Zuidholland	2	2	1	3	6	14	5
Groningen	11	18	10	13	9	61	23
Friesland	15	4	9	8	8	44	16
Drente	3	1	3	—	2	9	3
Overijssel	1	3	—	1	3	8	3
Gelderland	1	5	3	7	4	20	8
Utrecht	—	2	1	—	—	3	1
Noordbrabant	1	7	6	5	3	22	8
Zeeland	—	6	2	6	9	23	9
Limburg	—	1	—	3	—	4	2
Totalen	45	67	44	57	54	267	100

3. Verpachting van kleine boerderijen.

Was bij de tot heden verpachte boerderijen het kleinbedrijf slechts in beperkte mate vertegenwoordigd, bij de uitgifte van de nog resterende oppervlakte zal het kleinbedrijf in versterkte mate worden ingeschakeld. Het ligt n.l. in de bedoeling om, verdeeld over de nog komende twee jaren, 100 kleine bedrijfjes, elk ter grootte van ongeveer 10 ha, voor verpachting beschikbaar te stellen. De mededinging naar het pachten van deze bedrijfjes zal evenwel worden beperkt.

Een vijftigtal zal worden bestemd voor het gemengde akkerbouw- en veeteeltbedrijf. Hiervoor komen voorshands uitsluitend in aanmerking personen, die als landarbeider aan het in cultuurbrengen van de Wieringermeer hebben medegewerkt. Uiteraard zullen voor deze gegadigden nog eenige andere eischen gelden. Zij zullen n.l. door ijver en nauwgezetheid moeten hebben bewezen zich een bedrijfje waardig te hebben gemaakt, terwijl eenig financieel weerstandsvermogen niet mag ontbreken.

Het tweede vijftigtal zal worden bestemd voor het gemengde akkerbouw- en tuinbouwbedrijf. Ook voor deze bedrijfjes zal, wat de mededinging betreft, beperking worden aangelegd, door hiervoor voorshands uitsluitend in aanmerking te doen komen gegadigden uit de noodlijdende tuinbouwstreken in Noordholland. Voor deze bedrijfjes wordt de eisch van een bedrijfskapitaal van f 300,— per ha gehandhaafd. Een eigen bezit van 75 gulden per ha wordt echter voldoende

geacht, mits bepaalde waarborgen kunnen worden gegeven, dat over het ontbrekende bedrag op andere wijze zal kunnen worden beschikt. De Provinciale Staten van Noordholland besloten bereids, dat de provincie voor rente en aflossing van dit bij derden op te nemen bedrijfskapitaal garant zal zijn. De voor deze bedrijfjes in aanmerking komende gegadigden zullen met het land- en tuinbouwbedrijf goed op de hoogte moeten zijn en ook overigens de noodige waarborgen moeten kunnen geven, dat zij in staat zijn een hun eventueel toe te wijzen bedrijfje naar behooren te exploiteeren. Het ligt voor deze bedrijfjes in de bedoeling een maximum oppervlakte voor het betelen met tuinbouwgewassen vast te stellen, zoodanig, dat de vruchtwisseling niet in gevaar komt. De invoering op deze wijze van den tuinbouw in de Wieringermeer zal geen uitbreiding van tuinbouwgewassen in ons land teweegbrengen. De toe te laten tuinders zullen hun teeltvergunning van het oude land moeten meebrengen. Hierdoor ontstaat op de plaatsen van herkomst meer ruimte voor inschakeling van de zoo onontbeerlijke vruchtwisseling, dus voor de teelt van akkerbouwgewassen, waarvan een rendale verbouw, zij het ook met crisissteun, mogelijk is.

De uitgifte van de hierbedoelde 100 kleine bedrijven zal over de eerstkomende twee jaren worden verdeeld.

4. *Voorbereiding verpachting van boerderijen ingaande 1 November 1939.*

Aan het einde van de verslagperiode werd een voorloopig plan van uitgifte voor 1939 vastgesteld.

5. *Uitbreiding verpachte bedrijven.*

Slechts één bedrijf werd met een aangrenzenden kavel uitgebreid. Verder werden een paar op reeds verpachte bedrijven gelegen proefterreinen, welke voor het nemen van proeven konden worden gemist, aan die bedrijven toegevoegd en werd een perceeltje los land, waarvan de pachtovereenkomst werd ontbonden, bij een aanliggend bedrijf gevoegd.

In totaal werd alzoo verpacht een oppervlakte van ongeveer 26 ha.

6. *Verpachting van los land.*

De vraag naar het pachten van losse perceelen voor den tijd van één jaar was grooter dan het aantal beschikbare perceelen. In totaal werd verpacht een oppervlakte van ongeveer 272 ha. De pachtover-

eenkomst betreffende een voor boomkweekerij uitgegeven perceeltje werd ontbonden; een ander perceel zal daarvoor in pacht worden uitgegeven.

7. Verpachting van tuingrond aan diverse gemeenten.

De belangstelling voor het pachten van deze gronden in het Zuidelijke deel van den Polder neemt steeds toe. Met verschillende gemeenten zijn thans nog onderhandelingen omtrent verpachting loopende.

8. Stand verpachting.

Aan het einde van 1938 was de stand van de verpachting als volgt:

Verpachting ingaande:	Aantal.	Aanvankelijke oppervlakte in ha.	Latere uitbreiding in ha.	Totaal in ha.
1. Boerderijen:				
1 Maart 1934 . . . (Joodsche Arbeid)	1	62.07.90	150.70.60	212.78.50
1 Nov. 1934 . . .	45	1421.48.05	415.38.52	1836.86.57
1 Nov. 1935 . . .	67	2664.48.13	259.15.14	2923.63.27
1 Nov. 1936 . . .	44	1413.56.37	—	1413.56.37
1 Nov. 1937 . . .	57	2297.19.99	—	2297.19.99
1 Nov. 1938 . . .	54	1948.53.00	—	1948.53.00
Totaal . . .	268	9807.33.44	825.24.26	10632.57.70
2. Onbepaald land:				
a. meerjarige verp.				
1 Nov. 1934 . . .	2	20.25.30	7.28.70	27.54.00
1 Nov. 1935 . . .	7	111.99.78	4.87.36	116.87.14
1 Nov. 1936 . . .	5	186.84.29	5.77	186.90.06
1 Nov. 1937 . . .	6	229.08.84	—	229.08.84
b. éénj. verpachtingen				
" "	1	53.00	—	53.00
" "	36	271.49.17	—	271.49.17
Totaal . . .	57	820.20.38	12.21.83	832.42.21
Totaal-generaal	325	10627.53.82	837.46.09	11464.99.91

9. *Grootte der verpachte bedrijven.*

De uitgegeven bedrijven kunnen thans als volgt worden gegroepeerd:

Oppervlakte.	Akkerbouw.	Gemengd.	Weide.	Totaal.
0 — 7½ ha . . .	—	—	1	1
7½— 12½ ” . . .	1	14	2	17
12½— 25 ” . . .	7	25	12	44
25 — 30 ” . . .	12	12	5	29
30 — 40 ” . . .	15	27	5	47
40 — 50 ” . . .	41	26	1	68
50 — 60 ” . . .	20	7	—	27
60 — 70 ” . . .	15	1	—	16
70 — 80 ” . . .	12	3	—	15
80 — 90 ” . . .	—	—	—	—
90 — 100 ” . . .	2	—	—	2
boven 100 ” . . .	1	—	—	1
Totaal . . .	126	115	26	267

Door omlegging van grasland in bouwland liep het aantal weidebedrijven geleidelijk terug van 70 tot 26 en vermeerderde het aantal gemengde bedrijven met 40 en het aantal akkerbouwbedrijven met 4.

10. *Gebruik van het gepachte als bouw- en weiland, tuingrond en erf.*

Jaar.	Bouwland.	Grasland.	Tuingrond.	Erf.
1935	45 0/0	53 0/0	—	2 0/0
1936	63 0/0	35 0/0	Gering	2 0/0
1937	66 0/0	29½ 0/0	2½ 0/0	2 0/0
1938	69 0/0	23½ 0/0	5½ 0/0	2 0/0

11. *Keuring van gewassen.*

Volgens de keuringslijsten van den N. A. K. werden in 1938
 goedgekeurd . . . . . 399.01.00 ha
 afgekeurd . . . . . 10.91.00 „

Totaal gekeurd . . . . . 409.92.00 ha

Deze keuring had op 48 pachtbedrijven plaats en liep uiteen van 0.32.00 ha tot 27.45.00 ha per bedrijf.

12. Weidebedrijven.

Voor een goeden grasgroei was het gedurende de verslagperiode te droog. Verschillende pachters gingen er noodgedwongen toe over, hun met een groenbemestingsgewas ingezaaide perceelen af te weiden. In het infiltratiegebied was de grasgroei beter dan op de niet voor infiltratie in aanmerking komende gronden.

Op de meeste bedrijven heerschte in vrij hevige mate het mond- en klauwzeer. De schade, niet alleen aan sterfte, doch ook door lagere melkgift en afnemende gebruikswaarde van het vee, is vrij aanzienlijk.

De gemiddelde hooiopbrengst (1e snede) bedroeg 3480 kg per ha tegen 3650 kg per ha in 1937.

13. Akkerbouwbedrijven.

De oogst kwam goed binnen. De opbrengst en kwaliteit der gewassen stemde tot tevredenheid. De slechte opbrengst van de wintergerst is toe te schrijven aan den storm in de laatste dagen van Juni. De gemiddelde opbrengst van de in hoofdzaak verbouwde gewassen was als volgt:

Gewas.	Opbrengst per ha:	
	in 1937.	in 1938.
Wintertarwe	3 750 kg	4 366 kg
Zomertarwe	3 578 kg	3 627 kg
Wintergerst	3 380 kg	1 977 kg
Zomergerst	2 275 kg	3 008 kg
Haver	4 050 kg	4 800 kg
Veldboonen	3 200 kg	1 714 kg
Erwten	4 000 kg	3 482 kg
Vlas (gerepeld)	7 500 kg	6 116 kg
Suikerbieten	40 200 kg	41 543 kg
Mangelwortels en voederbieten . .	80 600 kg	70 033 kg
Roode of hoofdzakelijk roode klaver	3 400 kg	4 065 kg

14. Economische toestand.

Door de hogere melk- en veeprijzen hadden de bedrijfsuitkomsten op de weidebedrijven beter kunnen zijn dan het vorige jaar, zij werden echter zeer gedrukt door het optreden van mond- en klauwzeer, waardoor de melkgift lager dan normaal was. Verder werd schade geleden door sterfte en lagere prijzen bij verkoop van wrakke koeien.

De financieele uitkomsten van de akkerbouwbedrijven zullen ongetwijfeld goed zijn en weinig verschillen met die van het vorige jaar.

Verschillende pachters sloten wederom contracten af met tuinders en handelaren op het oude land voor de teelt van bloembollen. Naar aanleiding van de te sterke uitbreiding van de bloembollenteelt, waardoor de aard van het bedrijf dreigde te veranderen, werd besloten met ingang van 1 November 1938 aan een vergunning voor bollenteelt een pachtverhooging van f 65,— per ha per jaar te verbinden over het met een bolgewas te betelen oppervlak, verminderd met $\frac{1}{2}$ ha.

15. *Afzet van de producten.*

De afzet van de producten ondervond geen moeilijkheden, behoudens eenige stagnatie in den strooafzet. De graanbeurs te Middenmeer neemt nog geregeld aan beteekenis toe. De Vereeniging voor den Graanhandel, die deze Beurs organiseert, telde aan het einde van de verslagperiode 250 leden en 70 donateurs. Het aantal leden van de Coöp. Zuivelvereeniging „het Nieuwe Land” steeg tot 113.

16. *Fokkerij.*

De Rundveefokvereeniging „de Wieringermeer” breidt zich geleidelijk uit. Aan het einde van de verslagperiode telde deze vereeniging 38 leden, terwijl 675 dieren onder contrôle stonden. De Hengstenvereeniging „Hollands Noorderkwartier” telde 51 leden in de Wieringermeer.

17. *Nakomen van de Pachtvoorwaarden.*

Over het algemeen werden de bij het pachtcontract gestelde voorwaarden goed nagekomen, uitgezonderd echter de verplichtingen, betrekking hebbende op het schouwbaar opleveren van slooten, greppels, e.d. Bij de najaarsschouw bleek, dat een aantal pachters aan deze verplichtingen niet of slechts ten deele had voldaan. Den pachters, die bij herschouw nog in gebreke waren, werd een boete opgelegd.

18. *Aankoop van vruchtboomen.*

Evenals het vorige jaar werden de pachters in de gelegenheid gesteld door tusschenkomst der directie vruchtboomen, goedgekeurd door den Centralen Keuringsdienst (N.A.K.), te betrekken, om deze te planten op de erven der aan hen verpachte bedrijven. Hiervan

werd een ruim gebruik gemaakt; in totaal werden ongeveer 1600 vruchtboomen afgeleverd.

19. *Verpachting van landarbeidersperceelen.*

De stand van de verpachting van landarbeidersperceelen was op 31 December 1938 als volgt:

Plaats.	Aantal perceelen.	Grootte.	Pacht.
Slootdorp	70	3.55.76 ha.	f 267,41
Middenmeer	59	3.23.04 „	242,19
Wieringerwerf	102	4.86.09 „	364,65
Buiten de dorpen	2	3.75 „	2,85
Totaal	233	11.68.64 ha.	f 877,10

C. *Verhuur van woningen.*

Op 31 December waren verhuurd:

20 arbeiderswoningen,

3 dienstwoningen,

6 boerenwoningen,

2 houten keten, waarvan 1 in tweeën wordt verhuurd.

D. *Verhuur van de visscherij in het Amstelmeer.*

In de verslagperiode werd de visscherij in het Amstelmeer verhuurd tot en met 31 December 1939 aan twee visscherijverenigingen, respectievelijk gevestigd te Van Ewijcksluis en te Wieringen. Hierbij werd uitgezonderd het recht tot het visschen met een baarshengel, waaronder te verstaan de hengel geaasd met steurkrab, garnaal of worm. Hierdoor bleef de bevoegdheid tot het geven van vergunning tot het visschen met een hengel voorbehouden. In de verslagperiode werden 13 hengelvergunningen afgegeven à f 1,50 per stuk. In de eerste helft van 1938 bedroeg dit aantal 82, zoodat in totaal werden uitgereikt 95 hengelvergunningen.

E. *Vergunningen.*

1. *Meerjarige vergunningen.*

Uitgereikt werden 29 privaatrechtelijke vergunningen te weten: 27 voor het hebben van een brongasinstallatie, vergoeding f 10 per

jaar; 1 voor het boren van een tweede bron, vergoeding f 10 per jaar; 1 voor het hebben en gebruiken van een steiger, vergoeding f 10 per jaar. Twee vergunningen voor het hebben van een brongasinstallatie werden ingetrokken.

Uitgereikt werden:

4 publiekrechtelijke vergunningen tot het stellen van vaste visch-
tuigen aan het buitenbeloop van den Wieringermeerdijk;

1 publiekrechtelijke vergunning voor het leggen van elektrische
kabels en plaatsen van lantaarnpalen, en

175 publiekrechtelijke vergunningen voor het laden en lossen van
landbouwproducten en -benodigdheden aan de oevers van vaarten
en tochten in de Wieringermeer.

Als erkenning van het eigendomsrecht van het Rijk werd een
vergoeding geheven van f 2,50 per vergunning en per jaar.

De stand van de uitgereikte vergunningen (waaronder begrepen
de publiekrechtelijke vergunningen, voorzover hierbij het betalen
van een recognitie is bedongen) was op 31 December 1938 als volgt:

Aantal ver- gunningen.	Aard der vergunningen.	Vergoeding per jaar.
88	Plaatsen en hebben van een brongas- installatie	f 900,—
8	Plaatsen en hebben van een benzinepomp- installatie	" 800,—
7	Gebruiken opslagterrein	" 530,—
1	Leggen en hebben van kabels voor radio- distributie	" 75,—
6	Maken en hebben van een steiger	" 140,—
1	Gebruiken van een loswal	" 25,—
4	Leggen en hebben van electriciteitskabels, waterleidingbuizen, enz.	" 10,—
1	Maken en hebben van een weegbrug- installatie	" 84,—
32	Stellen van vaste vischtuigen Wieringer- meerdijk	" 80,—
178	Laden en lossen van landbouwproducten en -benodigdheden	" 445,—
326	Totaal	f 3089,—

2. Eenjarige vergunningen.

Uitgereikt werden 40 eenjarige vergunningen (waaronder begrepen de publiekrechtelijke vergunningen, voorzover hierbij het betalen van een recognitie is bedongen) te weten:

Aantal vergunningen.	Aard der vergunningen.	Vergoeding.
5	Weghalen van zand	P. M.
24	Maken en gebruiken van een tijdelijken uitweg	f 135,—
4	Plaatsen en gebruiken van een trechter	" 82,50
1	Het hebben van een buisleiding voor overhevelen van water.	" 2,50
3	Ligplaats nemen met een woonschip c. q. motorboot.	" 19,—
1	Laden en lossen van landbouwproducten	" 2,50
1	Het hebben en gebruiken van een steiger	" 120,—
1	Het hebben van 3 keten	" 30,—
40	Totaal . . .	f 391,50

F. Staatsexploitatie.

In de verslagperiode werden door den Raad van het openbaar lichaam de grondslagen vastgesteld, waarop het blijvende Staatslandbouwbedrijf zal worden opgebouwd.

De gronden, voor Staatsexploitatie te bestemmen, werden door den Minister van Financiën aangewezen. Ze omvatten verschillende grondsoorten en zijn gelegen in onderscheidene deelen van den polder, in hoofdzaak evenwel in de omgeving van het dorp Wieringerwerf. Er zullen 37 afzonderlijke bedrijven worden ingericht, waarvan 8 akkerbouwbedrijven, met een grootte van 40 tot 96 ha, 14 gemengde bedrijven ter grootte van 17 tot 37 ha, 12 gemengde eengezinsbedrijven van $\pm$ 10 ha en 3 graslandbedrijven ter grootte van 19 tot 23 ha. Van dit aantal zullen 7 bedrijven begin 1939 worden ingericht, waarvan 4 akkerbouw- en 3 graslandbedrijven, terwijl najaar 1939 en najaar 1940 de overige bedrijven in exploitatie zullen komen.

De verschillende bedrijven zullen, voor zoover noodig, met een eigen bedrijfsinventaris worden uitgerust, al zal uitwisseling van werktuigen, enz. mogelijk moeten blijven. De voor het bedrijf noodige materialen, e.d. zullen centraal worden ingekocht en de producten centraal worden verkocht.

De Staatsexploitatie zal door de directie van de Wieringermeer worden uitgevoerd, die daarin wordt bijgestaan door een inspecteur. Aan het hoofd van elk bedrijf wordt een zetboer geplaatst, wien zooveel mogelijk vrijheid van handelen op zijn bedrijf zal worden gelaten.

Ter voorziening in de vacature van inspecteur werden bereids sollicitanten opgeroepen. Een twintigtal gegadigden meldde zich aan. De keuze viel op ir. A. Ovinge, Rijkslandbouwconsulent te Goes, die voorjaar 1939 zijn taak zal aanvaarden.

Ook voor de 7 te vervullen functies van zetboer werden sollicitanten opgeroepen. Ruim 800 gegadigden hebben zich aangemeld. De keuze zal begin 1939 worden gedaan.

II. Bouwkundige afdeling.

De uitvoering van het boerderijenbestek verliep tot November bijzonder vlot, slechts een Octoberstorm, die o.m. een juist gestelde kapconstructie tegen den grond wierp, werkte eenigermate remmend op den vlotten gang van zaken, terwijl in November en begin December de regen eenige vertraging in de uitvoering teweeg bracht. Hierna maakte de plotseling ingevallen strenge vorst een einde aan de werkzaamheden.

Bij eenige paalfundeeringen van boerderijen werd een proef genomen met betonoplagers, vervaardigd van Sealithorcement, welk cement een grooten chemischen weerstand tegen aantasting door zuren moet bezitten. De oplagers werden volgens het schokprocedé vervaardigd en dertig dagen na aanmaak geslagen. Met uitzondering van één oplager, welke verbrijzeld werd gedurende het slaan; vertoonden de andere geen fouten of gebreken. Een onderzoek naar de bestendigheid tegen zuren wordt ingesteld door het Bodemkundig Instituut te Groningen.

De verbouwing van de twee ontginningsschuren met geknikte daken tot schuren, met de voor de Wieringermeer genormaliseerde dakhelling van 45° en met vervanging van de stalen spanten door houten driescharnierspanten, bleek een zeer goed resultaat op te leveren. Begin September werd een aanvang gemaakt met het aanleggen van de elektrische installaties in de boerderijen en arbeiderswoningen

buiten de dorpen. Begonnen werd in die secties, waar de meeste weidebedrijven voorkomen, wijl hier de behoefte aan licht in de koestallen des winters het grootste is. 22 October brandde in de boerderij op E.79 de eerste gloeilamp, waarna in snel tempo ook vele andere bedrijven volgden, zoodat aan het einde van de verslagperiode bijna 200 boerderijen en 80 arbeiderswoningen van electriciteit zijn voorzien.

De transformatoren, welke nogal wat ruimte vergen, zijn in den regel in de kelders of kelderkasten geplaatst. In alle opzichten blijkt deze plaatsing echter niet te hebben voldaan; de bewoners klaagden over stankverspreiding en een te hooge warmteontwikkeling der transformatoren. Het eerstgenoemde euvel bleek een gevolg te zijn van het niet voldoende verhard zijn van de lak op de wikkelingen en is dus van voorbijgaanden aard, het tweede verschijnsel zal verholpen moeten worden door een voldoende ventilatie der kelder-kasten aan te brengen.

De stalinrichting met Grabner-kettingen is naar het oordeel van den (Frieschen) pachter, die reeds met verschillende stalinrichtingen ervaring had, een groot succes. Hij verklaarde, dat hij dit systeem verkoos boven alle andere hem bekende inrichtingen. Zooals reeds eerder vermeld, is deze stalinrichting echter belangrijk duurder dan de in den polder gebruikelijke.

In den loop van het jaar werd ruim 10 000 m² dorschvloer van hoogoven-slikslak gemaakt. Gewoonlijk worden deze vloeren elders van beton gemaakt. De pachters stonden eenigszins sceptisch tegenover deze nieuwe constructie, te meer omdat vele vloeren spoedig na het leggen in gebruik moesten worden genomen. Hoewel het verhardingsproces in gebouwen veel minder snel verloopt dan in de open lucht, terwijl er bovendien geen intensief verkeer is, kon toch worden waargenomen, dat zelfs dorschmachines practisch geen indrukken op nog versche vloeren hadden veroorzaakt. Verwacht wordt, dat deze vloeren te verkiesen zijn boven betonvloeren, omdat zij geen neiging tot krimpen vertoonen, geen vocht optrekken en belangrijk minder kosten. Omtrent de onderhoudskosten valt nog weinig te zeggen, doch verwacht wordt, dat deze niet hoog zijn, terwijl eventueele reparaties veel eenvoudiger zullen kunnen worden uitgevoerd dan in betonvloeren. Als bijzonderheid kan nog worden medegedeeld, dat eenige pachters de geheele oppervlakte van hun schuur, voor eigen rekening, op deze wijze lieten verharden.

In den loop van het volgende jaar zullen eenige proeven met dit materiaal genomen worden voor mestplaten.

De golfplatendaken op de ontginningsschuren geven nogal wat klachten wat betreft het doorregenen, zoodat gezocht is naar een middel om dit euvel te verhelpen. Na enkele proeven bleek de eenige afdoende oplossing de daken geheel te verdekken en de naden te dichten met een plastisch materiaal.

Ook verschillende pannendaken vertoonden gedurende de Octoberstormen het gebrek van doorregenen, terwijl het afstormen van gevelpannen vooral de „overdekkende”, evenals van hoekkepervorsten, ondanks hun solide bevestiging met koperen nagels, betrekkelijk veelvuldig voorkomt. Gelukkig zijn de gekozen dakvormen van de boerderijen zoo eenvoudig mogelijk; was dit niet het geval, dan zou de storm- en regenschade niet onaanzienlijk hooger zijn.

Een ware plaag heerscht in de gebouwen, zooals in de dorpen als daarbuiten, tengevolge van de aanwezigheid van een ontelbaar aantal veldmuizen. Deze dieren verkiezen 's winters de warme gebouwen boven het open veld en kunnen practisch niet geweerd worden.

III. Bebossching en beplanting.

Het droge weer werkte ongunstig op den groei. Vooral de jongste beplantingen hadden hiervan te lijden, mede doordat plaatselijk sterke zoutopstijging plaats vond.

Kweekerij. De in de kweekerij te Middenmeer staande plantsoenen hebben zich goed ontwikkeld. Te Robbenoord werd veel schade aangericht door den storm, welke eind Juni woedde. Een deel der jonge elzen en eschdoorns werd geheel vernield, terwijl in den groei van alle plantsoenen een sterke terugslag optrad.

Van de populierstekken sloeg een deel wegens te weinig neerslag niet aan. De aangeslagen stekken ontwikkelden zich overigens zeer goed.

Het opkomen en de groei van de uitgezaaide zelfgewonnen boomzaden was zeer bevredigend. Ook de verspeende plantsoenen, verkregen uit het in het vorige jaar uitgezaaide zaad, ontwikkelden zich krachtig, terwijl geen uitvallers werden opgemerkt.

Robbenoord. In de jonge beplantingen werd door droogte en plaatselijke zoutopstijging eenige sterfte veroorzaakt, voornamelijk op de kavels L. 4—5—43 en 46.

De oudere beplantingen ontwikkelden zich goed. Van de in het voorjaar door nachtvorst veroorzaakte schade herstelden zij zich in den zomer geheel.

Door het opsnoeien van elsen moest in verschillende beplantingen beschadiging en onderdrukking van de hoofdhoutsoorten worden voorkomen.

Op de kavels L. 3—4 en 5 werd in het voorjaar begonnen met dunnen. Het uitgekapte elzenhout werd direct opgebonden en weggevoerd voor gebruik bij drainage. Deze dunning wordt voortgezet; de daaruit verkregen hoeveelheid takkenbossen zal in het volgende verslag worden opgegeven.

De op de kavels E. 101—102—103—110 en F. 2 uitgezette tamme kastanje, haagbeuk, eschdoorn en populier zijn zeer goed aangeslagen en vertoonen een goeden groei.

De bestrijding van gras- en onkruidgroei door schoffelen en plaggen geschiedde grootendeels in werkverschaffing en leverde geen moeilijkheden op.

De bezaaiing met gele lupinen, serradella en hoppersgaf gaf een matig gewas.

Wegen, kanalen, tochten, enz. De jonge beplantingen hebben zich goed ontwikkeld, behalve die op de z.g. zomerkade langs den Grootweg in Sectie C en D en op den kanaalberm langs den Medemblikkersluisweg in Sectie H. Tengevolge van sterfte door droogte is de stand hier matig tot slecht.

De oudere beplantingen ontwikkelden zich goed. Met het dunnen en snoeien werd in deze beplantingen een aanvang gemaakt.

In verband met uit te voeren baggerwerken werd de beplanting langs de Noordzijde van de Dolfijntocht afgekapt. Het afkomende hout, 1500 takkenbossen, werd door de Waterbouwkundige Afdeeling gebruikt.

Het schoffelen en plaggen werd grootendeels in werkverschaffing uitgevoerd. Daar niet altijd voldoende werkloozen beschikbaar waren, werd een deel met eigen personeel geschouffeld.

Dorpen, boerderijen, enz. De dorpsbeplantingen ontwikkelden zich bevredigend. Het onderhoud werd grootendeels met eigen personeel uitgevoerd.

De beplanting op de Terp werd gedund, hetgeen bestond uit het plaatselijk geheel of gedeeltelijk weggakken van den elsen.

Behoudens op enkele erven langs den Waardweg in Sectie A en B, groeiden de beplantingen op de erven van boerderijen goed.

De bestrijding van gras- en onkruidgroei, welke hier voor rekening van de bewoners is, werd op een enkele uitzondering na, goed uitgevoerd.

Door onachtzaamheid bij het verbranden van kaf werd op één plaats schade aangericht.

Opmerkingen. In het najaar werden wederom boomzaden verzameld, voornamelijk van vlier, prunus serotina, gewone lijsterbes en eschdoorn. Sorbus intermedia gaf dit jaar geen zaad.

De beschadiging door het elzenhaantje en het spanrupsje was dit jaar niet ernstiger dan in het vorige jaar.

Meeldauw op eik trad sterk op.

In de pinusbeplanting werd de dennenlotrups (*Retinia Buoliana*) waargenomen.

Met de samenstelling van een bestandslegger van alle beplantingen in den polder is een aanvang gemaakt.

IV. Landmeetkundige Dienst.

In de afgelopen periode zijn de werkzaamheden te velde geregeld voortgezet; deze omvatten inmeting en kadastrale toepassing van een aantal erfpachtsperceelen, verdeeld over de drie kernen, benevens de inmeting der op 1 November j.l. uitgegeven boerderijen. Een aanvang is gemaakt met het inmeten van de kavels, waarop kleinere bedrijven zullen worden gevormd, tegelijk met de kavels, die in November 1939 zullen worden uitgegeven. Deze inmetingen kwamen nagenoeg gereed en zullen zoo spoedig mogelijk worden voortgezet, met het oog op het verstrekken der kavelgrootten en kaartjes, benoodigd voor het ontwerpen der nog te stichten boerderijen.

In totaal zijn verstrekt 74 kaartjes op de schaal van 1 à 5000 van perceelen, gelegen in de Secties C, D, E, F, G, I en M met een totaal oppervlak van 2472.91.30 ha. Afzonderlijk zijn de grootten verstrekt van 17 perceelen in Sectie F met een totaal oppervlak van 302.53.40 ha en van 7 perceelen in Sectie L, samen groot 153.63.60 ha.

De voorbereiding van de definitieve kadastrale toepassing van de terreinen, buiten de kernen gelegen, vond geregeld voortgang.

4. WATERBOUWKUNDIGE AFDEELING.

I. Dijken en kaden.

Kade langs het Amstelmeerkanaal.

Het weder onder profiel brengen van de gedeelten dezer kade, die als gevolg van inklinking te laag geworden waren, kwam in de maand Augustus gereed.

II. Wegen.

A. Aanleg van nieuwe, en verbreding van bestaande wegvakken.

a. Wijziging en verbreding van de verharding van den Alkmaarsche weg.

Het werk werd door den aannemer met voortvarendheid voortgezet en ten einde gebracht, zoodat het mogelijk was reeds in November den weg weder voor het doorgaand verkeer open te stellen.

b. Wijziging en verbreding van de verharding van den Schagerweg tusschen Middenmeer en den Westerterpweg (bestek n°. W. 22.)

Op 10 Augustus 1938 werd openbaar aanbesteed het bestek n°. W. 22, waarin wordt geregeld het vervangen van de oude $3\frac{1}{2}$ m breede klinkerbestrating van den Schagerweg in Sectie G door een gewalsten verharding breed $5\frac{1}{2}$ m. Daarbij wordt tegelijk het tracé aan de zijde van Middenmeer herzien, waardoor een belangrijke verbetering tot stand zal komen in de verbinding voor het doorgaand verkeer, komende van het Noordhollandsch kanaal en Schagen, en gaande langs Kolhorn en benoorden langs Middenmeer naar het aansluitingspunt bij den Rijksweg Amsterdam—Wieringen nabij de Terp. De wijziging van het tracé van den Schagerweg nabij Middenmeer brengt mede het aanleggen van een nieuw wegvak lang ± 1650 m¹ op een daarvoor ter beschikking gehouden strook grond.

De wegfundeering wordt uitgevoerd in gebroken stortsteen en Limburgsche steen, op dezelfde wijze als voor het werk aan den Alkmaarsche weg werd voorgeschreven (zie *Driemaandelijksch Bericht* van Juli 1938 blz. 91—92).

In verband met de omstandigheid, dat het werk vrij laat in het seizoen zou gereedkomen, is het maken van een gewalste dek- en slijtlaag niet in het bestek opgenomen: het was de bedoeling deze aangelegenheid nader te regelen zoodra het mogelijk zou zijn te overzien hoe het verloop der werkzaamheden aan de fundeering zou zijn.

De uitvoering van het bestek n°. W. 22 werd opgedragen aan de laagste inschrijfster, P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V., te Alkmaar, voor f 17,895,—.

Gedurende de vrij kort gestelde uitvoeringsperiode werd, als gevolg van slechte weersomstandigheden, veel vertraging ondervonden. Het was daardoor niet meer mogelijk, nog in 1938 met het uitvoeren van

gewalste dek- en slijtlagen op de gereedgekomen fundeering te beginnen. Slechts werd — als meer werk — aan den aannemer opgedragen, op een klein gedeelte van het werk (een vakje lang $\pm 200 \text{ m}^1$ van den Westerterpweg met aansluiting Schagerweg) een tusschenlaag van teerslakken en een slijtlaag van koudasfalt (Vianeba) te walsen. Voorts werd door de directie in eigen beheer uitgevoerd het maken van oppervlaktebehandeling op het weggedeelte tusschen de aansluiting bij den Westerterpweg en die bij het niet omgelegde gedeelte, aan de zijde van Middenmeer. Bij deze oppervlaktebehandeling, die onmiddellijk op het afgewalste wegdek van Limburgsche steen werd uitgevoerd, werd per m^2 verwerkt 2 kg shelspra, terwijl als afstrooimateriaal gebruikt werd fijne grind (een 1 cm dikke laag).

De openstelling van het op deze wijze voorloopig afgewerkte wegvak geschiedde op 25 December 1938.

De openstelling van het op nieuwe wegbaan aangelegde gedeelte zal, na het aanbrengen van een dek- en slijtlaag op de thans gereedgekomen fundeering, in 1939 geschieden.

c. Leveringen van Limburgsche steen, en ervaringen met dit materiaal opgedaan.

Met den Grondstoffenhandel Wolters & Co., te Utrecht werd, naast het reeds vroeger vermelde leveringscontract, een tweede overeenkomst gesloten, thans voor de levering van de Limburgsche steen benodigd voor het werk aan den Schagerweg. De leveringen volgens beide contracten werden voltooid.

Daar de Limburgsche steen een nieuw materiaal is, dat bij de thans uitgevoerde werken voor het eerst op deze schaal werd toegepast, werd nauwkeurig aanteekening gehouden van al wat op de verwerking betrekking had, terwijl met den Directeur van het Rijkswegenbouwlaboratorium overleg plaats had omtrent het vaststellen van voorschriften voor de verwerking bij verdere toepassingen op Rijkswerken.

De bij het uitvoeren van de werken aan den Alkmaarsche weg en den Schagerweg verkregen ervaring leidt tot een gunstige beoordeeling van het materiaal. Niettegenstaande de omstandigheid, dat de Limburgsche steen, zooals ze wordt aangevoerd, zeer weinig homogeen in samenstelling is, bleek het mogelijk van dit materiaal lagen ter dikte van 0,15 à 0,25 m te walsen, die na eenig opstijven grooten samenhang vertoonen. Het oppervlak kan, wanneer met vooraf uitgesorteerd fijn materiaal wordt uitgevuld, onder sproeien met water zeer zuiver onder profiel worden afgewalst.

Bij slappen of modderigen ondergrond kan een paklaag van gebroken steen niet worden gemist.

B. Maken van slijtlagen op bestaande wegdekken.

In het *Driemaandelijksch Bericht* van Januari 1938 wordt, op blz. 86—87, een uiteenzetting gegeven betreffende hetgeen beoogd wordt met het maken van slijtlagen van koudasfalt op bestaande gewalste wegdekken.

In het kort moge in herinnering worden gebracht, dat het hier betreft wegen, voor welke een verbreding der verharding in afzienbaren tijd niet wordt overwogen; het aanbrengen van een slijtlaag van meer weerstand biedend materiaal dan de vroeger verwerkte teerslakken of teersteenslag, maakt besparing op de onderhoudskosten mogelijk en verschaft tevens gelegenheid, het wegdek opnieuw onder profiel te brengen.

Ter voortzetting van het in 1937 aangevangen werk werd met het Aannemersbedrijf J. Ooms Pzn., te Avenhorn een onderhandsche overeenkomst gesloten, volgens welke slijtlagen van koudasfalt werden aangelegd op:

a. een wegvak lang $\pm$ 1 km van den Slootweg in Sectie E, aansluitende bij den teen van den Noordelijken brugafrit van de brug over de Den Oeversche vaart te Slootdorp;

b. den Schelpenbolweg en den Klieverweg in Sectie E, tezamen lang $\pm$ 5200 m.

Het werk werd in de maanden Augustus en September uitgevoerd.

In de slijtlaag werd in het algemeen 40 kg koudasfalt per m² weggoppervlak verwerkt. Dit materiaal werd op den Schelpenbolweg en den Klieverweg in één laag ingewalst, terwijl op den Slootweg een onder- en een bovenlaag, bevattende respectievelijk 35 en 5 kg, werden aangebracht; in het bovenlaagmateriaal werd daarbij kwartsiet als mineraal aggregaat toegepast, ter verkrijging van een meer lichtgekleurd weggoppervlak.

Als vulmateriaal in sporen en kuilen werd teersteenslag verwerkt.

Waar noodig werd het oude wegdek eerst losgeploegd en geëgaliseerd, waarna dan een tusschenlaag van teersteenslag (60 kg per m²) en daarna de slijtlaag van koudasfalt werd aangebracht. Dit losploegen geschiedde op in totaal omstreeks $\frac{1}{3}$ gedeelte der lengte van den Schelpenbolweg, en op de geheele lengte van den Klieverweg. Op dezen laatste werden de hoeveelheden per m² te verwerken teersteenslag en koudasfalt verminderd tot resp. 50 en 30 kg.

Koprollagen van oude straatklinkers werden gesteld langs de kanten der verharding van den Slootweg, van den Klieverweg en op enkele gedeelten langs die van den Schelpenbolweg.

III. Waterwegen.

a. *Baggerwerk.*

1. *Oom-Kees-tocht en Kwelsloot in Sectie L.*

Ter verbetering van de afwatering van de in het Noordoostelijke deel van den polder, langs den Wieringermeerdijk, gelegen Sectie L, werd besloten tot het uitbaggeren van den Oom-Kees-tocht en van de z.g. Kwelsloot, welke laatste op $\pm$ 900 m afstand evenwijdig aan den dijk loopt. Deze tochten zullen daarna tevens voor kleine vaartuigen bereikbaar zijn; de te maken waterdiepte beneden polderpeil zal 1,30 m bedragen, evenals bij de normale tochten in de andere secties het geval is.

Op 16 Augustus 1938 werd een onderhandsche besteding gehouden voor het uitvoeren van dit baggerwerk, waarbij van de Kwelsloot zal worden onder profiel gebracht het gedeelte gelegen tusschen den Zeugweg en den Sluitgatweg. De uitvoering werd aan de laagste inschrijfster, P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V. te Alkmaar opgedragen. De aannemer zal, volgens de bepalingen der onderhandsche overeenkomst, bij de uitvoering gebruik maken van den aan het Rijk toebehoorenden vloeimolen; de gebaggerde specie zal op den wal gevloeid worden.

De omvang van het te verzetten kubiek baggergrond bedraagt ruim 100 000 m³; de molen zal hiervoor een groot gedeelte van een jaar in bedrijf zijn.

Het uitbaggeren van den Oom-Kees-tocht kwam gereed; de molen is thans goed gevorderd met het baggeren der eerste snede in de Noordelijke helft van de Kwelsloot.

2. *Westertertocht.*

De Westertertocht, in Afdeeling III (Sectie F), waarin na de verlaging van het polderpeil slechts zeer weinig water stond, werd weder onder profiel gebracht, waartoe de molen van den aannemer v. d. RIJT te werk gesteld werd.

b. *Loswal aan de Westfriesche vaart nabij de Hoornsche brug.*

In verband met de toeneming van de bietencultuur in het Zuiden van den polder, i.e. voornamelijk die in Sectie H, werd behoefte

gevoeld aan een los- en laadgelegenheid aan de Westfriesche vaart, in de nabijheid van een aan den Medemblikkersluisweg gestichte weegbrug.

Uitgevoerd werd een kade met een nuttige lengte van 40 m, bestaande uit een verankerde ijzeren damwand met aansluitende vleugels, een bestrating op het achtergelegen terrein, verbindingen met de bestrating van den Medemblikkersluisweg en voorts de noodige bolders e. d.

Het werk werd openbaar aanbesteed op 26 Juli 1938 (bestek n°. W. 20) en opgedragen aan de laagste inschrijfster P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V., te Alkmaar, voor f 4538. In dit bedrag is niet begrepen de aankoopwaarde van de ijzeren damplaten, gordingen en ankerstaven, welke den aannemer van Rijkswegen ter beschikking gesteld werden. Het uit te voeren bestratingswerk aan kade en aansluitingen kon eerst na de besteding worden gedetailleerd: het is als meer werk aan den aannemer opgedragen en het is dus evenmin in de aannemingsom begrepen.

De kade kon in November in gebruik genomen worden.

IV. Bruggen.

Bouw vaste brug over den Oom-Kees-tocht.

De afstroming van het water van den Oom-Kees-tocht en de daarachter gelegen Kwelsloot naar de Hooge Kwelvaart geschiedde tot nu toe door een duiker onder den Oosterkwelweg, bestaande uit drie naast elkaar gelegen riolen.

In verband met de uitvoering van het hiervóór onder III-a-1 vermelde baggerwerk in den Oom-Kees-tocht en de Kwelsloot, en het voornemen, deze tochten voor kleine vaartuigen bereikbaar te houden, diende de duiker in den Oosterkwelweg door een vaste brug te worden vervangen.

De besteding van dit werk had plaats op 2 Augustus 1938 volgens het bestek n°. W. 21; de uitvoering werd opgedragen aan den laagsten inschrijver G. Hulsebosch te Bloemendaal voor f 7999.

Het werk kwam in December 1938 gereed. De brug is uitgevoerd in gewapend beton; ze heeft drie overspanningen elk met een spanwijdte van 8 m, gerekend tusschen de middens van de beide middenpijlers en de oeverpijlers. De constructie komt verder in hoofdzaak overeen met die van reeds vroeger op overeenkomstige kruisingen in den polder uitgevoerde bruggen.

Het maken van de brugopritten en de daarop komende wegverharding is niet in het bestek n^o. W. 21 opgenomen. Het zal zoo spoedig mogelijk worden geregeld; de half December ingetreden vorstperiode heeft hier vertraging tengevolge gehad.

V. Onderhoud.

a. *Wegen.*

Aan herstraatwerk op de klinkerwegen werd uitgevoerd: in het eerste halfjaar van 1938 112 600 m², in het 2de halfjaar 18 600 m², totaal 131 200 m². Daarbij werd over totaal 7250 m¹ weglengte de bestaande 2½ m breede klinkerbestrating tot 3 m verbreed (gedeelten van Tusschenweg, Nieuw Almersdorperweg, Oostermiddenmeerweg en Westermiddenmeerweg); dit straatwerk is in de hierboven gegeven cijfers begrepen.

Ten behoeve van het onderhoud der gewalste wegen werd in 1938 oppervlaktebehandeling uitgevoerd op tezamen 26 000 m² wegdek. Daarvan werd 12 400 m² behandeld met Bristar B en granietsplit; 10 900 m² met Shelspra 3 en granietsplit; 1200 m² met Shelspra 3 en porfiersplit; en 1500 m² met Eshalite en granietsplit. In de zoeven vermelde 10 900 m², behandeld met Shelspra 3 en granietsplit, is begrepen een oppervlak groot 7300 m² van den Schagerweg tusschen Kolhorn en Middenmeer, waar de deklaag van koudasfalt beschadigd was (zie Driemaandelijksch Bericht van Juli 1938 blz. 94).

Buiten het in de vorige alinea gencemde vak van den Schagerweg behoefde op de in koudasfalt gewalste wegdekken geen oppervlaktebehandeling te worden uitgevoerd.

De hiervóór (onder II-A-b) vermelde behandeling van 13 000 m² afgewalste fundeering (Limburgsche steen) van den Schagerweg in Sectie G is in het totaalcijfer van 26 000 m² niet begrepen: dit werk kan niet tot het onderhoud gerekend worden.

b. *Waterwegen.*

Onderhoudsbaggerwerk werd verricht in den Waardtocht; het werk is nog niet gereed.

Met het opnemen van steen van de oude kraagstukken (boordvoorzieningen) langs enkele kanalen en vaarten, daar waar deze steen thans geen dienst meer doet, werd nog voortgegaan. In totaal is in 1938 11 700 ton steen opgenomen. Nadat in 1938, van nog

aanwezige depôts en van de nieuw opgenomen steen tezamen, is verwerkt 8800 ton aan wegfundeeringen en 500 ton aan bestorting van den Amstelmeerdijk, is aan het einde van het jaar nog 4750 ton in depôts beschikbaar.

Bij de Waardbrug werd een zware remstoel geheid, daar reeds herhaaldelijk lichte aanvaringen van de brug hadden plaatsgevonden als gevolg van onvoldoende geleiding der schepen bij krachtigen wind uit een bepaalden hoek.

c. *Gemalen.*

Leemans. Het aggregaat n°. I werd op 11 Juli, na het gereedkomen van de gewone jaarlijksche revisie en de tegelijk daarmede uitgevoerde, in het *Driemaandelijksch Bericht* van Juli 1938 vermelde, werkzaamheden weder in dienst gesteld.

De heugelstang-geleiding van de machineschuif (afsluiting van het perskanaal) van aggregaat II geraakte defect. De noodige vervanging van onderdeelen werd uitgevoerd zonder dat het bedrijf stagnatie ondervond.

De Kromhoutmotor der reserve-installatie voor de stroomvoorziening werd gereviseerd en was in verband daarmede gedurende enkele weken buiten bedrijf.

d. *Onderhoudsregeling voor het jaar 1939.*

Voor het onderhoud van de waterbouwkundige werken gedurende het jaar 1939 werden drie bestekken opgemaakt, en wel:

1°. bestek n°. W. 23, voor het onderhoud van de werken in het Westelijke en Noordelijke gedeelte van den polder en van de werken van den Amstelmeerboezem ten Zuiden van de brug te van Ewijksluis;

2°. bestek n°. W. 24, voor het onderhoud van de werken in het Oostelijke en Zuidelijke gedeelte van den polder, van het Overlederkanaal c.a. te Medemblik en van het gemaaltje van den Proefpolder nabij Andijk;

3°. bestek n°. W. 25, voor het onderhoud van den Wieringermeerdijk en van den dijk van den Proefpolder nabij Andijk.

De besteding van de drie bestekken werd gehouden op 20 December.

Het bestek n°. W. 23 werd gegund aan den laagsten inschrijver, C. de Wit te Alkmaar voor een bedrag van f 42 465.

De uitvoering van het werk, omschreven in het bestek n°. W. 24, werd opgedragen aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N.V. te Alkmaar voor het bedrag van haar inschrijving ad f 37 700. In verband met een onopzettelijke onregelmatigheid in het inschrijvingsbiljet kon gunning op dit biljet niet plaatshebben; voor de uitvoering van het werk werd een onderhandsche overeenkomst gesloten.

Het onderhoudswerk aan den Wieringermeerdijk en den Proefpolderdijk, volgens bestek n°. W. 25, werd voor een bedrag van f 12 300 opgedragen aan P. Daalder's Aannemersbedrijf N. V., te Alkmaar, die ook voor dit bestek het laagst had ingeschreven.

Met het Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier werd een onderhandsche overeenkomst gesloten, waarin wordt geregeld:

1°. het leveren van $\pm$ 8000 ton stortsteen en het verwerken daarvan op de waterbermen van den Wieringermeerdijk en den Proefpolderdijk;

2°. het leveren van $\pm$ 600 ton basaltzuilen, bestemd om op rekening van het onderhoudsbestek aan de steenglooïngen van Wieringermeerdijk en Proefpolderdijk verwerkt te worden, en

3°. het uitvoeren van enkele kleinere leveringen en werkzaamheden.

De hierboven omschreven regeling van den onderhoudsdienst voor 1939 komt in hoofdzaak overeen met die, welke in 1938 heeft gegolden.

Het snijden, tot bossen binden en opslaan van het riet der bermen van kanalen, vaarten en tochten, wordt in de bestekken nrs. W. 23 en 24 anders omschreven dan de vorige jaren het geval was. Werden tot nu toe deze werkzaamheden meest in aangenomen werk verricht, en hetzij op staat van meer werk, hetzij uit de posten arbeidsloon verrekend, thans zal verrekening plaats hebben op de hoeveelheid geoogst riet. Uiteraard geeft de directie daarbij aan, van welke bermen het riet moet worden gesneden, en waar zulks wegens onvoldoende rietbestand of beschadiging van het gewas niet behoeft te geschieden. De verrekenprijs voor het snijden, binden, vervoeren en opslaan in groote klampen wordt, naar aanleiding van de in vorige jaren opgedane ervaringen, gesteld op f 4,50 per voer van 60 bos. Het verder van onkruid zuiveren van de kanaalbermen wordt daarna verrekend tegen dooréén f 6,50 per km boordlengte; in dezen prijs is verzamelen en verbranden van het gemaaide gewas begrepen.

Voor het riet van de rietvelden in het Amstelmeer geldt een overeenkomstige regeling.

In het bestek n^o. W. 25 (Wieringermeerdijk en Proefpolderdijk) is, in tegenstelling met dat over 1938, weder opgenomen het inbetonneeren van enkele vakken bloksteenglooïing van den Wieringermeerdijk.

VI. Beheer.

a. *Publiekrechtelijke vergunningen.*

Door den Minister van Waterstaat werd, naar aanleiding van een door ons ingediend voorstel, aan de Gemeente Medemblik vergunning verleend tot het hebben en gebruiken van een beschoeiing langs den Noordelijken oever van het Overlekerkanaal, en het uitvoeren van enkele werkzaamheden in een smalle, achter deze beschoeiing gelegen strook Rijksgrond.

Wij verleenden, op grond van de machtiging van den Minister van Waterstaat dd. 18 Februari 1938 La F, Afdeling Waterstaatsrecht, een aantal vergunningen, en wel:

1°. een vergunning aan het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noordholland, voor het leggen van buizen in den bij ons in beheer zijnden Schagerweg in den Waardpolder;

2°. 4 vergunningen tot het stellen en houden van vaste visch-tuigen aan het buitenbeloop van den Wieringermeerdijk;

3°. 19 vergunningen tot het ligplaats nemen met een woonschip in de onder ons beheer staande wateren;

4°. 3 vergunningen tot het opslaan en vervoeren van bouwmaterialen;

5°. 5 vergunningen tot het beweiden van gedeelten van den Wieringermeerdijk;

6°. 4 vergunningen tot het plaatsen en gebruiken van trechters tot het laden van bouwmaterialen;

7°. 1 vergunning tot het hebben en gebruiken van een buisleiding ten behoeve van het hevelen van water uit het IJsselmeer voor veedrenking;

8°. 26 vergunningen tot het maken en gebruiken van tijdelijke uitwegen;

9°. 7 vergunningen tot het uitvoeren van werken in/op Rijksgrond en -water;

10°. 2 vergunningen tot het hebben en gebruiken van resp. een bovengrondsche leiding en kabels voor radiodistributie;

11°. 1 vergunning tot het hebben en gebruiken van een steiger in een Rijkskanaal;

12°. 1 vergunning tot het hebben en gebruiken van drie keten op een berm van een Rijksweg;

13°. 1 vergunning tot het oprichten van twee werkloodsen op Rijksweg- en -kanaalbermen en het in gebruik nemen van werkerrein nabij deze loodsen;

14°. 186 vergunningen tot het laden en lossen van landbouwproducten en -benodigdheden aan oevers van Rijkskanalen;

15°. 1 vergunning tot het ligplaats nemen met een motorboot in de onder ons beheer staande wateren, en

16°. 1 vergunning tot het hebben van een sterkstroomlijn met hooge spanning en van een zwakstroomlijn onder een Rijksweg.

Ingetrokken werden de volgende publiekrechtelijke vergunningen:

- a. 1 vergunning als genoemd onder 2°;
- b. 2 vergunningen „ „ „ 3°;
- c. 1 vergunning „ „ „ 4°;
- d. 2 vergunningen „ „ „ 8°;
- e. 1 vergunning „ „ „ 12°;
- f. 9 vergunningen „ „ „ 14°, en
- g. 1 vergunning tot het stellen en houden van vaste vischtuigen aan het buitenbehoop van den dijk van den proefpolder te Andijk.

Verlengd werden de volgende publiekrechtelijke vergunningen:

- A. 6 vergunningen als genoemd onder 3°;
- B. 1 vergunning „ „ „ 4°;
- C. 2 vergunningen „ „ „ 6°;
- D. 1 vergunning „ „ „ 8°;
- E. 1 vergunning „ „ „ 11°, en
- F. 2 vergunningen tot het laden en lossen van tuinbouwproducten aan een der oevers van het Overlekerkanaal te Medemblik.

b. *Wegen.*

1. *Tijdelijke afsluiting van wegen, op grond van art. 10bis van het Motor- en Rijwielreglement.*

In verband met de uitvoering der hierboven besproken werken aan den Alkmaarsche weg en den Schagerweg, en den bouw van de vaste brug over den Oom-Kees-tocht, moesten tijdelijk voor doorgaand verkeer worden afgesloten:

de Alkmaarsche weg, tusschen het Zuidelijk einde en den Kolhornweg;

de Groetweg, tusschen het Zuidelijk einde en den Oudelandeweg;

de Schagerweg, tusschen de brug n°. 25 over de Praamtocht en den Westerterpweg;
de Oosterkwelweg.

Aan het eind der verslagperiode is nog slechts op den Oosterkwelweg het doorgaand verkeer gestremd.

2. *Verkeerstelling.*

Een verkeerstelling werd gehouden op 7 September 1938.

3. *Aanleg buizenet Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noordholland.*

De aanleg van het buizenet c.a., ontworpen voor de drinkwatervoorziening van den polder buiten de drie dorpen, kwam op een klein gedeelte na gereed. De plaats der te leggen buizen in het dwarsprofiel van elk wegvak, de wijze van bevestiging aan bruggen, en de verder voor de uitvoering noodige voorschriften werden door ons vastgesteld.

4. *Aanleg 3 K V-kabelnet c. a. Provinciaal Electriciteitsbedrijf van Noordholland.*

In vrijwel alle wegen werd het leggen van de 3 K V-kabels der detail-electriciteitsvoorziening voltooid. De meeste der 58 schakelkasten werden op de daarvoor aangewezen plaatsen opgesteld. Enkele 10 K V- en telefoonkabels, tot het plan behoorende, werden gelegd, terwijl een tweetal H.S.-gebouwtjes, waarvan één op een wegperceel staande, werden gebouwd.

5. *Aanleg telefoongeleidingen Staatsbedrijf der P.T.T.*

Ten behoeve van het maken van een aantal telefoonaansluitingen werd aan het Staatsbedrijf der P.T.T. aanwijzing gegeven van de plaats voor de in verschillende wegvakken te leggen kabels en voor de te plaatsen palenrijen.

6. *Overdracht van Rijksweg n°. 7 aan den Rijkswaterstaat.*

In het *Driemaandelijksch Bericht* van Juli 1938 werd reeds medegedeeld, dat in beginsel was goedgekeurd het overdragen van het weggebied van Rijksweg n°. 7 (Amsterdam—Wieringen), voorzoover binnen de Wieringermeer gelegen, door ons aan den Rijkswaterstaat.

Een voorstel, tot regeling van verschillende details, op deze overdracht betrekking hebbende, werd door den Rijkswaterstaatsdienst

en onzen dienst in onderling overleg opgemaakt en door de Ministers van Waterstaat en van Financiën goedgekeurd, waarna de ondertekening van het proces-verbaal van overdracht op 23 December 1938 kon plaats hebben.

Het overgedragen gebied omvat alle terreinen noodig voor den aanleg van den toekomstigen snelverkeersweg, met aansluitingen, parallelwegen, overbruggingen enz., een en ander overeenkomstig het door den Minister van Waterstaat goedgekeurde ontwerp, terwijl tevens enkele overhoeken werden overgedragen.

Een gedeelte van het weggebied zal voorloopig nog niet door de in eersten aanleg te maken werken in beslag genomen worden, zoodat deze terreinen, waarvan de begrenzing reeds met voldoende nauwkeurigheid is uitgezet, voorshands nog in cultuur zullen kunnen blijven.

Terzake van de overdracht zal een overschrijving plaats hebben van een bedrag groot f 175 000 van het Verkeersfonds naar het Zuiderzeefonds. Dit bedrag is berekend naar rato van de oppervlakte van het overgedragen terrein (verminderd met het terrein dat voor een normalen polderweg noodig zou zijn); in mindering wordt gebracht een bedrag voor het gekapitaliseerde jaarlijksche onderhoud van $\pm$ 18 km² aan de Wieringermeer optrokken weglengte, terwijl voorts enkele minder belangrijke financieele consequenties van de overdracht in het bedrag van f 175 000 zijn verdisconteerd.

Na de vaststelling van de juiste oppervlakte van het Rijksweggebied, d.w.z. na het uitzetten op het terrein en het inmeten door den Landmeter van het Kadaster, zal op het bedrag van f 175 000 nog verrekening plaats hebben. Daarbij zal, uitgaande van de voorloopig voor de oppervlakte van het Rijksweggebied aangenomen grootte van 184 ha, per ha een bedrag van f 2500 worden bijbetaald of wel teruggeboekt.

De overeengekomen en goedgekeurde regeling omschrijft voorts de bevoegdheden en verplichtingen van den Rijkswaterstaat en van de Wieringermeer voor een aantal gevallen waarin deze vaststelling wenschelijk werd geacht, zooals ten aanzien van het onderhoud van vaarten en tochten die het Rijksweggebied kruisen, de doorstrotingsprofielen en doorvaartafmetingen van duikers en bruggen, e.d.m.

De Rijkswaterstaat neemt in het algemeen de op het Rijksweggebied betrekking hebbende regelingen en verplichtingen over, voor enkele afzonderlijk omschreven gevallen zal nog een nadere verrekening plaats hebben.

Het onderhoud van de overgedragen wegvakken en de daarin gelegen kunstwerken zal nog, gedurende nader overeen te komen tijd, door ons worden uitgevoerd, doch de kosten er van zullen ten laste van den Rijkswaterstaat komen. Zoodra de Rijkswaterstaat met de uitvoering van werken binnen de Wieringermeer zal zijn aangevangen, en dus door dezen dienst ter plaatse over personeel en aannemers zal kunnen worden beschikt, zal het onderhoudswerk rechtstreeks vanwege den Rijkswaterstaat kunnen geschieden.

c. *Waterwegen.*

Het P.W.N. legde acht zinkers, waarvan één in het Waardkanaal en de overige in verschillende vaarten binnen de Wieringermeer.

Het P.E.N. legde op een achttal plaatsen, alle binnen de Wieringermeer gelegen, waterkabels.

Het Staatsbedrijf der P.T.T. tenslotte legde drie waterkabels, waarvan één in het Waardkanaal en de beide andere binnen den polder, in de Westfriesche vaart.

De details betreffende de ligging van deze zinkers en kabels en die betreffende de uitvoering der werken werden vanwege onzen dienst vastgesteld resp. goedgekeurd.

II. GEMEENTELIJKE AFDEELING.

I. HET BESTUUR.

Reglement van orde; instructies. Door de bestuurscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 28 December 1937 n°. 19, werden op 3 Januari 1938 vastgesteld een reglement voor hare vergaderingen, alsmede instructies voor den secretaris en den ontvanger.

Aanwijzing gemeentehuis. Bij besluit van de bestuurscommissie van 3 Januari 1938, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noordholland bij besluit van 12 Januari 1938 n°. 247, werd tot Gemeentehuis aangewezen het gebouw Raadhuisstraat n°. 1 te Wieringerwerf, welk pand is gehuurd van het bouw bureau „de Wieringermeer”.

Verkiezingen. De leden van de bestuurscommissie worden niet gekozen door de bevolking, doch benoemd door de Kroon.

Voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van de leden der Provinciale Staten is „de Wieringermeer” bij verordening, vastgesteld door de bestuurscommissie op 22 December 1938, verdeeld in drie stemdistricten. De stemlokalen zijn krachtens dezelfde verordening respectievelijk gevestigd in de gymnastiekgebouwen te Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp.

Secretarie (personeel). Met ingang van 1 Januari 1938 zijn, overgenomen van de Wieringermeerdirectie, ter secretarie tewerk gesteld de heeren Mr. R. KOOIMAN, commies-redacteur, J. C. VOGELAAR, commies en A. N. WINKEL, klerk. Voorts waren gedurende het jaar 1938 ter secretarie werkzaam mej. J. DE GROOT, volontaire en de heer J. VISSERS, tijdelijk machineschrijver. Aan den heer J. C. VOGELAAR werd, in verband met zijn benoeming tot burgemeester van Baarland, met ingang van 15 November 1938 eervol ontslag verleend als ontvanger en ambtenaar van den Burgerlijken Stand. In de vacature was aan het eind van 1938 nog niet voorzien; in afwachting daarvan werd de heer P. BEEMSTERBOER als tijdelijk ambtenaar aangesteld.

Secretaris (inrichting). De inrichting van de secretarie-administratie, waarmede op 4 Januari 1938 een aanvang gemaakt werd, is reeds goed gevorderd. Voltooid zijn o.m. een persoons- en een woningregister voor de bevolkings-administratie, de dienstplicht-registers en de mobilisatie-administratie. De militaire maatregelen,

waartoe de Regeering op 27 September 1938 in verband met den internationalen toestand besloot, konden dan ook vlot worden uitgevoerd. Eveneens was het mogelijk de kiezerslijst, door incorporatie op de persoonskaarten, tijdig gereed te maken.

De archief-administratie en -ordering geschieden aan de hand van het registratuurstelsel der vereeniging van Nederlandsche gemeenten.

II. BEVOLKING.

Aantal inwoners op 1 Januari 1938. Op voorstel van het dagelijksch bestuur werd het getal inwoners op 1 Januari 1938, bij besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland dd. 23 Februari 1938, vastgesteld op 3521, t.w. 1969 mannen en 1552 vrouwen.

Van deze inwoners waren vóór 1 Januari 1938 gemeentelijk ingedeeld bij:

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Medemblik	1335	1161	2496
Wieringen	479	332	811
Barsingerhorn.	136	46	182
Winkel	13	8	21
Anna Paulowna	6	5	11
	1969	1552	3521

Loop der bevolking. De loop der bevolking is weergegeven op den als bijlage aangehechten staat.

Bureau Burgerlijke Stand. Op 3 Januari 1938 werden door de bestuurscommissie vastgesteld verordeningen, regelende de verdeling der werkzaamheden tusschen de ambtenaren van den Burgerlijken Stand en de uren van openstelling van de bureaux van den Burgerlijken Stand.

Huwelijken. Het aantal voltrokken huwelijken bedroeg 19, waarvan 7 tusschen bewoners van het Joodsche werkdorp.

III. GRONDGEBIED EN EIGENDOMMEN.

Oppervlakte. De oppervlakte van de Wieringermeer bedraagt volgens de laatst gehouden opmeting 21001.85.65 ha.

Eigendommen. Ingevolge het bepaalde bij art. 29 van de Wieringermeerwet van 31 Mei 1937 (*Stbl.* n°. 521) zullen door de Kroon, op voordracht van de Ministers van Waterstaat, van Binnenlandsche Zaken en van Financiën, de Staatseigendommen worden aangewezen, welke in eigendom aan het openbaar lichaam „de Wieringermeer” worden overgedragen en de voorwaarden worden bepaald, waaronder en het tijdstip waarop deze eigendommen overgaan. Aan den Minister van Waterstaat zal daaromtrent een voorstel worden gedaan door de Wieringermeerdirectie, na overleg met de bestuurscommissie. Met de onderhandelingen is een aanvang gemaakt.

IV. FINANCIËN.

Algemeene opmerkingen. Krachtens het bepaalde bij de artt. 21 en 22 van de Wieringermeerwet van 31 Mei 1937 (*Stbl.* n°. 521) zijn op „de Wieringermeer” niet van toepassing art. 3 der wet van 15 Juli 1929 (*Stbl.* n°. 388), regelende de financieele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten en de wet van 4 Maart 1935 (*Stbl.* n°. 76) houdende voorzieningen ter zake van gemeentelijke kosten van werkloosheidszorg. Als gevolg daarvan ontvangt „de Wieringermeer” geen uitkeeringen uit het Gemeentefonds en het Werkloosheidssubsidiefonds. Daartegenover staat, dat de hoofdsom der gemeentefondsbelasting niet komt ten bate van het gemeentefonds, doch van „de Wieringermeer”, terwijl bovendien het Rijk op de vermogensbelasting 50 bijzondere opcenten ten bate van „de Wieringermeer” heft. De aldus getroffen regeling is oorzaak, dat tusschen „de Wieringermeer” en normale gemeenten de volgende verschillen en overeenkomst op belastinggebied bestaan.

Omschrijving der belasting.	Aandeel gemeenten.	Aandeel „de Wieringermeer”.
Hoofdsom gemeentefondsbelasting .	nihil	100 %
„ grondbelasting (gebouwd) .	35 %	75 %
„ „ (ongebouwd)	50 %	75 %
„ personeele belasting (1e t/m 3e grondslag) . .	20 %	100 %
„ personeele belasting (4e t/m 7e grondslag) . .	100 %	100 %

Omschrijving der opcenten.	Hoogst mogelijke heffing in gemeenten.	Hoogst mogelijke heffing in „de Wieringermeer”.
Opcenten hoofdsom gemeentefondsbelasting	75	100
„ hoofdsom grondbelasting (gebouwd)	80	80
„ hoofdsom grondbelasting (ongebouwd)	20	20
„ hoofdsom personeele bel. .	niet gelimiteerd	niet gelimiteerd
„ hoofdsom dividend- en tantiëmebelasting	48	48
„ hoofdsom vermogensbel. .	38	100

Art. 20, vierde lid, der Wieringermeerwet bepaalt, dat, indien de Wieringermeer over eenig dienstjaar niet in staat is de uitgaven, voortvloeiende uit de gemeentelijke taak, door de gemeentelijke inkomsten te dekken, haar naar door de Kroon te stellen regelen een uitkeering ten laste van het Zuiderzeefonds wordt verstrekt.

De hierbedoelde regelen zijn vastgesteld bij Koninklijk besluit van 13 December 1938 (*Stbl.* n°. 386).

Comptabele administratie. Op grond van art. 20, derde lid der Wieringermeerwet, zijn bij Koninklijk besluit van 31 December 1937 (*Stbl.* n°. 389E) voorschriften vastgesteld betreffende de inrichting der begrooting en der rekening van inkomsten en uitgaven van het openbaar lichaam „de Wieringermeer” en betreffende de inrichting van de boekhouding van den ontvanger van dit lichaam en de daarbij behorende modellen.

Daartoe gemachtigd bij besluit van de bestuurscommissie dd. 22 Februari 1938, goedgekeurd bij besluit van Gedeputeerde Staten van Noordholland van 16 Maart 1938, werd door het dagelijksch bestuur het opnemen van de boeken en de kas van den ontvanger en het nazien der rekening opgedragen aan het Centraal Bureau voor Verificatie en Financiële adviezen der Vereniging van Nederlandsche Gemeenten.

Begrooting 1938. De begrooting der gemeentelijke inkomsten en uitgaven voor het dienstjaar 1938 werd door de bestuurscommissie vastgesteld op 14 April 1938 en goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 31 December 1938.

Op deze begrooting werden geraamd:

de gewone uitgaven op	f	83 977,—
„ „ ontvangsten op	„	53 977,—
<hr/>		
het nadeelig saldo van den gewonen dienst op . .	f	30 000,—
<hr/>		
de buitengewone ontvangsten op	f	176 750,—
„ „ uitgaven op	„	176 750,—
<hr/>		
het saldo van den kapitaaldienst		nihil

Tot het bedrag van het tekort op den gewonen dienst ad f 30 000,— werd een bijdrage ten laste van het Zuiderzeefonds verstrekt.

Begrooting 1939. De begrooting der gemeentelijke inkomsten en uitgaven voor het dienstjaar 1939 werd door de bestuurscommissie vastgesteld op 22 December 1938.

Op deze begrooting werden geraamd:

de gewone uitgaven op	f	99 688,—
„ „ ontvangsten op	„	86 188,—
<hr/>		
het nadeelig saldo van den gewonen dienst op . .	f	13,500,—
<hr/>		
de buitengewone ontvangsten op	f	162 600,—
„ „ uitgaven op	„	162 600,—
<hr/>		
het saldo van den kapitaaldienst op		nihil

Tot het bedrag van het tekort op den gewonen dienst ad f 13 500,— werd een bijdrage ten laste van het Zuiderzeefonds aangevraagd.

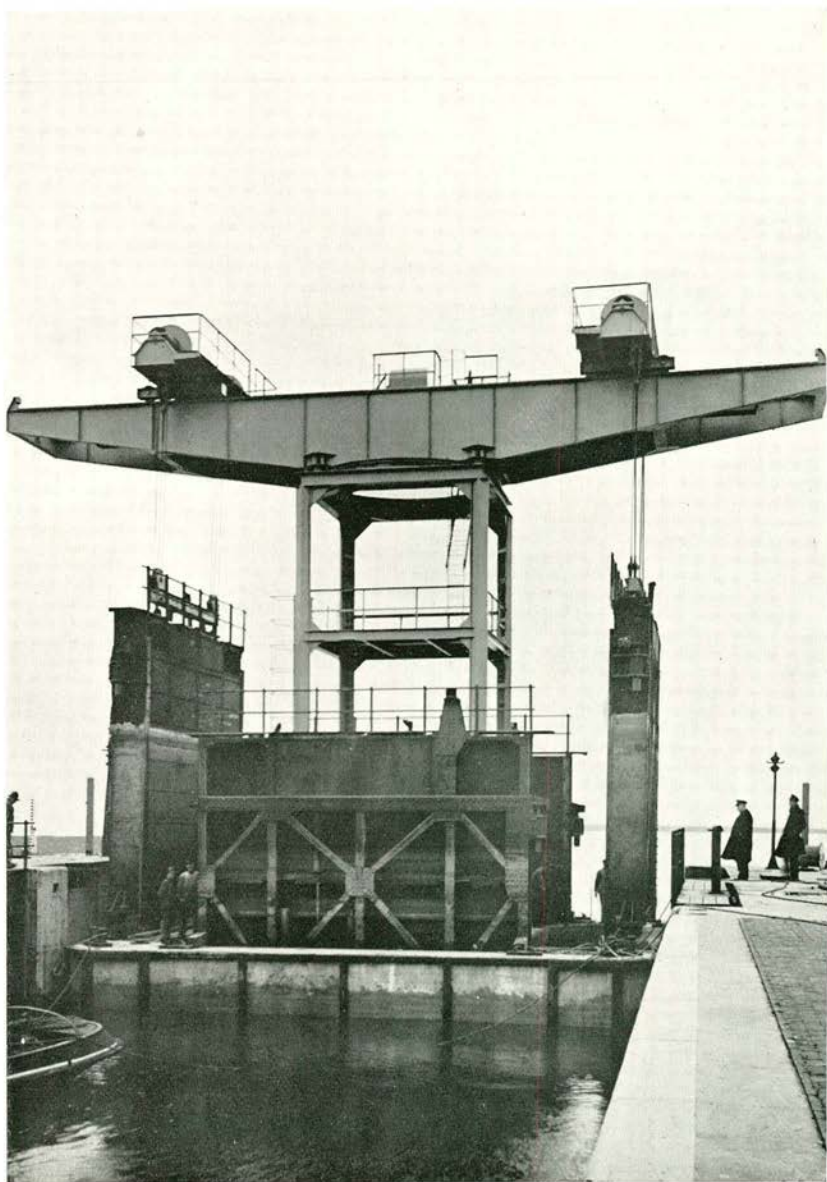
Belastingen. Ingevolge het bepaalde bij art. 21, tweede lid, der Wieringermeerwet, wordt ten laste van de inwoners van de Wieringermeer de hoofdsom der gemeentefondsbelasting geheven volgens regelen, geldende voor gemeenten der derde klasse.

Bij besluit van de bestuurscommissie van 3 Januari 1938, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 2 Maart 1938, is de Wieringermeer voor de heffing van de personeele belasting gerangschikt in de zevende klasse.

N°. 1. Voorloopige voorziening van de gaten in het binnenbeloop van den Afsluitdijk met zeilen en zandzakken.

(Foto Maaskant, Hippolytushoef.)

Nº. 2. Kraanponton met twee reserve deuren en twee juist gelichte deuren.
(Foto Maaskant, Hippolytushoef.)

N°. 3. Beplanting langs den Slootweg in de bocht bij den Wierweg.
(Foto Ir. Overdijkink.)

N°. 4. Beplanting op de begraafplaats te Middenmeer.
(Foto Ir. Overdijkink.)

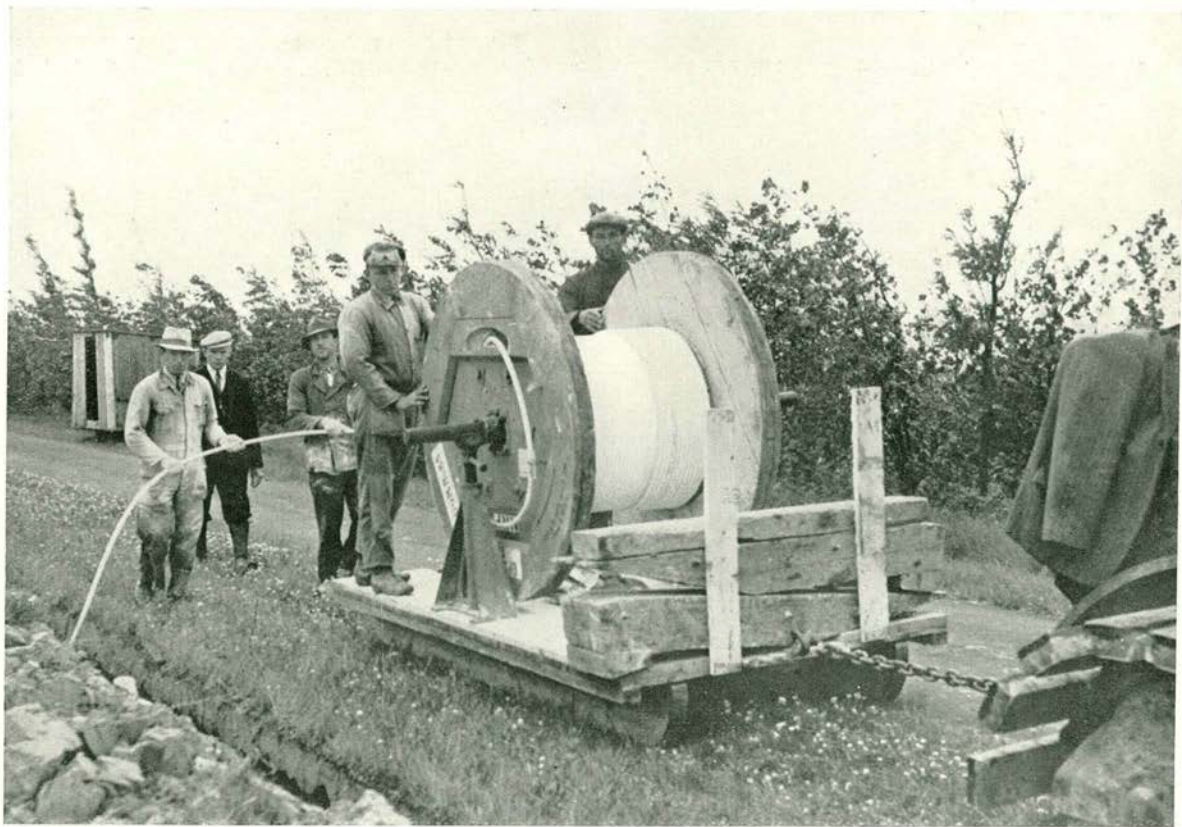
N°. 5. Erfbeplanting op akkerbouwboerderij (zie ook foto n°. 6 in drie-
maandelijksch bericht van Juli 1935).

(Foto Ir. Overdijkink.)

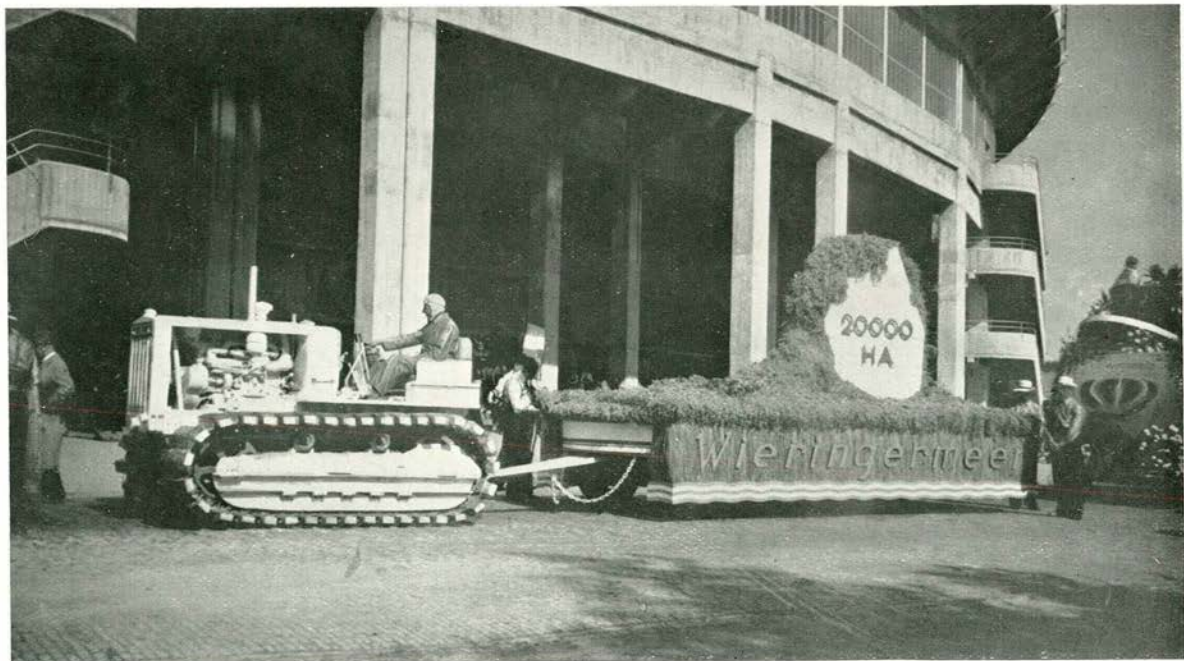

N°. 6. Erfbeplanting op een graslandbedrijf aan den Dolfijnweg.

(Foto Ir. Overdijkink.)

N°. 7. Aanleg van een kabelnet ter lengte van $\pm$ 240 km voor electriciteitsvoorziening van de Wieringermeer.
(Foto Marofilm.)

N°. 8. Praalwagen uit de Wieringermeer, gereed voor deelname aan het defilé voor H. M. de Koningin, in het stadion te Amsterdam op 10 September 1938.

In den loop van het jaar 1938 werden de volgende belastingverordeningen vastgesteld:

Omschrijving der verordening.	Dagteekening van het besluit der bestuurscommissie.	Dagteekening van de Koninklijke goedkeuring.
1. Heffing van 200 opcenten op de personeele belasting, 80 opcenten op de grondbelasting (gebouwd) en 20 opcenten op de grondbelasting (ongebouwd)	3 Januari 1938	2 Maart 1938
2. Heffing van een hondenbelasting	idem	14 Febr. 1938
3. Heffing van leges ter secretarie en van den burgerlijken stand . .	idem	idem
4. Heffing van besmettelijkeziektégelden	22 Februari 1938	4 April 1938
5. Heffing van vergunningsrecht	idem	idem
6. Heffing van verlofsrecht . .	idem	idem
7. Heffing van 50 opcenten op de vermogensbelasting en 100 opcenten op de gemeentefondsbelasting voor het belastingjaar 1938/'39	idem	14 April 1938
8. Heffing van reinigingsrechten	14 April 1938	18 Mei 1938
9. Heffing van een vermakelijkeidsbelasting	idem	idem
10. Heffing van begrafenisrechten	27 Sept. 1938	12 Nov. 1938
11. Heffing van schoolgeld . . .	22 Dec. 1938	nog niet verleend
12. Heffing van 50 opcenten op de vermogensbelasting en 100 opcenten op de gemeentefondsbelasting voor het belastingjaar 1939/'40	idem	idem

V. OPENBARE WERKEN.

Openbare werken werden door de gemeentelijke bestuursorganen in 1938 niet uitgevoerd.

VI. OPENBARE ORDE, VEILIGHEID EN ZEDELIIKHEID.

Organisatie der politie. In art. 19, eerste lid, van het Koninklijk besluit van 23 December 1937 (*Stbl.* n°. 359) is bepaald, dat met betrekking tot de aanstelling van politie-personeel het gebied van „de Wieringermeer” wordt gelijkgesteld met de door de Kroon ingevolge art. 224, vijfde lid, der gemeentewet aangewezen gemeenten, waar een, na overleg met den burgemeester, door den Commissaris der Koningin vast te stellen getal veldwachters wordt aangesteld.

Op voorstel van den voorzitter der bestuurscommissie werden door den Commissaris der Koningin in de provincie Noordholland bij besluit van 15 Juli 1938:

a. het getal veldwachters voor de Wieringermeer vastgesteld op twee;

b. tot veldwachter in de Wieringermeer benoemd TH. VAN DER HOEK (standplaats Slootdorp) en J. K. HAARMSMA (standplaats Wieringerwerf).

De eischen van benoembaarheid en de bezoldiging van de veldwachters zijn geregeld in de door de bestuurscommissie op 28 Juni 1938 vastgestelde veldwachtersverordening Wieringermeer. De Koninklijke goedkeuring op deze verordening was aan het einde van 1938 nog niet verkregen.

In Middenmeer is een Rijksveldwachter gestationneerd, zoodat in elk der drie dorpen, Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp een ambtenaar van politie aanwezig is.

Openbare orde. Verstoring van de openbare orde vond in 1938 niet plaats.

Brandweer. De organisatie van de vrijwillige brandweer is geregeld in een door de bestuurscommissie op 27 September 1938 vastgestelde brandweerverordening Wieringermeer.

Voor den dienst der brandweer is het gebied van de Wieringermeer verdeeld in de secties Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp. Aan het hoofd van de brandweer staat een hoofdbrandmeester, waartoe is benoemd de bouwkundige opzichter J. JASPERS, terwijl voor iedere sectie een brandmeester en een onderbrandmeester wordt aangewezen. Hoofdbrandmeester, brandmeesters en onderbrandmeesters vormen met den secretaris-penningmeester van de vrijwillige brandweer den brandraad. De secties Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp omvatten in totaal resp. 12, 12 en 5 manschappen.

Voor de uitoefening der werkzaamheden beschikt de brandweer over een automobielspuit, een motorspuit, een slangenwagen en het benodigde hulpmateriaal voor blussching met gebruikmaking van brandkranen.

Branden. In 1938 moest door de brandweer tweemaal worden opgetreden, op 20 Juli voor brand in een partij turfmoelbalen der Landbouwcultuurmaatschappij „de Wieringermeer”, opgeslagen op een terrein nabij den Schelpenbolweg en op 16 September voor brand van een berg hooi nabij de Brugstraat te Middenmeer. Beide branden bleven tot de genoemde objecten beperkt.

Drankwet. Op voorstel van de bestuurscommissie werd bij Koninklijk besluit van 19 Mei 1938 het maximum-aantal vergunningen en verloven A voor het gebied van de Wieringermeer elk op zes vastgesteld.

Voorts werden door de bestuurscommissie op 22 Februari 1938 en 14 April 1938 vastgesteld:

a. een verordening tot bepaling van het maximum-aantal vergunningen voor Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp, elk op twee;

b. een verordening, waarbij werd bepaald, dat:

1°. in het overgrootste deel van de Wieringermeer, buiten de dorpskernen, verloven A niet mogen worden verleend;

2°. het maximum-aantal verloven A voor Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp voor elk twee bedraagt.

Deze verordeningen verkregen de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Noordholland bij hunne besluiten van 8 Juni 1938.

Op 31 December 1938 werden geëxploiteerd te Middenmeer één inrichting met een volledige vergunning en te Slootdorp één inrichting met een hotelvergunning en een verlof A.

VII. OPENBARE GEZONDHEID.

Keuring van waren. Voor de keuring van waren maakt de Wieringermeer deel uit van het gebied van den keuringsdienst voor waren te Alkmaar.

Op 22 Februari 1938 werd door de bestuurscommissie een warenkeuringsverordening vastgesteld, waaraan door Gedeputeerde Staten van Noordholland bij besluit van 23 Maart d.a.v. goedkeuring verleend werd.

Met toestemming van de Kroon, als bedoeld in art. 15, derde lid, der Warenwet (*Stbl.* 1935, n°. 793), werd door de bestuurscommissie op 22 December 1938 een melkverordening vastgesteld, waarbij voor melk en de als melk aangeduide waar een vetgehalte van tenminste 3,0 pct. als eisch werd gesteld. De goedkeuring van den Minister van Sociale Zaken op deze verordening werd onder dagteekening van 3 Januari 1939 verleend.

Vleeschkeuring. Het gebied van de Wieringermeer grenst aan drie vleeschkeuringskringen, waarvan de centrale gemeenten zijn: Den Helder, Midwoud en Barsingerhorn. Als gevolg van de gemeentelijke indeeling vóór 1 Januari 1938 wordt de keuring van vee en vleesch in de Wieringermeer uitgeoefend voor zooveel het Noordelijke gedeelte betreft door den vleeschkeuringsdienst te Den Helder en voor het overige deel door den vleeschkeuringsdienst te Midwoud. Een onderdeel van den vleeschkeuringsdienst, n.l. de destructie van afgekeurde dieren en deelen, hierin begrepen gestorven dieren, geschiedt door den destructor van den vleeschkeuringsdienst Barsingerhorn, staande te Schagen.

Een definitieve regeling inzake de volledige aansluiting van de Wieringermeer bij een der drie aangrenzende vleeschkeuringskringen is in voorbereiding.

Begraafplaats. De door de Wieringermeerdirectie aangelegde begraafplaats te Middenmeer werd door de bestuurscommissie bij besluit van 27 September 1938 aangewezen als algemeene begraafplaats.

Een gedeelte van deze begraafplaats is uitsluitend bestemd voor het begraven van de lijken van leden der Roomsch-Katholieke gemeente. Voorts werden door de bestuurscommissie op 27 September 1938 vastgesteld een verordening op het vervoeren en begraven van lijken en een verordening op de algemeene begraafplaats.

Drinkwatervoorziening. De drinkwatervoorziening van de Wieringermeer is geregeld in een overeenkomst van de Wieringermeerdirectie met het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noordholland. Het ligt in het voornemen de rechten en verplichtingen, voortvloeiende uit deze overeenkomst, tegelijk met de overdracht van eigendommen op het openbaar lichaam „de Wieringermeer” te doen overgaan.

Openbare reinheid. Eenmaal per week wordt in elk der dorpen, Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp het huisvuil opgehaald.

Dit vuil wordt gestort op een centrale stortplaats, gelegen tusschen de drie dorpen. Het ophalen geschiedt tegen een vergoeding van f 0,05 per keer.

Malaria-bestrijding. De Commissie voor de malaria-bestrijding in de Wieringermeer rapporteert ons:

In verschillende opzichten is het afgelopen halfjaar van bijzondere beteekenis voor het werk in den nieuwen polder geweest.

In 1938 heeft zich *geen enkel* nieuw geval van malaria in de Wieringermeer voorgedaan. De verdere ontzilting van boezem- en polderwateren in den kop van Noordholland en speciaal in de Wieringermeer is een belangrijke stap verder gekomen en kan, volgens de laatste gegevens, vrij zeker zonder groote financieele offers verder worden doorgevoerd.

In het vorige rapport (Juli 1938) is aangetoond, dat deze ontzilting de eerste en belangrijkste eisch voor het malaria-vrij houden van deze streken vormt. De volledige medewerking, welke van de daarvoor in aanmerking komende instanties werd verkregen, heeft onderscheiden ingrijpende maatregelen tot malariabestrijding mogelijk gemaakt en tot op heden met succes.

Alom is de belangstelling van deskundigen op het gebied van malariabestrijding stijgende en de samenwerking, speciaal wat betreft de nieuwe polders, buitengewoon prettig en effectief.

De groote deelneming aan de excursie naar de Wieringermeer in het najaar bij gelegenheid van het internationale malariacongres te Amsterdam, waarbij zeventien landen vertegenwoordigd waren, is hiervan een bewijs. De sinds jaren gevolgde methode van malariabestrijding (of voorkoming) in de Wieringermeer: het geregeld aanbrengen en nazien van gaasbescherming in de huizen, het verstrekken van middelen tot anopheles-verdelging, het opsporen en aangeven van malariagevallen en daarnaast het opsporen van plasmodiëndragers, het zoo mogelijk onschadelijk maken van deze laatsten voor de verspreiding van malaria, zal voortdurend en consequent moeten worden voortgezet.

Hoe groot het succes der malariabestrijding in de Wieringermeer tot op heden ook moge lijken, toch is in de eerstvolgende jaren nog de grootste oplettendheid en waakzaamheid geboden. Men denke niet, verleid door dit al dan niet verdiende succes, dat het werk hiermede geëindigd is, wij staan nog steeds aan het begin van een moeilijke taak, het stormsein blijft geheschen: „Weest op Uw hoede.”

Besmettelijke veeziekten. De besmettelijke veeziekte mond- en klauwzeer heerschte op 1 Januari 1938 nog op 14 veebedrijven. In de eerste maanden van het jaar steeg dit aantal tot 26. Nadat deze gevallen waren genezen, werden in de derde week van September bij twee veebedrijven opnieuw verschijnselen van deze gevreesde veeziekte geconstateerd. Deze gevallen bleken het begin te zijn van een ware epidemie. Niet minder dan in totaal 122 aangiften werden gedaan voor een gezamenlijken veestapel van 3197 runderen, 513 varkens en 405 schapen. Op 1 Januari 1939 kon deze ziekte als vrijwel geweken worden beschouwd.

VIII. VOLKSHUISVESTING.

Bouw- en woningtoezicht. Krachtens een door de bestuurscommissie met de Wieringermeerdirectie getroffen regeling wordt het gemeentelijke bouw- en woningtoezicht uitgeoefend door het hoofd en een opzichter van de bouwkundige afdeling der Wieringermeerdirectie. Deze regeling, aanvankelijk aangegaan voor 1938, is voor het jaar 1939 gecontinueerd.

Verhuring van woningen. Door het bouw-bureau „de Wieringermeer” worden in totaal 20 middenstandswoningen en 318 arbeiderswoningen geëxploiteerd. Omtrent de bezetting van deze woningen kan het volgende overzicht worden gegeven:

	Slootdorp.		Middenmeer.		Wieringerwerf.	
	31 Dec. 1937.	31 Dec. 1938.	31 Dec. 1937.	31 Dec. 1938.	31 Dec. 1937.	31 Dec. 1938.
<i>Middenstandswoningen.</i>						
Ambtenaren gemeente .	—	—	—	—	—	1
Ambtenaren W.meer Directie	5	5	4	4	3	2
Geestelijken en bedienaren van den Godsd.	3	3	1	1	—	—
Onderwijzend personeel	1	1	1	1	1	1
Reserve	—	—	—	—	1	1
Totaal aantal Bouw-bureau-woningen . .	9	9	6	6	5	5

	Slootdorp.		Middenmeer.		Wieringerwerf.	
	31 Dec. 1937.	31 Dec. 1938.	31 Dec. 1937.	31 Dec. 1938.	31 Dec. 1937.	31 Dec. 1938.
<i>Arbeiderswoningen.</i>						
Gemeente-personeel . . .	—	1	—	—	—	2
Personeel der Wieringer- meer-Directie	8	3	4	5	5	4
Opzichters der Cultuur- maatschappij	2	2	2	1	2	1
Technisch personeel der Cultuurmaatschappij . . .	7	8	6	6	—	—
Landarbeiders der Cul- tuurmaatschappij	64	55	91	73	88	82
Landarbeiders van pach- ters	1	12	6	22	3	7
Arbeiders van midden- standers	7	7	8	11	1	3
Onderwijzend personeel . .	2	2	—	—	—	—
P. T. T.-personeel	3	2	1	2	1	1
Rijksveldwachter	—	—	1	1	—	—
Personeel Rijksbelastin- gen	—	1	—	—	—	—
Boomkweker	—	—	1	1	—	—
Jachttopziener	—	1	—	1	—	—
Zaakvoerder	—	—	1	1	—	—
Ontslagen arbeiders der Cultuurmaatschappij . . .	—	—	3	—	—	—
Totaal aantal Bouw- bureau-woningen	94	94	124	124	100	100

Bouwverordening. Door de bestuurscommissie werd op 27 September 1938 voor het gebied van de Wieringermeer een bouwverordening vastgesteld. De goedkeuring van Gedeputeerde Staten op deze verordening was aan het eind van 1938 nog niet verkregen.

IX. WATERSTAAT.

Het treffen van voorzieningen ter behartiging van de waterstaatsbelangen in het gebied van de Wieringermeer behoort niet tot de

taak van de gemeentelijke bestuursorganen. Verwezen wordt naar het verslag van de Waterbouwkundige afdeling der Wieringermeer-directie.

X. VERKEER.

Beheer en onderhoud van de dijken, kaden, wegen en waterwegen, met uitzondering van de straten en voetpaden in de dorpen Wieringerwerf, Middenmeer en Slootdorp, behooren niet tot de taak van de gemeentelijke bestuursorganen. Verwezen wordt naar het verslag van de Waterbouwkundige afdeling der Wieringermeerdirectie.

Post-, telegraaf- en telefoonverkeer.

Wieringermeer. Verkeerscijfers telefoondienst 2de halfjaar 1938. De overeenkomstige cijfers van 1937 zijn tusschen haakjes geplaatst.

MIDDENMEER. Gevestigd 3/10 1932.	Interlocale en internationale gesprekken.			Telefoonoproep en voorberichten.	
	Gevoerd in de openbare spreekcel.	Gevoerd door abonné's.		Verzonden.	Ontvangen.
		Uitgaand.	Inkomend.		
Juli 1938	171	1454	1248	6	15
Augustus	197	1737	1539	8	29
September	209	1702	1350	11	21
October	221	1656	1496	13	10
November	138	1290	1380	11	16
December	151	1414	1337	10	12
Totaal 2e halfjaar	1087 (872)	9253 (7143)	8350 (5976)	59 (44)	103 (111)
Totaal 1e halfjaar	745	7482	6344	46	106
Totaal 1938 . . .	1832 (1431)	16735 (12431)	14694 (10652)	105 (65)	209 (192)

Het aantal telefoonabonné's bedraagt ultimo December 1938: 39

Het aantal aangegeven radio-ontvanginrichtingen: 59

SLOOTDORP. Gevestigd 1/4 1931 Voor 26/7 1932: Sluis I.	Interlocale en internationale gesprekken.			Telefoonoproep- en voorberichten.	
	Gevoerd in de openbare spreekcel.	Gevoerd door abonné's.		Verzonden.	Ontvangen.
		Uitgaand.	Inkomend.		
Juli 1938	96	706	711	4	8
Augustus	185	725	641	7	11
September	162	791	695	5	18
October	153	731	597	3	10
November	143	676	601	3	19
December	129	705	675	4	10
Totaal 2e halfjaar	868 (860)	4334 (3259)	3920 (3218)	26 (23)	76 (53)
Totaal 1e halfjaar	661	3500	3650	18	42
Totaal 1938 . . .	1529 (1659)	7834 (6285)	7570 (6302)	44 (39)	118 (117)

Het aantal telefoonabonné's bedraagt ultimo December 1938: 23

Het aantal aangegeven radio-ontvanginrichtingen: 61

WIERINGERWERF. Maand.	Interlocale en internationale gesprekken.			Telefoonoproep- en voorberichten.	
	Gevoerd in de openbare spreekcel.	Gevoerd door abonné's.		Verzonden.	Ontvangen.
		Uitgaand.	Inkomend.		
Juli 1938	48	381	399	2	3
Augustus	65	479	394	—	8
September	66	531	441	6	13
October	59	485	470	4	15
November	43	358	391	2	11
December	59	457	448	3	7
Totaal 2e halfjaar	340 (356)	2691 (1841)	2543 (1561)	17 (19)	57 (42)
Totaal 1e halfjaar	286 (360)	2254 (1489)	2127 (1446)	18 (35)	41 (36)
Totaal 1938 . . .	626 (716)	4945 (3330)	4670 (3007)	35 (54)	98 (78)

Het aantal telefoonabonné's bedraagt ultimo December 1938: 13.
 „ „ „ „ „ „ Juni 1938: 13.
 „ „ aangegeven radio-ontvanginrichtingen bedraagt ultimo
 December: 32.

OUDE ZEUG. Maand.	Interlocale gesprekken.			Telefoonoproep-berichten.	
	Gevoerd in de openbare spreekcel.	Gevoerd door abonné's.		Verzonden.	Ontvangen.
		Uitgaand.	Inkomend.		
Juli	48	—	—	—	2
Augustus	91	—	—	—	5
September	102	—	—	—	6
October	37	—	—	1	1
November	19	—	—	—	—
December	18	—	—	—	—
Totaal 2e halfjaar	315 (139)	—	—	1 (1)	14 (1)
Totaal 1e halfjaar	186 (122)	—	—	—	10
Totaal 1938 . . .	501 (261)	—	—	1 (1)	24 (1)

Het aantal telefoonabonné's bedraagt ultimo December 1938 geene.
 „ „ „ „ „ „ Juni 1938 geene.
 Er zijn geen aangegeven radio-ontvanginrichtingen.

Radioverkeer. In de Wieringermeer wordt een radiodistributiebedrijf, met concessie van den Minister van Binnenlandsche Zaken, geëxploiteerd door de fa. de Wed. A. NIPSHAGEN te Middenmeer. Op 31 December 1938 telde het radiodistributienet 164 aansluitingen.

XI. LANDBOUW, HANDEL EN INDUSTRIE.

Verwezen wordt naar het verslag van de werkzaamheden der Wieringermeerdirectie.

XII. ARBEID.

Arbeidsbemiddeling. In afwachting van een definitieve regeling worden de werkzaamheden betreffende de arbeidsbemiddeling verricht door den agent te Medemblik. In den loop van 1938 werden door bemiddeling van dit agentschap 771 plaatsingen voor langeren of korteren tijd tot stand gebracht.

Arbeidswet 1919. Aan het einde van 1938 bedroeg het aantal afgegeven geldige arbeidskaarten voor:

Jongens van 14 jaar	4
„ „ 15 „	2
„ „ 16 „	1
„ „ 17 „	1
Meisjes „ 15 „	1
„ „ 16 „	1
Totaal	10

Landarbeiderswet. Door de samenwerkende Landarbeidersbonden is op 24 November 1938 opgericht een vereeniging als bedoeld in artikel 6, eerste lid, sub *a*, der Landarbeiderswet.

Het ligt in de bedoeling, dat de vereeniging niet met haar werkzaamheden zal aanvangen voor bekend is, wie in aanmerking komen voor de bedrijfjes van $\pm$ 10 ha, welke in 1939 en 1940 door de Wieringermeerdirectie zullen worden uitgegeven, tenzij reeds eerder aanvragen tot het verkrijgen van plaatsjes zouden worden gedaan door personen die, met het oog op hun leeftijd, daarmee niet willen wachten, totdat ten aanzien van de uitgifte van deze bedrijfjes zekerheid bestaat.

Winkelsluitingswet. Op 28 Juni 1938 werd door de bestuurscommissie een winkelsluitingsverordening vastgesteld, waarin werden geregeld eenige afwijkingen van de winkelsluitingswet met betrekking tot de openstelling van winkels op Zondagen in het reisseizoen en de verlenging van het avondsluitingsuur gedurende het tijdvak, waarvoor de wettelijke zomertijd geldt. De Koninklijke goedkeuring op deze verordening was aan het einde van 1938 nog niet ontvangen.

Voorts werden de polderdag en de verjaardag van H. M. de Koningin aangewezen als dagen, waarop de Winkelsluitingswet niet van toepassing is.

XIII. MAATSCHAPPELIJKE STEUN EN VOORZORG.

Armenzorg. Een burgerlijk armbestuur is niet ingesteld. De aanvragen om ondersteuning worden behandeld door het dagelijksch bestuur. De gevallen, waarin ondersteuning werd gevraagd, betroffen practisch uitsluitend verzoeken om de kosten van ziekenhuisverpleging van een der gezinsleden voor rekening der gemeente te nemen. Op 12 aanvragen werd gunstig beschikt, waarvan in 4 gevallen onder bepaling, dat de gemeentelijke bijdrage in wekelijksche termijnen terugbetaald diende te worden. In het algemeen is door het dagelijksch bestuur het standpunt ingenomen, dat terugbetaling alleen dan niet wordt geëischt, indien de betrokkene tegen de kosten van ziekenhuisverpleging is verzekerd en de aanvraag om ondersteuning een gevolg is van het feit, dat het verblijf in een ziekenhuis langer moet duren dan de reglementaire periode waarover de kosten door het ziekenhuisverplegingsfonds worden betaald.

In voorbereiding is een regeling, waarbij, ter aanmoediging van toetreding tot een ziekenhuisverplegingsfonds, van gemeentewege een bijslag op de premie zal worden betaald.

Steunregeling. Door de bestuurscommissie is op 22 Februari 1938 een steunregeling vastgesteld, waarin aansluiting is gezocht bij tariefklasse 7 der Rijkssteunregeling.

Werkloosheid. In verband met sterken vorst en zwaren sneeuwval moesten op 19 December 1938 de werkzaamheden in het landbouwbedrijf en het bouwvak worden stopgezet, als gevolg waarvan zich ter secretarie 242 werkloozen aanmeldden.

Op 22 December 1938 werd door de bestuurscommissie een crediet van f 500,— toegestaan voor de uitreiking van een Kerstgave aan de daarvoor in aanmerking komende werkloozen, terwijl uit het jachtfonds een bedrag van eveneens f 500,— werd beschikbaar gesteld voor de verstrekking van brandstof.

In de eerste elf maanden van het jaar 1938 waren slechts nu en dan voor korten tijd eenige werkloozen ingeschreven.

Werkloosheidsverzekering. Op 22 December 1938 besloot de bestuurscommissie met ingang van 1 Januari 1939 de Wieringermeer te doen toetreden tot de subsidieregeling, vervat in het Werkloosheidsbesluit 1917.

Over 1938 werden de leden van werkloozenkassen gesteund met een toeslag, gelijk aan de halve kasuitkeering, welke zij ontvingen, zoodat hun in totaal hetzelfde bedrag werd uitgekeerd, hetwelk zij

zouden hebben ontvangen, indien de Wieringermeer over 1938 bij het Werkloosheidsbesluit 1917 aangesloten zou zijn geweest.

XIV. VOLKSONTWIKKELING EN -OPVOEDING.

Stichting „de Wieringermeerscholen”. Het aantal leerlingen van de scholen voor gewoon lager onderwijs dezer stichting bedroeg op:

	16 Jan. 1938	16 Mei 1938	16 Sept. 1938	30 Nov. 1938
Slootdorp	160	197	178	118
Middenmeer	162	178	169	116
Wieringerwerf	115	124	115	84
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	437	499	462	318

De daling van het leerlingental tusschen 16 September en 30 November hield verband met de opening van twee Christelijk-nationale scholen voor gewoon lager onderwijs in de Wieringermeer.

Vestiging van twee Christelijk-nationale scholen. Door de bestuurscommissie werd op 22 Februari 1938, op verzoek van het bestuur der Christelijk-Nationale Schoolvereniging, besloten medewerking te verleen tot de stichting van twee Christelijk-nationale scholen voor gewoon lager onderwijs, één te Middenmeer en één te Slootdorp, met ieder drie klassen, elk bestemd voor ten hoogste 48 leerlingen.

Bij het overleg tusschen het schoolbestuur en het dagelijks bestuur van de Wieringermeer werd algeheele overeenstemming verkregen omtrent de keuze der terreinen en het, voor beide scholen gelijke, bestek voor den bouw. Op verzoek van het schoolbestuur werd daarop de bouw van de scholen vanwege het openbaar lichaam de Wieringermeer uitgevoerd, waarna de schoolgebouwen krachtens besluit der bestuurscommissie van 27 September 1938, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 27 October d.a.v., aan de schoolvereniging in eigendom werden overgedragen.

De opening der beide Christelijk-nationale scholen vond plaats op 1 October 1938. Op 30 November d.a.v. telde de school te Middenmeer 93 en de school te Slootdorp 106 leerlingen.

Geneeskundig schooltoezicht. Op 14 April 1938 besloot de bestuurscommissie de Wieringermeer te doen toetreden tot de gemeen-

schappelijke regeling tusschen de gemeente den Helder en de buurgemeenten betreffende de verzorging van het geneeskundige schooltoezicht.

Tijdvakken voor landbouwverloven. Door de bestuurscommissie werd in hare vergadering van 14 April 1938 bepaald, dat de z.g. landbouwverloven aan leerplichtige kinderen kunnen worden verleend binnen de tijdvakken van 10 Juni tot en met 23 Juni en van 1 September tot en met 14 September.

Vervoerkosten schoolbezoek. Teneinde bij de toekenning van steun ter tegemoetkoming in de vervoerkosten wegens schoolbezoek, als bedoeld in artikel 13 der Lager-onderwijswet 1920, volgens vaste richtlijnen te werk te gaan, werd door de bestuurscommissie in hare vergadering van 14 April 1938 een verordening vervoerkosten schoolbezoek vastgesteld.

Commissie wering schoolverzuim. Door de bestuurscommissie werd op 27 September 1938 een commissie tot wering van schoolverzuim ingesteld, tot welker leden in dezelfde vergadering werden benoemd de heeren J. W. J. AALDERS, T. BOERSMA, F. J. TER BORGH, C. M. DE DREU, H. HEERINK, A. VAN OERS, T. OOSTENBRUG, A. J. SUYKERBUYK en H. THALEN.

Geboorte Prinses BEATRIX. De geboorte van Prinses BEATRIX werd in de Wieringermeer op feestelijke wijze gevierd. Door de beide samenwerkende Oranje-vereenigingen werden voor de schoolkinderen des morgens en voor de ouderen des avonds zaalfeesten georganiseerd, waar enthousiast uiting werd gegeven aan de vreugde der bevolking over deze heuglijke gebeurtenis in de Koninklijke familie. De feestavond werd geopend met een rede van den voorzitter der bestuurscommissie.

40-jarig Regeeringsjubileum H. M. de Koningin.

a. Op geestdriftige wijze heeft de Wieringermeerbevolking deelgenomen aan de feesten ter eere van het 40-jarige Regeeringsjubileum van H. M. Koningin Wilhelmina. De feestelijkheden, welke algemeen en eendrachtig werden gevierd, werden besloten met een bijeenkomst in een daartoe ingerichte landbouwschuur der Landbouwcultuurmaatschappij, ± 1000 mensen, na een herdenkingsrede van den voorzitter der bestuurscommissie, de vertooning van de nationale film „Veertig jaren” bijwoonden.

b. Op 6 September j.l. werd door een polderdeputatie, vertegenwoordigende de „twaalfde provincie”, deelgenomen aan een defilé voor H. M. de Koningin in het Stadion te Amsterdam. De deputatie bestond uit vertegenwoordigers van de landbouworganisaties, de middenstandsvereniging en de drie landarbeidersorganisaties. In den optocht reed voorts mede een geheel met granen opgemaakte praalwagen, getrokken door een witten dieseltrekker. De costuums der deputatie, evenals de praalwagen, werden ontworpen door den dienst der Wieringermeer-Directie.

c. Aan de nationale jeugdhulde te Amsterdam op dienzelfden dag werd eveneens deelgenomen door een deputatie van de Wieringermeerjeugd, aan welke de Wieringermeervlag door den voorzitter der bestuurscommissie onder groote belangstelling der bevolking, vooral van de jeugdverenigingen, op den Brink te Slootdorp werd uitgereikt.

XV. EEREDIENST.

Kerkgebouwen. In den loop van 1938 werd aangevangen met den bouw van een Gereformeerde Kerk te Wieringerwerf; aan het eind van het jaar was dit kerkgebouw nagenoeg voltooid. Plannen voor den bouw van een R.K. Kerk te Wieringerwerf zijn in een gevorderd stadium.

XVI. LANDSVERDEDIGING.

Lichting 1940. Voor de lichting 1940 werden voor den dienstplicht ingeschreven 34 personen.

XVII. JUSTITIE.

Processen-verbaal. Gedurende het jaar 1938 werden in de Wieringermeer in totaal 207 processen-verbaal opgemaakt, gespecificeerd als volgt:

Misdrijven:

Wetboek van Strafrecht 21

Overtredingen:

Wetboek van Strafrecht 6

Motor- en Rijwielwet juncto Motor- en Rijwielreglement . . 120

Overbrengen . . . 147

	Overgebracht . . .	147
Jachtwet		12
Vleeschkeuringswet		2
Visscherijwet		9
Veiligheidswet		28
Vestigingswet kleinbedrijf		1
Motorrijtuigenbelastingwet		2
Wet houdende regeling uitverkoopen en opruimen winkel- bedrijf		1
Crisis-Zuivelbesluit 1935		3
Arbeidswet		1
Auteurswet		1
	Totaal . . .	<u>207</u>

LOOP DER BEVOLKING VAN DE GEMEENT

TIJDVAK.	VERMEERDERING DOOR									TOTALE VERMEERDERING.		
	Vestiging.						Geboorte.					
	M.	V.	Totaal.	Waarvan			M.	V.	Totaal.	M.	V.	Totaal kolom 11 + 12
				gezinnen.	Joodsche werkdorp.							
1	2	3	4		5	6	7	8	9	10	11	12
1e kwartaal . .	161	82	243	33	16	5	19	20	39	180	102	282
2e kwartaal . .	178	92	270	27	29	3	17	24	41	195	116	311
3e kwartaal . .	73	20	93	4	17	—	4	17	21	77	37	114
4e kwartaal . .	88	45	133	6	23	12	12	15	27	100	60	160
Totaal	500	239	739	70	85	20	52	76	128	552	315	867

Tengevolge van de beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken
datum naar het verblijfsregister afgevoerd 84 bewoners van het Joodsche

Tengevolge van dezelfde beschikking zijn na genoemden datum in het

Werkelijk aantal inwoners

FOR THE RECORD

NAME	ADDRESS	CITY

...

...

...

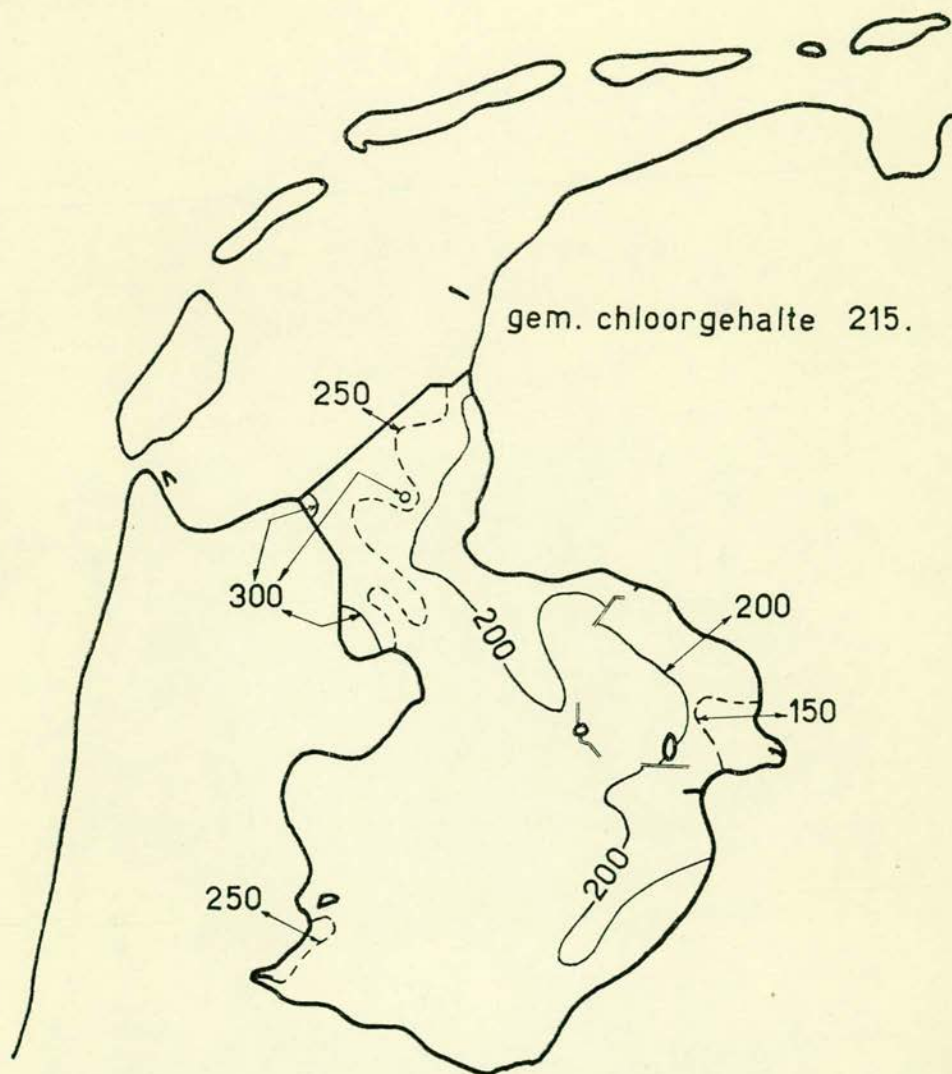
...

...

...

...

LJNEN VAN GELIJK CHLOORGEHALTE VAN
HET WATER IN HET USSELMEER, OP EIND
NOVEMBER 1938.

De cijfers bij de lijnen beteekenen milligrammen
chloor per liter water.

WIJERINGERMEER IN HET JAAR 1938.

BIJLAGE.

VERMINDERING DOOR											TOTALE VERMINDERING.			VERSCHIL TUSSEN KOLOM MEN 13 + 25.		AANTAL INWONERS OP:			
Vertrek.						Overlijden.													
M.	V.	Totaal.	Waarvan			M.	V.	Totaal.	M.	V.	Totaal kolom 23+24.	+	-	28	M.	V.	Totaal.		
			gezin- nen.	Joodsche werkdorp.															
				M.	V.														
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		
35	21	56	8	1	2	1	—	1	36	21	57	225	—	1 April . .	2113	1633	3746		
64	33	97	11	1	—	—	—	—	64	33	97	214	—	1 Juli . . .	2244	1716	3960		
56	17	73	5	3	1	2	1	3	58	18	76	38	—	1 October .	2263	1735	3998		
181	58	239	13	98	33	1	1	2	182	59	241	51	132	31 December	2181	1736	3917		
336	129	465	37	103	36	4	2	6	340	131	471	528	132	31 Dec. 1937	1969	1552	3521		

van 19 December 1938, No. 36289, Afd. B. B., zijn met ingang van dien Werkdorp, t. w. . . . .

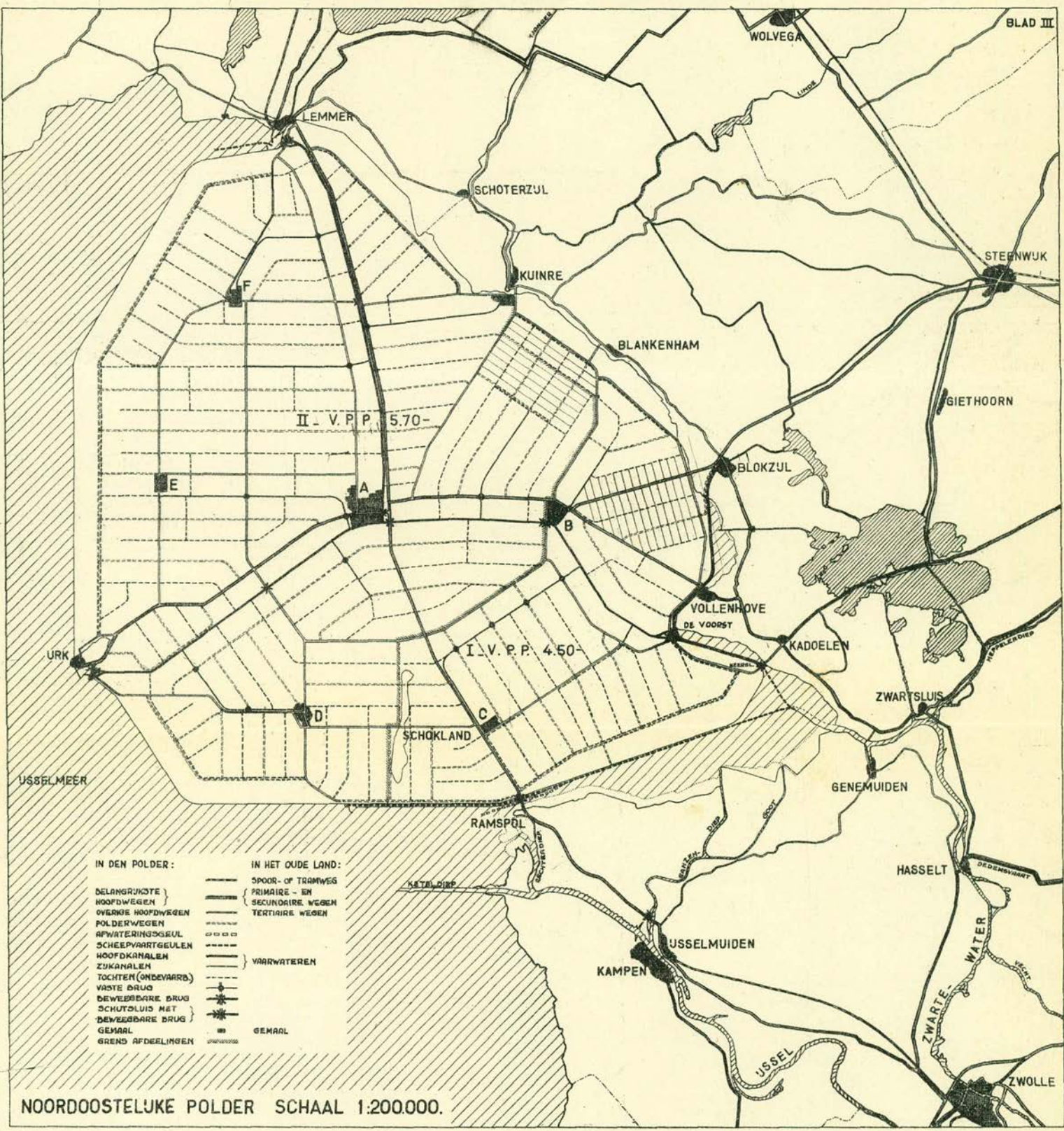
68 M.
+
16 V.   84

verblijfsregister opgenomen 8 bewoners van het Joodsche Werkdorp, t. w. .

7 M.+1 V.   8

der gemeente op 31 December 1938 . . . . . 2256 M. + 1753 V. = 4009

IN DEN POLDER :

- DELANSRUKOTE } HOOFDWEGEN
- OVERKE HOOFDWEGEN
- POLDERWEGEN
- AFWATERINGSGEUL
- SCHIEPVAARTGEULEN
- HOOFDKANALEN
- ZUKANALEN
- TOCHTEN (ONDEVAARD)
- VASTE BRUG
- DEVEEBARE BRUG
- SCHUTSLUIS MET
- DEVEEBARE BRUG
- GEMAAL
- GRENS AFDEELINGEN

IN HET OUDE LAND :

- SPOOR- OF TRAMWEG
- PRIMAIRE - EN
- SECUNDAIRE WEGEN
- TERTIAIRE WEGEN
- VAARWATEREN
- GEMAAL

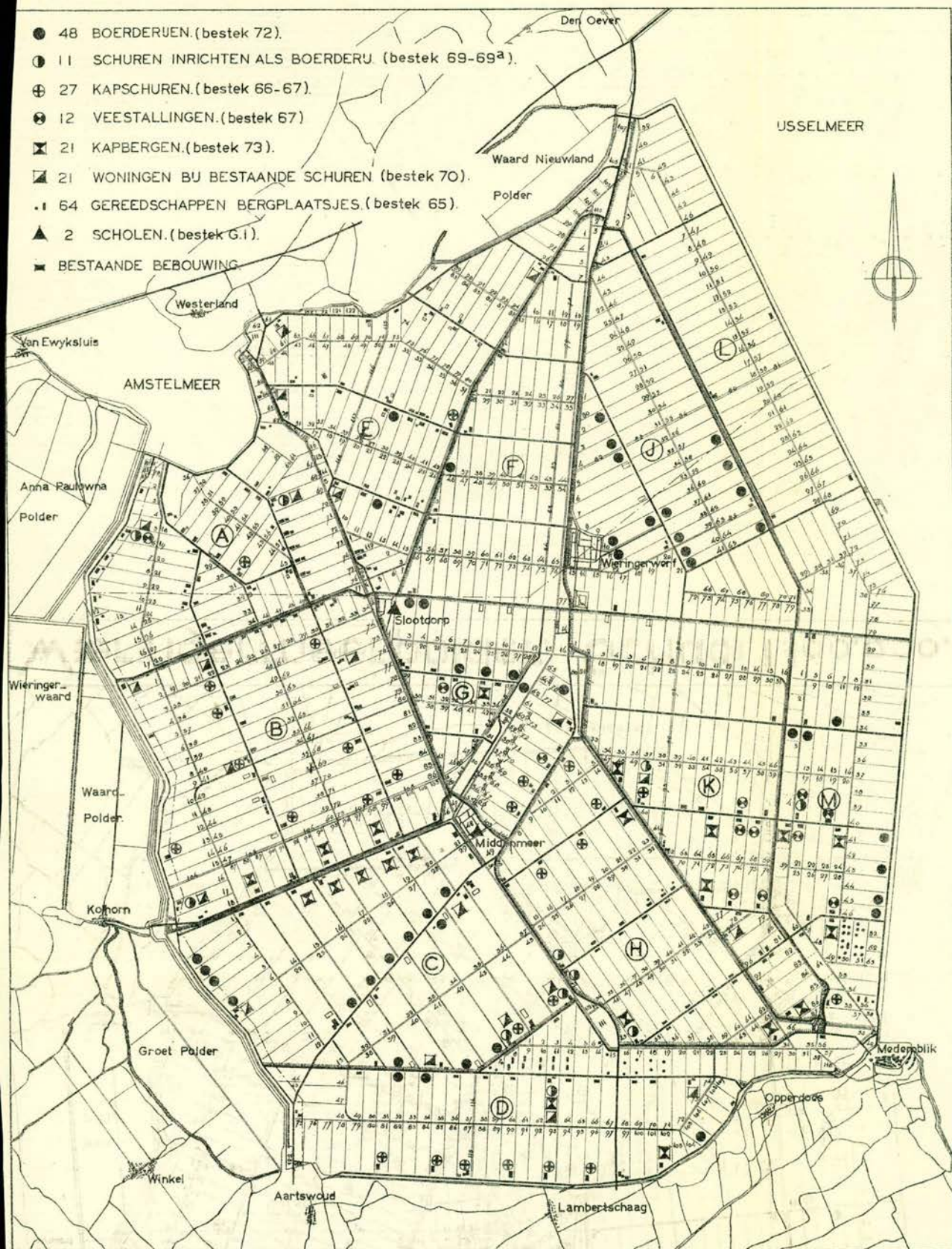
NOORDOOSTELIJKE POLDER SCHAAL 1:200.000.

BOUWPROGRAMMA 1938 VAN DE VOORNAAMSTE WERKEN

DER BOUWKUNDIGE AFDEELING.

- 48 BOERDERUEN. (bestek 72).
- ⊙ 11 SCHUREN INRICHTEN ALS BOERDERU. (bestek 69-69^a).
- ⊕ 27 KAPSCHUREN. (bestek 66-67).
- ⊗ 12 VEESTALLINGEN. (bestek 67)
- ⊠ 21 KAPBERGEN. (bestek 73).
- ▣ 21 WONINGEN BIJ BESTAANDE SCHUREN (bestek 70).
- ⋯ 64 GEREEDSCHAPPEN BERGPLAATSJES. (bestek 65).
- ▲ 2 SCHOLEN. (bestek G.I).
- BESTAANDE BEBOUWING

Wieringermeerpolder. Schaal 1:100.000.

